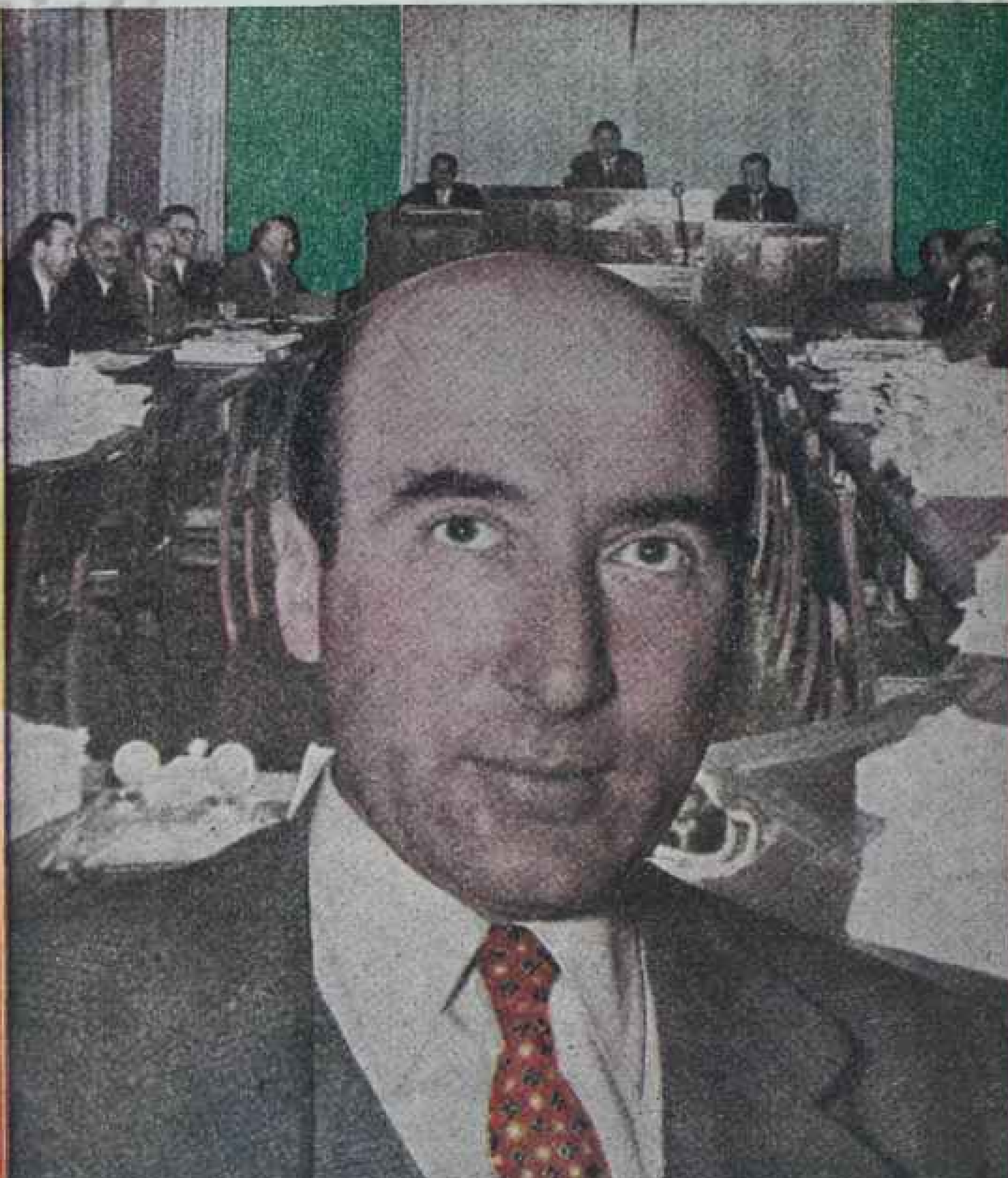
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Ömür boyunca aylık gelir
ÖMÜR BOYUNCA AYLIK GELİR
ÖMÜR BOYUNCA AYLIK GELİR
ömür boyunca aylık gelir
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI
ömür boyunca aylık gelir
Ömür boyunca aylık gelir

AK İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Denizciler Caddesi
Yeni Matbaa - Ankara
***P. K.* 582 — *Tel*: 18992**

Fiatı: 60 Kuruş

İmtiyaz Sahibi:
Metin TOKER

Yazı İşlerini fiilen idare eden
Cüneyt ARCAYÜREK

Ressam:
İzzet ÇETİN

Karikatür :
TURHAN

fotoğraf:
ASSOCIATED PRESS — ZÜHTÜ ÖVEN

Klişe:
Doğan TORUNOĞLU

Abone Şartları:

3 aylık	**(12 nüsha) :**	**6 lira**
6 aylık	**(25 nüsha) :**	**12 lira**
1 senelik	**(52 nüsha) :**	**24 lira**

İlan Şartları :

4 Renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira
Kapak içi 300 lira ve metin sayfaları Santimi 4 Lira

Dizildiği ve Basıldığı Yer:
Yeni Matbaa — Ankara

Kapak Resmimiz

Nüvit Yetkin

Bir politikacı kazanıldı

Kendi aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bize bir şeyler oldu. Bize, yani memleket meselelerini her zaman itidal ile mütalâa eden, partizan hislere kapılmayan, fikirlerini küfretmeden, hakaret etmeden söyleyen, fakat düşüncelerini de saklamayan insanlara... Etrafımıza bakıyoruz, dün bizim yaptıklarımızın tamamile aksini yapanlar, memleket meselelerini 1950 de yükseldikleri mevkiden ipi kopmuş boş kova gibi düşmelerinin yüreklerinde doğurduğu kin ile, hasetle mütalâa edenler, partizanlıktan ayrılmayanlar, gazetelerinde en yakışıksız küfürlere yer verenler, türlü şekilde hakaret edenler bir bayram havası içindeler. Kanaatlerince rejim kurtulmuş, demokrasi güneşi Türkiyede tekrar açmıştır. Partilerarası münasebetler pembe renk almıştır. Gerçi bir takım müfritler iki partinin lideri üzerinde tesir icra edip bu havayı bozmaya çalışmaktadırlar! Halbuki her şey son derece mükemmeldir. Mademki 2 Mayısta Demokrat Parti seçimleri kazanmıştır, 1958 e kadar her istediğini yapabilir. Başvekil Adnan Menderes de Türkiyede hiç kimsenin şu veya bu partiye mensup olmasına göre muamele görmeyeceğini, herkesin eşit bulunduğunu bildirmiştir. Nihat Erim bunu bütün teminatların en mükemmeli ve en kuvvetlisi saymakta, - sakın gülmeyiniz bu tavsiye Halkçı gazetesinin başmakale sütununda aynen çıkmıştır- "Halk partisinin kendi teşkilatına bir tamim yayınlayarak nerede farklı muamele görürse bunu bizzat başvekil Menderese bildirmesini" tavsiye etmektedir. Yani her haksızlık şahsen başvekile bildirilecek, o da gereğini düşünecektir. Affedersiniz ama Bay Nihat Erim, siz lütfen bize söyler misiniz, Türkiye Cumhuriyeti bir devlet midir, yoksa bir kabile mi?

Dünün müfritleri bu yoldan her şeyin halledildiğim bağırarak -karanlıkta korkusunu belli etmemek için yüksek sesle şarkı söyleyen çocuklar gibi-bayram ederlerken biz, sevgili AKİS okuyucuları, sevinemiyoruz.

Nihat Erimin cezası affedilmiş! Bize ne? Biz, bu memlekette bir vekili tenkit eden en masum yazıya, bulunacak başka suç olmayınca "demokratik küfür" adı takılıp onu yazını mahkeme mahkeme süründürmeye hiç kimsenin kudreti yetmesin istiyoruz. Yoksa af, neyi ifade eder ki? Mühim olan budur...

Adnan Menderes Nihat Erime Şamdan baklava getirmiş! Nadir Nadi'ye ne? Nadir Nadi bu memlekette kâğıt tahsislerinin gazetelerin neşriyatına değil, tirajlarına göre yapılmasını ve başmakalesinde en terbiyeli şekilde iktidarı tenkit ettiğinde bu hareketinin akislerini Cumhuriyet'e verilen lisanslarda görmemeyi ister. Mühim olan budur...

Adnan Menderes ile İsmet İnönü Kavaklıdere yolunda birbirlerini selamlamışlar! Bundan Bursada çıkan ve Halk partisini tutan And gazetesinin sahibi Derviş Taşmana ne? Derviş Taşman ister ki gene Borsada çıkan ve Demokrat Partiyi tutan, fakat kendisinden fazla satmayan Hakimiyet gazetesi ne kadar ilân alırsa ona da aynı miktar verilsin, yoksa bir fark gözetilmesin. Mühim olan budur..

Osman Bölükbaşı bütçe tenkidinde mutedil lisan kullanmış! Kırşehirli seçmene ne? Kırşehirli seçmen ister ki Demokrat partiye rey vermeyince vilâyeti kaza haline getirilmesin, Orta çağdaki gibi koca bir halk topyekûn cezalandırılmasın. Mühim olan budur...

Adnan Menderes ve "Doktor", Nihad Erimin evine yemeğe gitmişler! Bülent Nuri Esene ne? Bülent Nuri Esen bu memlekette bir profesörün, Maarif vekâletine bir Celâl Yardımcı geldiğinde onun emrile kürsüsünden olmamasını ister. Mühim olan budur...

Nihayet vatandaş, bütün bunlara kanunlarla set çekilmesini, demokrasi teminatının asaplara bağlı kalmamasını, çabuk geçen kızgınlık anlarında alman kararlarla inletilmemesini, demokrasinin dört yıldan dört yıla serbest seçimden başka mânalar da taşıdığının nihayet anlaşılmasını ister.

Başvekil Mecliste seçim hürriyetine dokunulmadığını, fakat öteki hürriyetlerin, iyi kullanılmadılar diye kısıldığını açıkça söyledi. Acaba seçim hürriyetinin iyi kullanılması seçmenin reyini Demokrat partiye vermesi mi demektir ve başka bir temayül hissedilince "vay, o hürriyet de suiistimale uğrayacak" diye o da kısılacak mıdır?

İşte bizler bunları düşünüyor ve maalesef henüz sevinemiyoruz.

İnşallah bir gün biz de seviniriz,

Saygılarımızla.

AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Hükümet

Değişiklik arefesinde

Pazartesi akşamı saat 17 de başvekil Adnan Menderes son sözünü söyleyip kürsüden inerken Demokrat Partili mebuslardan biri yanında oturan müstakil mebuslardan birine döndü ve:

"— Hükümet, bütçe müzakerelerinden hayli yıpranmış olarak çıkıyor..." dedi.

Yıpranmış mıydı, değil miydi bilinmez ama her halde bir kaç ağır yara almıştı. Evvelâ ve her şeyden mühimi - iktidarın propagandası bakamından mühimi - bütçe açıkla bağlanıyordu. Açığın resmî miktarı 151.667.277 lira idi. Fakat bizzat Bütçe komisyonu reisi İzzet Akçal müzakerelerin sonunda kürsüye çıktı ve bu açığa 100 milyon liralık bir ilave daha yapanların yanılmayacaklarını söyledi. Zira, mutasavver gelirler arasında katiyet kesbetmemiş olanlar vardı. İzzet Akçal hiç şüphe yok, Irak petrollerinden alacağımız olarak bütçenin gelirler kısmına ilave edilen 100 milyondan bahsediyordu. İkincisi, hükümet tarafından büyük ehemmiyet verilerek hazırlanmış ve Meclise getirilmiş bulunan iki tasarı mebuslar tarafından reddedilmiş, hattâ bunlardan biri aleyhinde aşırı tezahürat yapılmıştı. Tasarıların ikisi de vergi nisbetlerini yükseltiyordu: biri gelir vergisini, öteki arazi vergisini. Nihayet mebuslar bilhassa bütçe komisyonunda, hattâ Umumî Heyet toplantısında iktidarın muhtelif icraatım ve kabinenin muhtelif azalarım alabildiklerine tenkit etmişlerdi.

En heyecanlı celse

Pazar sabahı yapılan toplantıda hazır bulunanlar, unutamayacakları bir gün yaşadılar. Pek çek kişinin kanaatince 1950 den beri ilk defa olarak canlı bir celseye rastlanmıştı ve belki o tarihten bu yana Adnan Menderes hakiki hüviyetini bulmuştu. Hakiki hüviyeti, yani muhalefet yıllarında beliren ve kendisine yalnız hürmet değil, yalnız takdir değil, aynı zamanda içten bir sevgi de temin eden zihniyeti ve tavırlarile hakiki hüviyeti.. Pazar sabahı Menderes, tıpkı 1946 yıllarındaki gibi kendi aleyhinde coşmuş bir Meclisle pençeleşti. Sözleri mütemadiyen ademi tasvip ile karşılanıyordu. Hattâ zaman zaman sıra kapakları vuruluyordu. Bunlara karşı başvekil soğukkanlılığım kaybetmiyor ve ancak haklı olanların gösterebilecekleri kudretle davasını müdafaa ediyordu. Görüşülen mesele arazi vergisinde düşünülen arttırma idi.

Mebusların hemen hepsi, bu meselede hükümete karşı birleşmişlerdi. Burdur mebusu Mehmet Özbey alemdarlık yapıyordu. Eğer arazi vergisi arttırılırsa, köylere gidemeyeceklerdi. Muhalefet, vergi zammını Demokratlara karşı istismar edecekti. "Bindiğimiz dalı kesiyoruz." Bütün mücadele işte bu cümlede hülâsa olunuyordu. Mebuslar, seçimleri kaybetmekten korkuyorlardı. Verilen en makul ve en makbul izahat bile bu duvara çarpıp kırıldı. Hiç kimsenin kafasına başka şey girmiyordu: "Bindiğimiz dalı kesiyoruz-". Hele dalın meyvesi da 2800 liraya çıktığından beri mebusların aşağıya düşmek işlerine katiyyen gelmiyordu.

İnandırıcı deliller

Başvekil bir çok defa kürsüye geldi. Arazi vergisi olarak milyonlarca insan ödeye ödeye 14 milyon lira ödüyordu. Halbuki, sadece bir kaç bin esnafın ödediği vergi bu kadardı. Halkın ekseriyeti böyle az vergi verirse, 3 milyarlık bir bütçe nasıl denk hale getirilebilirdi? Vergide adalet bu muydu? Halbuki Demokrat Parti her şeyden önce adaleti temin etmekle mükellefti. Adnan Menderes, çiftçinin kalkınmadığını iddia eden komisyonun mazbata muharririne fena halde hücum etti.. Bu adamın gözleri, kör müydü? Böyle bir iddiayı nasıl ileri sürebilirdi? Fakat başvekilin unuttuğu -yahut unutur göründüğü- Meclis heyeti umumiyesinin mazbatayı büyük bir heyecanla alkışlamış olduğu ve tasvip ettiği idi. Hükümet tasarıyı geri almayacaktı. Menderesin istediği teklifin hemen reddedilmeyip, komisyona iadesi ve daha salim kafayla üzerinde düşünülmesi, gerekirse işlenmesi idi. Gelir vergisine yapılacak zamlara ait tasarı da komisyona iade olunmuştu.

Fakat Meclis -ve bilhassa arka sıralarda toplanmış olan şiddetli muhalifler- eline geçen fırsatı kaçırmak istemiyor ve tasarının derhal reddini talep ediyordu. Bu mevzuda da şiddetli mücadeleler oldu. Aleyhte bulunanlar sıra kapaklarını vuruyor, bağırıyor, çağırıyorlardı. Başvekilin, hakiki devlet adamlarının ağızına yaraşan sözleri de akis bulamıyordu. Bir ara manzara öyle oldu ki sanki Meclis Fransız Meclisi idi ve Menderes, Mendes - France idi. Ancak Menderes'te, ötekinde bulunmayan bir avantaj vardı: ekseriyet partisinin genel başkam idi. Genel Başkan Menderes başvekil Menderesi kurtardı ve Meclis, zorla, tasarının derhal redde uğramayıp komisyona iadesini kabul etti.

Neydi, bu mücadelenin sebebi? Hiç şüphesiz mebuslar, arazi vergisi arttırıldığı takdirde köylerde yani seçim bölgelerinde muhaliflerin kuvvetli bir hücum sebebine malik olacaklarım düşünüyorlardı. Ama, asıl korktukları, oralarda şu sözlerle karşılaşmaktı:

"— Maşallah size!. Bizim vergileri arttırıp, kendi maaşlarınıza zam yaptınız değil mi?"

İşte hiç bir mebusun bu söze verecek cevabı yoktu.

C.H.P. nin kötü politikası

Arazi vergisinin arttırılmasının muhalefet tarafından nasıl istimar edileceğine misali Cumhuriyet Halk Partisi gurubu derhal verdi. Tamamile lüzumlu ve âdil olan zammın aleyhinde konuştu. Hem de ne deliller verdi yarabbi, insanı nasıl güldürecek deliller! Her şey gösteriyordu ki bu, ilerde yapılacak propagandayı beslemek için bir şekil muhalefetinden İbaretti. Yoksa gurup içinde arazi vergisinin artmasına taraftar olmayan tek

Halep orada ise...

***A**dliye vekili Osman Şevki Çiçekdağ Ceza Usulü Muhakemeleri kanununda tadilat, yapan bir tasarı hazırlattı ve hükümet bunu. Türkiye Büyük Millet Meclisine sevketti. Tasarı ile hukukumuza iki yeni tevkif sebebi getiriliyordu. Bunlar öyle sebeplerdi ki tamamile takdire, sezişe, hissedişe bağlı kalıyordu.*

Okuyucularımız AKİS'in haftalardan beri bu hayalî mesele üzerinde ne kadar hassasiyetle durduğunu ve sebeplerin bir laf kalabalığı arasında kanunlaşmaması için nasıl çırpındığını bilmektedirler.

Adliye vekili, "Çiçekdağ teklifleri" karşısında yalnız bizim değil, öteki gazetelerden bir kısmının ve pek çok demokrat mebusun gösterdiği reaksiyon üzerine bir basın toplantısı tertipledi. Okuyucularımız o toplantıda neler söylendiğini de gene AKİS'te okumuşlardır. Çiçekdağ, şimdi bize de getirilen iki tevkif sebebinin 1935 senesinde Alman hukukuna sokulduğunu söylemiş, bunların demokratik vasıflarını belirtmek için de sebeplerin Bitler rejiminden sonra muhafaza olunduğunu ve bugün hâlâ mevcut bulunduğunu resmen beyan etti.

Bugün bir muharrir, Osman Şevki Çiçekdağın hilafı hakikat beyanda bulunduğunu umumi efkâr ününde iddia etmektedir, ismet Giritli Dünya gazetesinde neşretiği bir makalede tevkif sebeplerinin hakikaten Hitler tarafından naziliği Almanyaya daha iyi yerleştirebilmek maksadile getirildiğini, fakat bugünkü Batı Almanya hukukunda bu sebeplerin mevcut bulunmadığını, nazi temayüllü tadillerin nazizmle beraber yıkılıp gittiğini bildirmektedir.

Şimdilik, Osman Şevki Çiçekdağın bu iddiaya cevabını bekliyoruz.

Müteakiben, elbette söyleyecek sözümüz olacaktır.

bir fert mevcut değildi. Ama, Amerikada değildik. Orada Eisenhower, bazı haklı davalarda Kongredeki demokratların desteği ile kendi Cumhuriyetçilerini yeniyordu. Demokratlar, inandıkları veya haklı gördükleri meselelerde cumhuriyetçidir diye Başkam desteklememezlik etmiyorlardı. Ama doğrusu istenilirse Başkan da muhalefete, Menderesin yaptığı muameleden çok farklı şekilde davranıyordu ve orada muhalif olmak bir takım haklardan mahrum olmak manasına gelmiyordu.

Cumhuriyet Halk Partili hatibin, partizanlık kokan konuşmasını dinleyenler işte bunları düşündüler.

Açığı kapatmak yolu

Vergi zamları kabul edilmemişti. Bütçede açık vardı. Aslına bakarsanız bu haddizatında o kadar mühim bir şey değildi. Bütçede denklik nasıl mutlaka sıhhatli bir ekonominin delili sayılamazsa, açık da mutlaka hastalık alameti değildi. Ama Demokrat parti iktidarı bütçeyi denkleştirmiş olmakla lüzumundan fazla övünmüştü. Bilhassa Maliye vekili mütemadiyen iftihar ediyordu. İktidar sözcüleri "İkinci denk bütçe", "İkinci denk bütçe" diye yazıp durmuşlardı. Halbuki işte, bizzat Demokrat Parti Meclis gurubu tarafından batırılan bir iğne bu balonu patlatıyordu. Bütçede açık vardı.

Açık nasıl kapatılacaktı? Daha doğrusu açık nasıl asgarî hadde indirilecekti? Mecliste bir takım zamlar kabul edilmişti. Mebuslar derhal bunlara el attılar Ve hemen hepsini yeniden budadılar. Bir kaç milyonu bile kâr bildiler. O kadar ki 125 liradan 130 liraya çıkarılmış olan Yüksel Tahsil bursları bile eski hallerine iade olundu. Halbuki üniversite talebelerinin nasıl sıkıntı içinde oldukları hiç kimsenin meçhulü değildi. Bu hakikatler bizzat Meclisin önünde söylenilmiş, vaziyet bütün çıplaklığı ile ortaya dökülmüştü. Bir yüksek tahsil talebesinin 125 lira ile geçinmesine imkân ve ihtimal yoktu. 25 lira zamla, refah mı temin edilecekti? Hayır ama, Aliye Temuçinin başka bir vesileyle söylediği gibi sefalet azaltılmış, bir melhem sürülmüş olacaktı. Zam haberi, işitilmişti de.. Şimdi bunu geri almak, ümidleri suya düşürmekten başka neydi? Talebeler bu küçük zammı temin için ne zamandan beri uğraşıp duruyorlardı. Fakat hayır! Madem ki bütçede açık vardı, bunu asgarî hadde indirmek lâzımdı. Mebuslar, verdikleri 25 lirayı geri aldılar.

Kabul edilen bütün zamlar böylece iptal olundu. Bir teki müstesna : Mebusların kendi kendilerine 2800 liraya yükselttikleri aylıkları. Ne iktidardan, ne muhalefetten bir kişi çıkıp ta:

"— Arkadaşlar, görüyorsunuz azami tasarrufa ihtiyaç var. Kabul ettiğimiz en ehemmiyetsiz zamları bile kaldırıyoruz. Buna evvelâ kendimizden başlamak bir şeref borcudur. Bunu yerine getirelim ve aylıklarımızla tahsisatlarımıza zammı daha müsait bir devreye bırakalım" demedi.

Muhalifi muvafıkı, paraları cebe indirmekten son derece memnun ve müftehirdi.

Buna mukabil hükümete açık miktarında iç istikraz yapmak yetkisi tanındı ve 1955 bütçesi bu suretle açıkla bağlandı.

Meclisten notlar

Tersine dünya

Bir kaç vekâletin bütçesi görüşülecekti. Bir çok demokrat mebus kürsüye geliyor, tenkitlerde bulunuyordu. Bazıları oklarını bugünkü manzaraya çeviriyor, vekilleri hırpalıyordu. Bir kısmi ise maziye dönüyor, alakalı mevzularda "27 senelik iktidarın bu memlekete nasıl kan kusturduğunu "heyecanlı heyecanlı, ateşli ateşli anlatıyordu. O zaman vekillerin işleri kolaylaşıyor, sıkışınca onlar da arkada kalan yirmi yedi seneye ver yansın ediyorlar, hali bir kenara bırakıyorlardı. Bu yüzden hepsi duada idiler:

" — Ah şu hatipler, geçmişten bahsetseler" diye.

Bir teki müstesna:

Dr. Behçet Uz!

Kabinenin bazı azaları
Mücadeleden yaralı çıktılar

Yaraların sarılması

Şimdi Adnan Menderes, ne yapacaktır? Mecliste herkes, kabinede bir tadilata intizar etmektedir. Bizzat Menderesin yalanlarından bir mebus:

"— Bu kabine, onuncu Meclisin kabinesi değildir" demiştir.

Hakikaten, bilhassa bazı vekiller mebusları katiyyen tatmin etmemektedirler. Bütün o itirazlar, zaman zaman esen sinirli hava, bilhassa Bütçe komisyonundaki tenkitlerin Büyük bir kısmı oradan doğmaktadır. Hakikaten, bazı vekiller bahsinde mebuslara hak vermemek de kabil değildir. İşin tuhafı, bunu en iyi bilenlerden birinin de bizzat Adnan Menderes olmasıdır.

Fakat şimdiye kadar bazı "kuvvet gösterisi" mülahazaları başvekili kabinesini aynen muhafazaya mecbur bırakmıştır. Ayağı en ziyade sarsılanlar da "kelle istiyorlar" teranesile mebusların veya gazetecilerin haklı olan istek ve temennilerini bile Adnan Menderese başka türlü göstermek yoluna sapmışlar, bu mealde makaleler bile yazdırmışlardır. Ancak, bütçeden sonra vaziyet biraz değişmektedir. Bir kabine değişikliği, "mutad değişiklik" lerden sayılabilir, hiç kimsenin kuvvetine halel getirmez. Bilakis, değişiklik meharetle yapıldığı takdirde başvekile kuvvet verir. Hele zihniyetlerinin hakiki demokrasi ile bağdaşamadığı meydana çıkmış olan bazı zevat iş başından ayrıldıkları taktirde memleketin de ferahlık duyacağından hiç kimse şüphe edemez.

Şimdi dolaşan rivayet, böyle bir değişikliğin Reisicumhur Bayarın memlekete avdetini müteakip, yani 21 Marta kadar tatile giren Meclisin yeniden açılışı sırasında olacağı merkezindedir.

C. H. P.

1 numaralı dost: Menderes

Cumhuriyet Halk Partisi Meclisinin sözü geçen azalarından biri, büyük bir ciddiyetle :

«— Meğer ,dedi, en büyük dos-

tumuz Adnan Menderes imiş. de bizim haberimiz yokmuş...»

Sonra, muhatabının şaşkın bakışları arasında gevrek bir kahkaha atarak devam etti :

«— Seçimleri kaybettikten sonra yapmamız lazım gelen tasfiyeyi bir türlü beceremediğimizi görünce kolları o sıvadı. Şimdi, iktidarda bulunduğumuz günlerde lâyık olmadıkları mevkilere getirildikleri için isimleri duyulan, isimleri duyulduğu için kıymet zannedilen, kıymet zannedildikleri için de temizlenemeyen unsurları birer zararlı ot gibi tutup tutup çekiyor ve bizim yüzümüze fırlatıyor... Alın, diyor, bakın ne mallarmış!..»

Bu fikir 4 Mart cuma günü Cumhuriyet Halk Partisinin Mithat Paşa caddesindeki merkezinde toplanacak olan Parti Meclisinde hiç şüphe yok hayli rağbet bulacaktır.

Toplantı, Genel İdare Kurulu adına Genel Sekreter Yardımcısı Turgut Göle tarafından hazırlanan bir raporun okunması ile başlayacaktır. Raporda son Parti Meclisi toplantısından bu yana, yani iki ay içinde cereyan eden siyasî hadiseler hakkında malûmat verilmektedir. Bu iki aynı hayli dolgun bulunduğunda şüphe yoktur. Raporda en mühim faslı, «yumuşama »ile alâkalı kısımlar teşkil etmektedir. Genel İdare Kurulunun fikrince iktidarda gerçek bir yumuşama yoktur, bilâkis bugünkü hali normal bir demokrasi rejimi olarak kabul ettirmek gayreti hâkimdir. «Yumuşak hava» lâfı ise, bazı gazete muhabirlerinin bir nikâhta Koraltan ile İnönünün birbirlerinden habersiz olarak tarafların şahitliğini yapmaları, Menderes ile İnönünün Kavaklıderede rastlaşıp selamlaşmaları, bir başka nikâhta damadın dostları olan bazı vekillerin hazır bulunmaları veya çiçek, tebrik göndermeleri gibi son derece basit ve ondan da ehemmiyetsiz hadiselerden çıkardıkları lâftan ibarettir.

Turgut Göle

Raporu nikbin değil

Raporda üzerinde asıl durulan söz Adnan Menderesin Mecliste sarfettiği ve bugünkü kanunlara dokunulmayacağını bildiren sözdür. Genel İdare kurulu partilerarası münasebetlerde, bütün medeni münasebetlerde olduğu gibi ve Osman Bölükbaşının bütçe tenkitlerinin sonunda ifade ettiği şekilde iyi bir havanın hakim olması karşısında memnuniyetini saklamamaktadır. Fakat hakiki yumuşamanın bugünkü sert kanunların muvakkaten tatbik edilmemesi ile değil, tamamen kaldırılması ile kabil olacağı fikrindedir.

Rapor Mecliste son günlerde cereyan eden müzakereler hakkında da bilgi ihtiva etmektedir. Raporun okunmasını takiben bu mevzuda açılacak müzakerelerde Meclis Gurubu Başkan Vekili Nüvit Yetkinin izahat vereceği anlaşılmaktadır. Bilindiği gibi Meclis gurubu evvelden beri parti içinde bir muayyen istiklâle sahip olmuştur. Mamafih geçen devrede Genel İdare Kurulu ile Gurup arasında büyük fikir ayrılıkları bulunduğu halde bu devrede taraflar aynı esaslarda ve takip edilecek ana politikada birleşmektedirler.

Kapaktaki Politikacı

Nüvit Yetkin

1 954 senesinin Mayıs ayında Cumhuriyet Halk Partisinin tenha Meclis gurubu bir toplantı aktediyor ve başkan vekillerini seçiyordu. Gurup başkanı, tüzük gereğince Genel Başkan İsmet İnönü idi. Bir evvelki devrede, gurubun iki kuvvetli reis vekili vardı: Faik Ahmed Barutçu ve Avni Doğan. İkisi de tecrübeli, ağzı laf yapan, kuvvetli politikacılardı. Fakat Halk Partisi hem Trabzonda, hem Yozgatta seçimi kaybetmiş ve reis vekillerinin ikisi de Meclise girememişti.

O gün gurup iki kişiyi seçti: Server Somuncuoğlu ve Nüvit Yetkin. Malatyanın eski Cumhuriyet Halk Partisi il idare kurulu başkanının adı ilk defa olarak o zaman duyuldu. Ama gene de gözleri çeken Server Somuncuoğlu idi. Zira tecrübeliydi, gösterişliydi, iyi konuşuyordu, mutedildi... ve sağlam partili biliniyordu. Nüvit Yetkin gene gölgede kalmıştı.

Bu orta boylu, sakin görünüşlü, son derece nazik başkan vekili 1916 senesinde Malatyada doğmuştu. Samsun lisesinden mezun olmuş, sonra Ankaraya gelerek Hukuk Fakültesini ikmal etmişti. Bir yandan tahsilini yaparken diğer taraftan da Maliye vekâletinde çalışıyordu. Mezun olduktan sonra terfi etti, birinci mümeyyiz oldu. O sırada avukatlık stajını tamamlıyordu.

Baroya girince Maliye vekâletinin hazine avukatı oldu. Talih kendisini doğduğu yere, Malatyaya gönderdi, orada çalışmaya başladı. 1948 e kadar hazine avukatı olarak kaldı. Hem hukuk, hem de Maliye ile ülfeti oradandır. Aynı sene, serbest avukatlığı tercih etti, 1949 da da Cumhuriyet Halk Partisine intisap etti. İl İdare Kuruluna seçildi, 1950 de de il başkam oldu.

Tam dört yıl, partisi muhalefetteyken ve Babaoğlu Malatyada vali iken il başkanlığı yaptı. Son derece çalışkandı ve davasına inanmıştı. Bir ara, o meşhur hadiseler sırasında Belediye başkanlığına seçildi, fakat Vekiller Heyeti bunu tasdik etmedi. Ama o yılmadı ve mücadelesine devam etti. Malatyada Cumhuriyet Halk Partisinin 1954 de de kazanması biraz onun çalışması -biraz, onun tevazuundan ileri gelmektedir; aslında en çok demek icap eder- sayesindedir.

Mayıs ayında mebus olarak Ankaraya geldi. Bu sakin, gösterişsiz adamdaki cevheri bir tek kişi görmüştü: Genel Başkan. Gurup reis vekilliğine onun desteği ile seçildi. Tâ bütçe müzakerelerine kadar, Nüvit Yetkin hep o aynı sessiz adamdı. Hattâ pek çok kimse, bir heyet tarafından hazırlanan tenkidi onun layıkı veçhile müdafaa edemeyeceğini, hele karşısına Adnan Menderes çıkarsa derhal bozulup hezimete uğrayacağını sanıyordu. Niçin itiraf etmemeli ki AKİS de başka kanaatte değildi.

Fakat Nüvit Yetkin, 1954 sonrası politika hayatımızın en büyük sürprizini yaptı: Menderesle mücadeleden yüzünün akile, hatta haklı adamların kuvvetile çıktı. Bugün Cumhuriyet Halk Partisinin, en güvenilir politikacılarından biridir.

Nüvit Yetkinin en büyük desteği nedir? Politikaya 1949 da, Meclise 1954 de girmesi... Hiç kimse onu, hiç bir şeyle itham edemez. Nitekim Maliye vekili bütçe tenkidine cevap verirken "Sizin mebuslarınız seçim bölgelerine gitmezdi" dediğinde Nüvit Yetkin derhal mukabele edebilmişti :

"— Belki Adnan Menderes veya Fuad Köprülü gitmezlerdi... Bilmiyorum. Olabilir."

Raporda, son Parti Meclisi tebliğinde ortaya konulan prensiplerden hiç bir fedakârlık yapılmadığı ve bir demokrasinin asgarî teminatı olan şartların gerçekleşmesi için sarfedilen gayretler anlatılmaktadır. Hüzünle ilâve olunduğuna göre bu şartların içinde gerçekleşmiş olanı henüz mevcut değildir. Bilâkis iktidar basın hürriyetinin veya hâkim teminatının en mükemmel şekilleriyle memleketimizde mevcut bulunduğunu ifade etmiştir.

Parti içi meseleler

Genel İdare Kurulu, raporunda parti içi meselelere de büyük yer vermekte ve bu arada Halkçı gazetesinin neşriyatı ile ondan doğan hadiseleri ele almaktadır. Raporda bildirildiğine göre teşkilâtın muhtelif kademelerinden Genel Merkeze müracaatlar olmaktadır. Teşkilat, hakiki politikanın ne olduğunu sormaktadır. Gerçi Genel Merkez AKİS'in geçen sayısında neşredilen tamimi yollamıştır ama, teşkilat tatmin olmamıştır. Daha fazla aydınlık istemektedir. Bu aydınlığı, Parti Meclisinin yeni tebliğinde bulması lâzımdır.

Durum, Ulus gazetesinin parti tarafından bir an evvel neşrini elzem kılmaktadır. Müzakerelerin bu safhasında Meclis gurubu adına, partili mebusların maaş ve ödenek fazlasının pek büyük kısmını bir gazetenin kurulması için vermeye hazır oldukları azalara bildirilecektir. Tahmin olunduğuna göre Meclis gurubunun bu yardımı 100 bin lira civarında olacaktır. Parti Meclisinde yeni gazetenin hangi matbaada basılması gerektiği hususu da müzakere olunacaktır. Nihad Erim Halkçıyı kapatıp matbaasında Ulus'u basmaya veya tesislerini olduğu gibi partiye, büyük kârla satmaya hazırdır.

Bu masada toplanacaklar
Teminat.. Teminat.. Teminat..

Meclisten notlar

Tolerans hakkında

***K**onuşan başvekil Adnan Menderestir :*

"— Bugünün infiallerinin süratle geçeceğine inanıyoruz. Dostlarımızın bu buhranı mümkün olduğu kadar süratle geçiştirmelerini, Cenabı Haktan temenni etmekteyiz. Biz, yaptıkları hücumlardan dolayı kendilerine kızmayacağız, onların hak ve hakikat yoluna girmeleri için elimizden gelen gayreti sarfedeceğiz..."

Durun durun... Sevinmekte acele etmeyin. Başvekil, Mısırdan bahsetmektedir

Ah, bir de iç politikada aynı zihniyetin hâkimiyetini görebilsek...

Ulus'u sadece matbaacı olarak basacak, gazeteye ne yazı yazacak, ne de idaresinde rol alacaktır. Zaten parti kendisine ne yazı yazdırmak, ne de bir rol vermek arzusundadır. Halkçı kapandıktan sonra üstad, vaktile iktidar tarafından konulan şartı kabul etmiş olacağından Üniversitedeki kürsüsüne dönecektir.

Fakat bu teklifin Parti Meclisinde rağbet görmesi güç olacaktır. Azalar, kiracı olarak dahi Ulus'un Nihad Erimle bir teması olmasını istememektedirler. Üstelik üstad Halkçının kadrosunun Ulus'a alınmasını da şart koşmaktadır ki bu, bazı endişeler uyandırmaktadır. Gerçi kadro sonradan değiştirilebilir, takviye olunabilir ama, işte, Parti Meclisi azalarının sütten pek ağızları yanmıştır.

Her halde bilinen, bu toplantıda Ulus hakkında nihayet müsbet bir karara varılacağı ve gazetenin bir ay içinde çıkarılmasına çalışılacağıdır.

Mecliste Nihad Erimin ve iktidardan vazife isteyen - profesörlük veya elçilik gibi - eski vekillerin durumları da muhtemelen görüşülecektir. Kanaatlerinden fedakârlık yaparak böyle vaziyetlere düşen genç adamların hali partinin başında bulunanları hakikaten üzmektedir. Görüşülecek bir başka mesele de, daha doğrusu bahis mevzuu edilecek bir başka hadise de Halkçı'nın resmi ilan almaya başlamasıdır. Hatırlarda olduğu üzere Ulus, Yeni Ulus veya Halkçı sadece resmî ilan aldıklarından dolayı Cavit Oral ve Cemil Sait Barlası, Falih Rıfkı Atayı en acı kelimelerle yermiş, hattâ bunların partiden ihraçlarını talep etmişti. "Besleme", bizzat Nihad Erimin bir tâbiriydi.

Teminatta ısrar

Parti içinde ve bilhassa onun mesul makamlarında esen havaya bakılırsa Parti Meclisi, toplantısı sonunda neşredeceği tebliğde bir demokrasinin asgari şartları saydığı teminatı ısrarla talep edecektir. Bu şartlar geçen tebliğdeki şartların aynıdır. Cumhuriyet Halk Partisi, müsaade olunduğu müddetçe ana teminatları gerçekleştirmek için mücadelesini yapacaktır. Tebliğde bugünkü duruma hakiki demokratik bir rejim demlemeyeceğinin açıklanması beklenmektedir.

Öyle anlaşılıyor ki Cumhuriyet Halk Partisi, rejimi sağlam temellere oturtmak hususunda iktidarla iş birliği yapmaya, onun uzattığı eli sıkmaya hazırdır. Fakat bu işbirliği bugünkü halin muhalefet tarafından Demokrasi diye kabul edilmesi için isteniliyorsa veya el, öpülüp başa konsun diye uzatılıyorsa Cumhuriyet Halk partisi buna yanaşmayacak, o işte Nihad Erimi maalesef yalnız bırakacaktır.

Bu, iktidarı memnun edecek bir netice değil midir? Doğrusu istenilirse, tebliğ yukarda anlatılan şekilde çıktığı takdirde iktidar sözcüleri Cumhuriyet Halk Partisini bir takım bayat ve beylik taleplerde ısrar etmekle suçlandıracaklardır. Nitekim Nüvit Yetkinin Meclisteki konuşması karşısında da bu reaksiyonu göstermişlerdir. Halbuki ortada bir yenilik vardır: vaktile iktidarın dostça sıkılsın diye uzattığı eli hep ısıranlar, artık Partide söz sahibi olmaktan çıkmışlardır.

İnşallah . bu sefer de iktidarda mutlaka eli öptürme merakı belirmiş olmasın. O zaman, memleketin talihsizliğine hükmetmek gerekecektir.

D. P.

Başmuharrirlik mücadelesi

Mukavele üç ay sonra bitiyordu. Üç ay sonra bitiyordu ama, taraflardan biri eğer bunu yenilemek istemi-

Mümtaz Faik Fenik
.... ama *sadakati tam*

Burhan Belge
Klasik iktidar sözcüsü

yorsa üç ay önceden haber vermek sorundaydı. Zafer gazetesi bunca yıllık başmuharriri Mümtaz Faik Fenik'e, haber verdi: yeni şartlarla bir mukavele imzalamak istiyordu. Bunun manası açıktı: Mümtaz Faik Fenik, Demokrat Partinin resmi başmuharrirliği tahtından indirilecekti. Ankara mebusu bunu anlayamayacak kadar tecrübesiz değildi. Red cevabını bildirdi. Özür diliyordu; sıhhati ve tesrii vazifesi yeni şartları kabule mani idi.

Hadise Zafer gazetesinde ilk defa cereyan etmiyordu. Bundan evvel de müteaddit defalar Mümtaz Faik Fenik başmakale sütunundan uzaklaştırılmak istenilmiş, fakat manevralar her seferinde akamete uğramıştı. Gerçi biç bir zaman, gazeteyi elile kuran gazeteciye mukavelesinin yenilenmeyeceği bildirilmemiş, iş oraya kadar gitmemiş, daha önce bazı yüksek makamlar meseleyi halletmişlerdi. Fakat bu defa tehlike daha ciddî görünüyordu. Aleniyete olmasa bile resmiyete dökülmüştü.

Mümtaz Faik Fenik, Demokrat Parti için kendisini harcamış bir adamdır. Demokrat partinin şahsiyeti ile kendi şahsiyetini öylesine karıştırmıştır ki en sonda şahsiyetinden olmuştur. Bu uğurda bir gün evvel en şiddetli şekilde hücum ettiği kimselere, yahut devletlere bir gün sonra methiyeler kaleme almış, dilini başkalarının fikirlerine tercüman yapmıştır. Daha muhalefet yıllarından itibaren' -demokrasi değil ama- Demokrat Parti davasına sıkı şekilde sarılmış ve bir daha ayrılmamıştır. Partiler oynak olduğundan Mümtaz Faik Fenik'in yazıları da oynak olmuş, üstelik Fenik işin kolay tarafına giderek halka hitap ettiği mülahazasile çok zaman bir partinin resmi başyazarına yaraşmayacak kelimeler, nükteler, tâbirler kullanmış, hücumlarında da metihlerinde de insafsız olmuştur. Bunlar insanlara, kendilerini sadece yazılarından tanıyanların hürmet veya sevgisini celbeden vasıflar değildir. Nitekim, Mümtaz Faik Fenik'in mukavelesinin yenilenmek istenmediği duyulduğunda Demokrat Partili, tarafsız veya muhalif pek çok kimse derin bir nefes alacaklardır.

Alacaklardır, eğer Zafer gazetesinin başmakale sütununa kimin yerle» şeceğini bilmezlerse... Yerleşecek olan Burhan Belge'dir. Evet, Burhan Belge!

Bir mücadelenin safhaları

Zafer'in başmuharrirliği uzun zamandır bir mücadele mevzuu idi. Burhan Belge bundan bir buçuk sene kadar evvel gazetenin idare meclisi reisi Zühtü Hilmi Velibeye sokularak müşavir gibi bir sıfatla kapıdan içeri girmiş, az zamanda eski çocukluk arkadaşı Adnan Menderesle temas imkânını bulmuş, Mümtaz Faik Fenikle sevişmeyen Dr. Mükerrem Sarol ile bir pakt imzalamış, onun dili olmuş, Türk Sesi gazetesine parlak başmakaleler yazmış -savcılara, beğenmedikleri neşriyatı kestirmek yetkisinin tanınmasını o gazetede Sarol - Bedii Faik davası sıralarında istemiştir-, yavaş yavaş "iktidarın fikir adamı" rolünü benimsemiştir. O kadar ki bütün gazeteciler Meclise bahçe kapısından girdikleri halde, resmen gazetecilikten ve bir kaç idare meclisi azalığından başka sıfat taşımayan Belge oraya ön kapıdan girip çıkar. Şimdi Mümtaz Faik Feniğin yerine Burhan Belgenin Zafer'in başmakale sütununa kurulması Belge - Sarol çiftinin zaferi olacaktır. İhtimal ki o zaman Ağrı mebusu Kasım Küfrevi de meşhur:

"Demokrasi Zaferin
Zafer Velibeşenin"

şiirinde tadilat yapacak ve:

"Demokrasi Zaferin
Zafer Burhan Belgenin"

diyecektir.

Doğacak itirazlar

Ancak Burhan Belgenin Zafer'e yerleşmesi, Demokrat Partinin en yüksek kademelerinde bile şiddetli akisler yaratacaktır. Burhan Belge bir zamanlar Demokrat Partiye de kaydolunmuş, hatta İzmirdeki bir gazetede başmakaleler yazmış, fakat sonradan Celâl Bayar ve Adnan Menderesin politikalarını beğenmediği mülahazasile 1950 seçimlerinin arefesinde, partilerin kalemlere en ziyade muhtaç bulundukları sırada gürültülü şekilde istifa ederek Halk partisinin en hararetli taraftarlarından biri kesilmiştir. O sıralarda "Haftalık Mektup" adlı bir de risale çıkarmak yoluna gitmiştir. Fakat' yalnış ata oynayan üstad, yarışın sonunda gene kazanan tarafa sıçramış, muvaffakiyetle başardığı "iktidar sözcülüğü" vazifesine avdet etmiştir. Ama Halk partisi iktidarı değil de Demokrat parti iktidarı... Ne gam!

Burhan Belge'yi Zafer başmuharrirliği adayı olarak destekleyenler, Demokrat Partinin iktidarı terketmek niyetinde bulunmadığını söyleyerek üstadı müdafaa edeceklerdir. Hakikaten Burhan Belge, iktidarda olanları methetmeği yalnız ustalıkla, yalnız bilgiyle, yalnız maharetle değil aynı zamanda eşsiz bir zarafet ve edebî kudretle başarmaktadır.

Dış politika

İşin mühim tarafı

Turgut Göle kürsüye çıktı ve bir metin okudu. Metin, bizzat İsmet İnönü tarafından hazırlanmıştı.

Hadise, bir tatil günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde cereyan ediyordu. Tatil günüydü ama Meclis tatil yapmıyordu. Zira bütçe müzakereleri en hararetli safhasına girmişti. O gün ise, buna ilaveten Türk-Irak paktı tasdik edilecekti.

Öğleye doğru hemen bütün sıralar doluydu. Kabine de, başta Adnan Menderes, salonun sol başındaki yerini almıştı. Kordiplomatiğe ayrılan locada, köşede Irak Büyük elçisi otu-

Meclisten notlar

Kulağa küpe

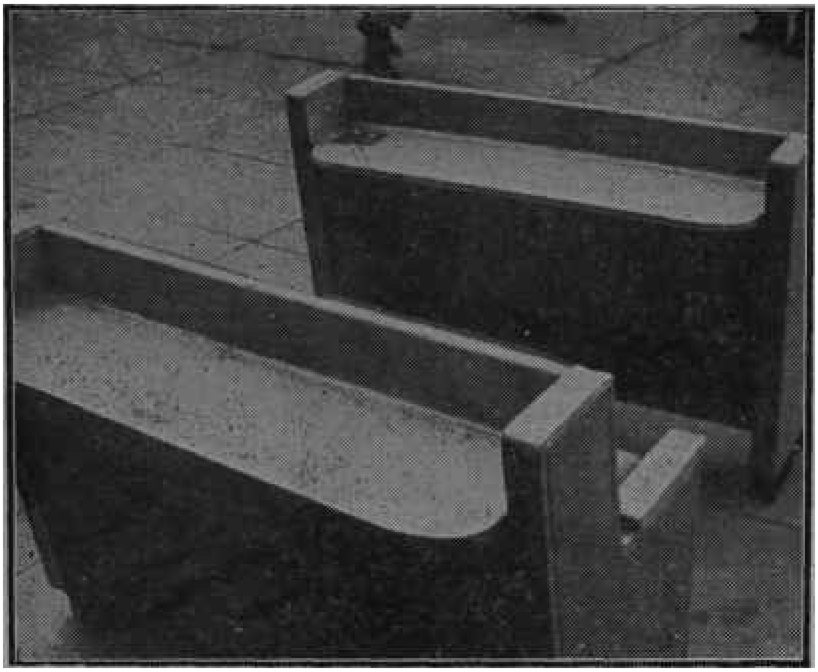
Arazi vergisine zam tasarısı görüşülüyordu. Hükümet teklifine şiddetle aleyhtar olan Demokrat mebuslar tam mümasile coşmuşlardı. Bir ara kürsüye Mümtaz Tarhan (Ankara - DP) çıktı. Aleyhtarlar zannetti' lar ki Mümtaz Tarhan tasarıyı müdafaa edecektir. Salondan derhal bir gürültü kontu. Bir gürültü ki söylenilenlerin tek kelimesi . anlaşılmıyordu. Sıra kapakları vuruluyor, mebuslar bağırıyor, katibin sözünü kesiyor, laf atıyorlardı. Sanki, bir muhalefet sözcüsü konuşuyordu!

Başvekil Adnan Menderes -o gün, 1950'den evvelki Menderesi pek andırıyordu' dayanamayıp kürsüye geldi.

"— Bu kadar gürültü yapılmasının sebebini anlamadım. Kürsüden fikrini söylemek ve karşısındakileri ikna etmek : evet! Fakat bu gürültülerle heyeti umumiyeyi tesir altında bırakmağa kalkışmanın sizler tarafından da tecviz edilmemesi lâzımdır."

Bir gün aynı mebuslar muhalefet sözcülerini de böyle sıra *kapağı gürültüsüne tutarlarsa, inşallah başvekil onların da hakkını aynı celâdetle müdafaa eder..*

Amin!

Meclise yerleştirilecek yeni sıralar

Maalesef kapakları yok

ruyordu. Batılılardan Amerika ve İngiltere Büyük elçileri oradaydı. Her şey, Meclisin büyük günlerinden birinin yaşandığını gösteriyordu.

Evvela Hariciye vekili Prof. (Edebiyat tarihi profesörü) Fuat Köprülü söz almıştı. Üstat, evvela Orta Doğu savunması ile ilgili olarak yapılan temasları anlatmış, vak'aları izah etmişti. Ondan sonra da paktın maddelerini teker teker ele alarak bir ilkmektep hocası edasile her kelimenin manasını bildirmiş, daha doğrusu bazı maddeleri küçümseyerek onların teamül icabı oraya konduğunu söylemiş, "bu bir adettir", "mutad madde" diye bahsetmiş, mühim yerlerde de cümleleri ya tekrarlamış, ya da aynı lafı başka kelimelerle ifade etmişti. Hariciye vekili, zaten yazılı olandan başka şey söylememiş, hatta yazılı olanı bile iyi anlatamamıştı. Bu bakımdan pek çok mebus, paktın Başvekil muavini Fatin Rüştü Zorlu tarafından izah edilmemiş olması karşısında üzüldüler. Ama 007 numaralı otomobile -hariciye vekâletinin makam arabası- Prof, Fuad Köprülü biniyordu, paktı izah da ona düşüyordu. Üstad, laf arasında Mısıra da hayli çattı ve oldukça sert konuştu. Halbuki biraz sonra hükümetin reisi, Mısır hakkında son derece mutedil bir lisan kullanacak, kapıların açık tutulmasına itina gösterecekti.

Prof. Fuad Köprülüden sonra Demokrat Parti gurubu adına Hulusi Köymen konuşmuş, mutad veçhile tasvip ve hayranlık ifade etmişti. Köymen her şeve ziyadesile hayrandır.

İlk muhalif hatip Cumhuriyetçi Millet Partisi adına Osman Bölükbaşı idi. Osman Bölükbaşı son günlerde girişmiş olduğu sulh taarruzuna devam etmiş ve tamamile tasvipkar bir konuşma yaparak dış politikada partisinin hükümeti desteklediğini bildirmişti. Kuvvetli bir hatip olan ve dileyicilerinin zaaflarını pek iyi bilen Bölükbaşı. onları heyecana getirecek cümleler de sarfetmiş ve çok alkışlanmıştı. Hakikaten güzel konuşmuş, bir hakiki vatansevere yakışacak lisanı kullanmıştı. Demişti ki: Türk vatanına bir tecavüz olursa, taarruz nereden gelirse gelsin parti ihtilafları susacaktır. Buna memleket içinde ve dışında kimsenin şüphesi kalmasın...

Turgut Göle kürsüye çıktığı zaman, herkes merak içindeydi. Acaba Ana Muhalefet partisi ne diyordu? Cumhuriyet Halk Partisinin sözcüsü iyi başladı. Hadise, memnuniyetle karşılanacak mesut bir hadiseydi. Ancak... Turgut Gölenin okuduğu ve İsmet İnönü tarafından dikte edilmiş olan metinde iki nokta üzerinde duruluyordu.

1 - Andlaşma, otomatik işleyen bir askeri taahhüd manası taşımıyordu. Buna mukabil, işbirliğinin tahakkuk ve tatbikini temin maksadiyle alınması gereken tedbirleri almak ve tatbik etmek için hükümete selahiyet veriliyordu. Bu selahiyetler otomatik askerî taahhüdün veya anayasanın Büyük Millet Meclisine tanıdığı selahiyetlerin hududuna karışmıyordu, değil mi?

2 - Andlaşmanın dördüncü maddesine göre tarafların mevcut taahhüdlerine halel gelmiyordu. İhtirazi kayıtlar vardı. Ancak bu kayıtlar, NATO içindeki hak ve vecibelerimizi koruyan bir vüzuh taşımıyordu. Hükümetin açıklama yapması lazımdı.

Konuşma, buz gibi karşılandı. Sanki pişmiş aşa su katılıyordu. **Prof.** Fuad Köprülü söz aldı. Lâkin, ne demek istendiğini o da anlamış değildi, İsmet İnönü bu iki noktayı daha iyi belirtmemiş olmakla hata etmiş, Turgut Göle de metne okuyuşu ile ruh verememişti. Eğer iş Turgut Göle ve Ha» riciye vekilinin konuşmasiyla kalmış olsaydı, tatsız hava yayılacaktı. Zira Fuad Köprülünün söylediği şundan ibaret kaldı: Demokrat partinin siyaseti bütün dünyaya itimat telkin etmiştir. Halk Partisine de etsin.

Mesele kısmen açıklanıyor

Allahtan ki Menderes söz aldı. Cumhuriyet Halk Partisi hatibinden bir tek şey sordu:

"Pakt, otomatik değildi. Halk Partisi, otomatik olmasını mı tercih ederdi?"

Turgut Göle tekrar kürsüye geldi. Fakat anlaşıldı ki, iyi çalışmamıştı. Metne iyi nüfuz edememişti. Ağzında bir şeyler geveledi. Ancak; Demokratlar ısrar ediyorlar, Başvekilin açık sualine aynı açıldıkla cevap vermesini istiyorlardı. Nihayet Turgut Göle, hükümeti tasvip ettiklerini bildirdi. Yeniden Menderes söz aldı. Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsünden yeni açıklamalar istedi. Oyun tersine dönmüştü. Muhalefet iktidarı sigaya çekecek yerde, iktidar muhalefeti terletiyordu. Turgut Gölenin yeni konuşması da vazih değildi. Ne söyleyeceğini pek bilemiyordu. Bu yüzden, hava bozuldu.

Havayı kurtaran, gene Adnan Menderes oldu. Son derece mahir bir manevrayla Cumhuriyet Halk Partisinin fikirlerini de tasvipkâr tarafından aldı, bunu mütemadiyen tekrarladı, böylece paktın tam bir ittifakla kabul edileceğinden dolayı memnuniyetini söyledi, bunun manası üzerinde durdu. Paktı bizim nasıl anladığımızdan başka, karşı tarafın yani Irakın da nasıl anladığının mühim olduğunu ifade etti. Nihayet, bu müzakerelerle uyanabilecek bazı Irak endişelerini bertaraf için muahedenin tamamile ittifak muahedesi karakteri taşıdığını bildirdi. Ayrıca bir de teminat verdi : Hükümet, şimdi Meclisin kabul edeceği yetkileri kullanırken, elbette ki Anayasaya riayetkar olacaktı.

Asıl mühim taraf

Halbuki Meclisteki müzakereler. milletimize giriştiğimiz bu yeni taahhüdün hakiki mahiyetini gösterebilseydi çok iyi olurdu. Mesele şuydu:

Rusya Iraka taarruz ederse, Türkiye ne yapacaktı?

Pakt, otomatik değildi. Yani Türkiye, Irak taarruza uğrar uğramaz müttefikinin yardımına koşmak mecburiyetinde bulunmuyordu. Ne yapılacağım, hükümet kararlaştıracaktı. İşte, Meclis tarafından .hükümete tanınan yetki buydu. Hükümet bu yetkiyi nasıl kullanacaktı?

Biz, NATO'da azaydık. Atlantik andlaşmasına göre, azalardan biri silâhlı tecavüze uğrarsa, bu tecavüz bütün azalara müteveccih addedilecekti.

Ancak tecavüzün andlaşmada derpiş olunan neviden, yani topyekûn cevâbı icap ettiren bir tecavüz olup olmadığını tayin yetkisi aza devletlerin hükümetlerine aitti.

Şimdi, arzu edilen şuydu: Rusya Iraka tecavüz ederse, Türkiye, NATO-daki müttefiklerinin kendisine, yardıma geleceklerinden emin olmadan harekete geçmemeliydi. Yani Türkiye, Irakın müdafaası için Rusyanın karşısında tek başına kalmamalıydı. Zira Irakı korumak için Türkiye harbe girerse NATO'daki müttefiklerimiz bu durumun kendilerinin de harbe girmesini icap ettiren, bir durum olmadığını pek âlâ söyleyebilirlerdi. Türkiye, NATO'suz harbe girmemeliydi.

Pakt iyi okunursa, Adnan Menderesin bunu düşünmüş olduğu derhal göze çarpar. Metin, yalnız usta değil, aynı zamanda dış politikada macerayı sevmeyen bir el tarafından hazırlanmıştır. Paktan otomatik olmaması, bunun neticesidir. Türkiye, Irakı ancak NATO'daki müttefikleri ile beraber koruyacaktır.

NATO'da müttefik deyince hatıra gelen, yani Türkiyeye hakikaten faydalı olacak müttefik kimdir? Her halde Lüksemburg veya Danimarka değil. İngiltere ile Amerikadır. Bu bakımdan paktın, bu iki devletin iştiraki yahut hiç olmazsa garantisi bulunmaksızın mânası yoktur, İngiltere ile Amerika ise, paktın tatbiki gerektiğinde Türkiyenin yanında yer alacakları hususunda hükümetimize teminat vermişlerdir. Bu garanti, iki Büyük elçinin başvekilimiz ile . yaptıkları temaslarda alınmıştır. Hakikaten Menderes, Hariciye Encümenindeki görüşmeler sırasında İngiltere ve Amerika ile tamamen mutabık hareket ettiğimizi söylemiştir. Böylece, NATO'daki haklarımızın Türk - Irak paktında göz önünde tutulduğu meydandadır ve Rusyaya karşı tek başımıza kalmak bahis mevzuu değildir.

Elbette ki bunlar, selâhiyetli ağızların açıkça ifade edebilecekleri hususlar değildir. Eğer Halk Partisi meramım anlatabilseydi de hükümet vuzuhla konuşamazdı. Ancak hakikatin, milletimiz tarafından bilinmesinde fayda vardır. Pakt bu bakımdan bizim için endişe sebebi olmamalıdır. Irakı bir Rus tecavüzüne karşı Türkiye, Amerika ve İngiltere beraberce koruyacaklardır. Başvekil Menderes'in, paktın tamamile ittifak muahedesi mahiyeti taşıdığını söylemesi bu yüzdendir.

Muhalefetin ikinci bir endişesi vardı. Onu da iyi ifade edemedi. Pakt otomatik değildi. Ama gerekli tedbirleri almak ve tatbik etmek yetkisi hükümete tanınıyordu. Bu yetkilere, harbe karar vermek yetkisi dahil olmamalıydı. Yani Irakı müdafaa için Amerika ve İngiltereyle beraber de olsa hükümet Meclise danışmadan harp kararı almamalıydı. Daha evvelce Meclisin tasvibi lâzım gelmeliydi. Kore kararı hatırlardaydı. Hükümet, o harbin hakiki harp olmadığını söyleyerek Meclise danışmadan Uzak Doğuya asker sevketmek kararını vermişti. Başvekil Adnan Menderes, böyle hareket edilmeyeceğine dair muhalefeti temin etti. Cumhuriyet Halk Partisinin iyi ifade edilemeyen fikrini de Turgut Gölenin ikinci konuşmasından sonra gene o telhis etti ve dedi ki :

"— Ben C.H.P. nin noktai nazarlarını başka türlü tahmin etmiştim. Anayasa hududuna girmiyor. Yahut otomatizm yoktur şeklinde mütalâalarında kendilerinin tecavüz ânında yâni harbi icap ettiren bir vaziyet karşısında Anayasa gereğince mutlaka Meclisten karar almak lâzımdır fikrinde oldukları kanaatine varmıştım. Her zaman Anayasa hükümlerinin tatbiki zarurî bulunduğuna göre bu husus emri tabiîdir."

İbret

Bir gazete vardı. Sabah gazetesiydi ama baskısı saat ona kadar sürer -sabah ona- ve çıkar çıkmaz fırından çıkmış ekmek gibi kapışılırdı. O sıralarda 25 bin basılıyordu, ancak bunun sebebi makinenin takatinin bundan ibaret olmasıydı, Yoksa, 50 bin basılabilse satılırdı.

Muhalefet yapıyordu. Hem, doğrusu istenilirse ne olgun, ne dolgun bir muhalefet.. Fakat hiç olmazsa okuyucu samimiliğine inanıyor, itibar ediyordu,

Sonra gazetenin başına bir kaza geldi, o kazanın akıbetinden kurtulmak için başmuharrir 180 derecelik bir dönüş yaptı. Zannetmişti ki Türkiyede umumi efkâr diye bir şey yoktur ve hakikatlerin de üstüne şal örtülebilir, gözler boyanabilir.

Geçen gün, aynı gazetenin makinecisi nümeratöre baktı ve çıraklarına "stop!" dedi.

Nümeratörün gösterdiği rakkam 4 bin idi.

Paktın asıl kıymeti

Türk - Irak paktı etrafında, aşırı bir gürültünün koparılmış olduğu şüphesizdir. Bunun, nazarları iç politikadan dış politikaya çekmek gayretinden mülhem bulunduğu da meçhul değildir. Zira haddi zatında Türk - Irak paktının Türk - Pakistan paktından daha ileri bir tarafı yoktur. Fakat Irak ile ittifak aktedmekle Türkiye Batı âlemine hizmetlerin en büyüğünü yapmakta, Arap Birliğini ve Orta Doğuyu Mısırın elinde bir şantaj vasıtası olmaktan kurtarmaktadır. Hakikaten. Süveyş meselesini Arap birliği kozu ile hallettiğini unutmayan Kahire hükümeti bu birliği daima istismar etmiştir. Şimdi de Batı ile yeniden masa başına oturup Kuzey Afrikadan Yemen çöllerine kadar bütün arap âleminin davalarında bir pazarlığa girişmek niyetindedir. Hattâ bu pazarlıktan kârlı çıkabilmek için Sovyetlere yaklaşmaya bile hazırdır. Yahut hiç olmazsa Nehrunun tarafsızlık politikasını güdecektir. Halbuki burnunun hemen dibinde tehlike bulunan arap âleminin daha dikkatli davranması sadece kendileri değil, bizini İçin de adeta bir zarurettir. Irak bunu anlayarak uzatılan eli hararetle sıkmış, böylece Arap Birliğinin, Mısırın şantaj vasıtası olarak kalmasını da önlemiştir.

Batılılar için uzun zamandır bir dert kaynağı teşkil eden Arap Birliği korkuluğunu, Türkiye yere sermiş ve hakiki maksatları ortaya çıkardığı gibi bu paktın en kuvvetli unsurlarını batıya kazandırmak yolunu da tutmuştur.

O tatil günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde verilen 449 beyaz rey -tam ittifak- işte bu muvaffak politikanın milletçe tasvibi mânasını taşıyordu.

Balkanlılar Meclisi

Bundan böyle üç Balkanlı devletin, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavyanın milli Meclisleri yanında bir de müşterek Meclisleri olacak. Bir müşterek parlamento.. Orada üç milletin -devletin değil, milletin- temsilcileri bulunacak ve istişari mahiyette kararlar alacaklar. Müşterek parlamentonun mebusları Türkiye, Yunanistan veya Yugoslavya hükümetlerini değil kendilerini oraya gönderen seçmenlerini temsil edecekler. Bu "beynelmilel mebuslar", millî mebuslar arasından -tercihan- seçilecektir. Tıpkı, Avrupa Konseyinin İstişari Meclisi azaları gibi... Zaten rolleri de onlannkinin eşi olacaktır.

Koca Popovic, Stefanopulos ve Köprülü, Bled'den sonra ilk toplantısını yapan Balkan Birliği Konseyinde bu hususta mutabık kalmışlardır. Ancak üzerinde mutabakata vardıkları tek nokta da budur. Zira bilhassa bir yanda Yugoslavya, ötede Türkiye ile Yunanistan üç müttefik arasında dünya siyaseti bakımından büyük görüş farkları bulunduğu müşahede edilmiştir. Yugoslavya, iki blok arasında tarafsız kalmanın kabil olacağına inanmakta ve Hindistan ile, Mısırla eş bir politika gütmektedir. Kızıl Çinle arası iyidir, Rusyanın mütecaviz olduğuna kani değildir. Buna mukabil, Türkiye ve Yunanistan tarafsızlığın mânası bulunmadığı kanaatindedirler. Böylece, üç müttefik iki kutup teşkil etmektedir.

Fakat aralarında birlik devam etmektedir. Zira kimse kimseyi mutlaka iknaya çalışmamaktadır.

Vekillerin Şeref ve Haysiyeti

Avni BAŞMAN

Türk Ceza Kanununun muaddel 273. maddesi, tatbikatı ile beliren neticelere bakılırsa, amme hukuku ile şahsi hukuku birbirinden ayrılamayacak surette mezcetmiş gibi görünmektedir. Bir misal vermiş olmak için, şahısları zikretmeğe lüzum görmeden, bu tatbiklerden birini gözden geçirelim: bir muharrir bir vekil hakkında neşriyatta bulunuyor. : Müddeî-umumî neşriyat!' muaddel 273. maddedeki tarife uygun bir suç telâkki ettiği için, aynı maddenin hükmü dairesinde, alakalı vekilden yazılı muvafakat alarak, o muharrir aleyhine amme hukuku davası açıyor. Mevzu mahkeme safhasında iken vekil muvafakatini geri alıyor ve amme hukuku davası sukut ediyor. (Arada "daha ziyade suç işlemesini önlemek maksadıyla" yapılmış olan tevkif muamelesini, burada münakaşa etmek istediğimiz mevzuu ile ilgisi olmadığı için, bir tarafa bırakıyoruz.) Hukukîhadise budur. Burada şahıs hukuku-ile amme hukukunun birbirine nasıl karışmış olduğunu açıkça belirtmek için Ceza Kanunun bu mevzuu ile münasebeti olan başka hükümlerini inceleyelim.

1. — Ceza Kanunun III. babının "resmî sıfatı haiz olanlar aleyhinde cürümler" den bahseden 9. faslında, 268. maddede tarif edilen şekilde heyetlere karşı hakaret suçu hakkında takibat yapılabilmek için, maddenin üçüncü fıkrasına göre o heyetlerin "mezuniyet" vermeleri şarttır; dördüncü fıkrada da böyle bir tecavüze maruz kalan heyetin âzası muhtelif derece ve sınıftan terekküp ediyorsa, mezuniyetin mertebesi en büyük olan âmir tarafından verileceği tasrih edilmiştir. Buradaki "mezuniyet" 278. maddedeki "muvafakat" ile mukayese edilebilirse de arada mühim bir fark vardır. "Muvafakat" hüküm kesinleşinceye kadar geri alınabildiği halde "mezuniyet" in geri alınabileceği hakkında bu faslın hiç bir maddesinde değil sarahat, delalet bile yoktur. Amme davası bir defa açıldı mı, sonuna kadar devam eder.

2. — IX. babın "hakaret ve sövme cürümleri" hakkındaki 7. faslında hakaret ve sövme suçlarından dolayı* takibat icrası için hakarete uğrayan şahsın bir "şikâyetname" vermesi gerektiği tasrih edilmiştir. Bu da 273. maddedeki "muvafakat" ile mukayese edilirse arada yine mühim bir fark ile karşılaşılır: 7. fasılda sayılan hakaret ve sövme suçları hakkında müddei-umumî ancak alakalı şahsın şikâyetnamesini aldıktan sonra takibata geçebilir, kendiliğinden hareket edemez (488. madde); halbuki bir icra vekili aleyhinde bu türlü bir SUÇ işlendiğini görür görmez, derhal harekete geçmek üzere alakalı vekilden muvafakat istemeğe mecburdur; aksi takdirde mesul olur.

3. — IX. babın 7. faslında bahsedilen şekilde hakarete uğrayan ve şikâyetname vermiş olan "davacının hüküm katileşinceye kadar davasından vaz geçmesi ile hukuk amme sâkit olur" (489. madde). Bu da, zahiren, aleyhine suç işlenmiş olan vekilin davanın seyri esnasında muvafakatini geri alması ile amme hukuku davasının sukut edeceği hakkındaki hükmün naziri gibi ise de hakikatte aralarında esaslı fark yerdir: 488. ve 489. maddelerde bahsedilen dava, ibtidaen bir şahsî hukuk davasıdır. Böyle olduğu içindir ki ancak alakalı şahsın şikâyetnamesi üzerine açılmıştır. 'Yine bunun içindir ki 489. maddenin metninde alakalı şahısdan "davacı" diye bahsedilmiştir ve "davasından" kelimesi kullanılmıştır. Onun ibtidaen şahsî olan davasından feragati üzerine ona tebean harekete geçmiş olan amme davası da otomatik olarak sâkit olmaktadır. 278. maddede tasrih edilen durum ise tamamiyle başkadır; çünkü buradaki suç müddei - umuminin "makamımı alâkadar etmez" diyemeyeceği bir suçtur. Mutlaka harekete geçmek ve alakalı vekilden yazılı muvafakat istemek mecburiyetindedir; "şikâyetname" bekleyemez, çünkü buna lüzum olmadığı maddede tasrih edilmiştir. Muvafakat aldıktan sonra doğrudan doğruya kendisininaçtığı dava ibtidaen bir amme davasıdır. Aleyhine suç işlenmiş olan vekil, mesele şahsım alakadar ettiğinden dolayı, davaya ancak "müdahil" sıfatıyla girmektedir. Ve bu sıfatla maddî ve manevi zarar ve ziyan taleb edebilmektedir. Fakat bütün bu ayrılığa rağmen 273. maddenin son fıkrası "hüküm kesinleşinceye kadar muvafakatin geri alınması halinde hukuku amme davası sukut eder" hükmü ile "muvafakat" ile "şikâyet" i bir tutmaktadır. Halbuki "muvafakat" mahiyeti itibariyle, 268. maddede bahsedilen "mezuniyet" e daha ziyade benzer, işte amme hukuku ile şahsî hukukun tedahülü de bundan ileri gelmektedir. Ceza Kanununun esas prensibine uymıyan bu tedahülden bazı mühim mahzurlar doğabilir: 1) amme davacısı olan müddei-umumî "muvafakat" kaydından dolayı icra vekillerinin, zımnen, avukatı durumuna düşmektedir, açtığı dava ise amme hukuku davasıdır; 2) müdahil icra vekili mahkemede cereyan etmekte olan bir amme davasını, hüküm katileşinceye kadar, har İstediği zaman iskat edebilmek selâhiyetini haiz olmasından dolayı mahkeme üzerine, yine zımnen, tesir edebilir duruma düşmektedir: meselâ mahkemenin cereyanı sırasında müdahil vekil arzu etmediği şekilde bir inkişafla karşılaşırsa muvafakatini geri almak suretiyle amme davasını iskat edebilir; Açıkça görülüyor ki bunlar müsamaha edilmesi caiz olmıyan mahzurlardır. Hele ikinci hal o kadar büyük bir mahzurdur ki 278. maddenin istihdaf ettiği maksat bakımından bile müdafaa edilmesi mümkün değildir, sanıyorum. 273 maddeye yapılan eklerin icra vekillerinin haysiyet ve şereflerinin tecavüzden korunması maksadına matuf olduğu 6122 sayılı ve 9/7/1952 tarihli kanunun gerekçesinde belirtilmektedir. Vekilin davanın seyri sırasında muvafakatini geri alabilmesi salahiyeti bu maksadı, bilhassa halk üzerinde yapacağı psikolojik tesirden dolayı, gölgelendirmektedir. Alenî cereyan etmesi tabiî ve zarurî olan muhakeme esnasında müdahil vekilin, hattâ muhakemenin seyri kendi aleyhine bir istikamet almıyan hallerde bile, muvafakatini geri alması "dava neticesinden korkup kaçmak" şeklinde tefsir edilebilir; muhakeme müdahil vekilin aleyhine bir inkişaf gösterdiği takdirde ise muvafakatin geri alınması keyfiyetinin müdahil vekilin şeref ve haysiyeti için ne kadar sarsıcı bir tesir yapacağım söylemeye bile lüzum yoktur. Bu gibi hallerde mahkemenin gizli cereyan etmesi de asla tecviz edilmemek icab eder.

Kanaatimce hem "Esas Teşkilât" kanunundaki vatandaşların hukuk müsavatı prensipine, hem Ceza Kanununun dayandığı esaslara uymıyan, hem de vazı ve tesis maksadının zıddına neticeler doğurabilecek olan bu madde yeniden gözden geçirilip tadil edilmelidir.

ura vekillerinin şahsî haysiyet ve şereflerine karşı işlenecek suçların, alelade vatandaşların şahsî haysiyet ve şereflerine karşı işlenecek suçlardan farklı hükümlere tâbi olması ne demokratik devlet mefhumu ,ne de Esas Teşkilât Kanunun vatandaşlık haklarına ait hükümleri ile telif edilebilir. Vazife ve hizmetlerinden dolayı maruz kalabilecekleri tecavüzlere karşı, vekillerin şeref ve haysiyetleri yalnız "ıspata davet" yolu ile korunabilir, yegâne müessir yol da budur. İddia ve isnatlarını ispat edemeyen mütecavizler müfteri durumuna düşer ve kanunların imkânları dahilinde en ağır cezalara uğrarlar. Ve ancak ondan sonradır ki bir vekilin icraatini tenkit edenler sözlerinde ve yazılarında objektif kalmanın, makuliyet hududunu aşmamanın lüzum ve zaruretini kabul etmek mecburiyetini iyice duyarlar.

Bu yazımla salâhiyetimin dışında bir bahise girmiş görünebilirim ve hakkımda verilecek böyle bir hükmü, peşin olarak, kabul etmekten de çekinmem. Zira maksadım, sadece, memlekette olan biten hadiselere kâyıdsız kalmıyan bir okur - yazar sıfatiyle, adlî ve siyasi hayatımız için son derece mühim olan bu mevzuu üzerinde düşündüklerimi halk efkârına arz etmekten ibarettir. Başka bir iddiam yoktur.

TURİZM

Teşkilât

Laflar ve işler

Adam, elindeki gazeteye baktı. Baktı ve sevindi. Birinci sayfada, tâ tepede, tam sekiz sütunluk bir manşetle şu hüküm bildiriliyordu :

"Turizm davası müsbet safhaya girmiştir."

Gerçi bu bir Zafer gazetesiydi ve Zafer gazetesinin, Demokrat parti iktidara geçeli beri eski kapkara gözlüklerini Ulus'a hediye edip, onun toz pembe gözlüklerini kullanmağa başladığı malûmdu ama, gene de böyle bir manşet çekmek için mutlaka ortada olup biten bir şey bulunmalıydı.

Adam sonra, önünde durduğu Dağcılık ve Turizm kulübünün kapısı yanına üç dilde yazılarak yapıştırılmış ilânı okudu. Bunda şöyle deniliyordu:

"Turizm büromuzda çalışanlar mektepliler olduğundan bu büro sadece tatil aylarında, yani Haziran, Temmuz ve Ağustosta açıktır".

Hadise, bir çarşamba günü öğleden sonra Bursada cereyan ediyordu. O Bursa ki bütün şehirlerimiz içinde Turizme en ziyade elverişli olanıydı.

Zafer'in manşeti ise, bir gün evvel Bütçe müzakereleri sırasında Basın - Yayın ve Turizm işlerini tedvire memur Devlet vekili Dr. Mükerrem Sarol tarafından Mecliste . yapılan beyanat vesilesiyle ve sırf "Doktor" u memnun etmek için konulmuştu.

Bugünkü durum

Hakikatte turizm davası, müsbet safhaya filan girmiş değildi. Hakikatte turizm davası, eskiye nisbetle gerilememişti de.. Sadece olduğu yerde duruyordu, zira ne meşgul olanı vardı, ne bir çalışma cereyan ediyordu, ne plan mevcuttu, ne de program... Evvelâ teşkilâtın başında bir vekil vardı ki, parti politikasından baş alıp vekâletini alakadar eden işlerle uğraşmıyordu bile.. Dr. Mükerrem Sarol, vücudunu bütün devlet işlerinin iyi' gitmesi için elzem addediyordu ve kanaatince başında bulunduğu vekâlet bu işlerin ancak küçük bir kısmım teşkil ediyordu. O da, vaktinin o nisbetteki bir kısmım vekaletine hasrediyordu. Başvekilin en ziyade sayam itimat yardımcısı mevkiindeydi ve halledilmesi gereken Türlünden bin kat daha mühim meseleler, davalar vardı. Fakat Turizm mevzuunda da Zafer gazetesinin böyle münasebetlerle İsminden bahsetmesi, resmini koyması iyi oluyordu. "Doktor" bunu, propaganda sayıyordu. Bu suretle, bizzat vekilin turizmi alakadar olduğu islerin içinde tâli bir iş addetmesi ciddi bir çalışmayı engelliyordu.

Dr. Mükerrem Sarol

Lafla peynir gemisi...

Fakat mesele burada bitmiyordu. Vekil, politik bir şahsiyettir. Meselâ Fransada hükümetler devrilip geçer, fakat hükümet yokken bile idari mekanizma işleri mükemmel şekilde tedvir eder. Mendes - France hükümeti düştü diye, turizm sekteye uğramaz, turistler de azalmaz. Bunun sebebi, orada işe göre adam seçilmesidir. Bizim Turizm dairemizin başında ise Dr. Muammer Baykan bulunmaktadır ve bu sahadaki tek ihtisası o mevkie geldikten sonra kazandığı ihtisasdır. Bunun kıymet ve mânası ise ortadadır. Dr. Muammer Baykan tahsilli bir genç olduğu halde Çanakkaleden koyduğu adaylığı Demokrat Partice kabul olunmayınca derhal feragat etmiş ve mükâfaten, feragat etmeyen başka bir Çanakkale adayının, yani Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürü Dr. Halim Alyotun yerine tayin edilmiştir. Eğer Dr. Halim Alyot Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürü değil de Tapu ve Kadastro Umum Müdürü olsaydı Dr. Muammer Baykan bugün o mevkide bulunacaktı. Tapu ve Kadastro isleri için bilinmez ama, Turizm işlerimiz için pek de iyi olacaktı.

Başında bu iki zat bulunan teşkilat ne haldedir? AKİS, bundan iki sayı evvel Turizm Danışma kuruluna verilen rapordan parçalar alarak bu teşkilatın ne halde bulunduğunu göstermişti. Ne memur vardır, ne vasıta vardır, ne program vardır. Dış memleketlerde propaganda yapmak sadece umum Müdürlerin oralara gitmelerini teinin şeklinde addedilmektedir. Basın ataşelerimizin üstünde bir,de Turizm ataşeliği sıfatı bulunmaktadır ki sıfat olmaktan başka kıymetleri yoktur. Bir tek ciddi büromuz mevcut değildir, gelecek turistlere bir tek kolaylık yapmak hiç kimsenin hatırından geçmemektedir. Zaten gelseler de perişan olurlar. Bunu bildiklerinden gelmiyorlar. Civarımıza kadar geliyorlar, fakat Türkiyeye girmiyorlar. Girdikleri saman da ekseriya vapurlarında yatıyor.

Dr. Muammer Baykan

Adama göre iş

orada yemek yiyor, İstanbuldan iki nargile alıyor, dönüyorlar. Bunların en kabadayıları gene İstanbulda bir kaç gün kalmayı göze alanlardır.

Orta Şarktaki turizm

Bırakınız bütün turizm rekorlarım kuran Fransayı, bırakınız İtalyayı, bırakınız İspanyayı, bırakınız İsviçreyi.. Bunlar, bizim ağzımıza dahi alacağımız memleketler değildir. Ama Lübnanı geçen yıl içinde ziyaret edenlerin miktarı nedir bilir misiniz? Kendinizi lütfen sıkı tutunuz: 216 bin! Ya, kocaman Türkiye? 38 bin...

İşte, Turizm davası müsbet safhaya girmiştir" lafı karşısında kahkahalarla gülmek, ama Turizm davasının hakiki mahiyeti karşısında hüngür hüngür ağlamak için kâfi sebep. Turisti çeken Orta Şark memleketi Lübnandan ibaret değildir. Ürdün, İsrail, Yunanistan, Mısır bizden fazla turist çekmektedir. Hattâ Kıbrıs, bizden aşağı değildir. Sorarız Zafer gazetesinin mesullerine ve sorarız Turizm işlerimizin sevkü idaresinden mesul bulunan "Doktor" a : Bu müdür müsbet safha!

Hiç bir hareket yok

Doktor ve teşkilat, sadece büyük laflar peşinde, büyük hayaller yolundadırlar. Turizm bankasından bahsediyorlar, büyük otellerden bahsediyorlar, turizm dövizinden bahsediyorlar. Bunlar tahakkuk ettiği gün, turizm işlerimiz yoluna mı girmiş olacaktır? Ne münasebet? Eğer turizm sadece Banka, eğer turizm sadece otel, eğer turizm sadece primli döviz olsaydı bunu herkes becerebilirdi. Turizm evvelâ Bursadaki büroya senenin 12 ayında aklı başında, lisan bilir bir memur oturtmaktır. Bunu yaptığın gün, belki ismin gazetelere sekiz sütun başlıklarla geçmez, hattâ resminin de konmaması son derece muhtemeldir. Ama işte o gün, turizm hakikaten müsbet

safhaya girmiş olacaktır. Sadece Bursa bu memlekete milyonlarca liralık döviz temin edebilir. İşte, oteli var, âbidesi de bol, üstelik tabiî güzelliklere de sahip.. Neden turist gelmiyor? Bırakınız yabana memleketlerden akını, İstanbuldan yerli turist gelmiyor. Kış aylarında canım Çelik Palas sinek avlamaktadır. Öteki oteller ise kapılarım kapamışlardır. Bu mu turizm? Bir kampanya - ama işe göre seçilmiş adamlar tarafından girişilecek bir kampanya - hafta sonlarım Bursada geçirmeyi İstanbulda moda haline getirebilir. Onun hazırlıklarını yaptın mı, her şeyi ona göre ayarladın mı, turisti çekecek eğlenceleri hafta sonunda Bursada tertipledin mi sırtının yere gelmesine imkân yoktur. Ama bu turizm müdüründen otel müdürüne, Belediye reisinden turizm dairesi reisine kadar bir sürü kimse için zahmet, eziyet, külfet olur. İşte bunu göze alacak insanlardan müteşekkil bir turizm teşkilâtına ihtiyacımız var.

Gidiniz de o âbidelerin perişan hallerini görünüz. Gidiniz de Uludağ otelinin manzarasını seyrediniz. Gidiniz de sinek avlayan Çelik Palasın karşısında oturup ağlayınız.

İstanbul gibi bir büyük şehir, civarındaki Bursa gibi bir turistik şehri geçindirmeye kâfidir. İç turizm bu şekilde gelişince, dış turizm canlı bir kampanyayla kendi kendine gelişir. İş bir defa, hayalleri bırakıp, turizmin vasatını hazırlamaktır. Ankara, Antalyayı kalkındırabilir. İzmir, Çeşmeyi İhya eder. Hattâ Adana, Mersini mükemmel hale getirebilir. Ondan sonra Türkiye, evvelâ kendi civarından turist çekecektir. İspanyayı en ziyade ziyaret edenler fransızlardır. İtalyanlar sık sık İsviçreye geçmektedirler. Mısırlılar, Iraklılar, Ürdünlüler, Yunanlılar, Suriyeliler, hattâ Lübnanlılar yaz aylarını İstanbulda, Boğaziçinde geçirmek istemezler mi sanıyorsunuz? Zannediyor musunuz ki bunların halen koştukları Cote d'Azur, eğlencesini, rahatını, konforunu çıkardığınız zaman güzel bir yerdir?

Hangi müsbet safha?

Demokrat parti iktidarı müsbet icraatını rakkamlarla verebiliyor. Bayındırlık vekili 1950 den bu yana yapılan işleri çatır çatır sayıp döküyor. işletmeler vekili de öyle. Ulaştırma vekili de aynı vaziyettedir. Çalışma vekili, Ekonomi ve Ticaret vekili.. Ya, Turizm işlerini tedvire memur Devlet vekili?

Gönül pek isterdi ki "Doktor", kürsüden desin ki :

"— Arkadaşlar, turizm işlerimiz müsbet safhaya girmiştir. 1949 senesinde memleketimizi şu kadar turist ziyaret etmişti. 1954 senesinde ise bu rakkam şu kadara çıkmıştır. Buna mukabil komşularımızdan filânca, memleketleri ziyaret eden turistlerin miktarında aynı seneler zarfındaki artış şundan ibarettir."

İşte, Zafer'in başlığını AKİS o zaman, hem de en büyük iftiharla koyardı.

Ama, ne mümkün...

Maliye

Üçe sat, altıya al!

Amerikalının fena halde tepesi atmıştı:

"— Bu ne demek, diye bağırıyordu. Memleketinize geldim, dolarlarımı 280 kuruştan bozdurdunuz. Şimdi döneceğim, tayyare bileti almak istiyorum, bana doları 560 kuruştan hesaplıyorsunuz. Tövbe olsun, bunun adına başka şey derler."

Otelin garsonları, kendisini teskine uğraşıyorlardı. Ama ne mümkün. Bir kere almıştı fitili. Üstelik, itiraf etmeli ki hakkı da yok değildi.

Yabancılar memleketimize geldiklerinde dövizlerini resmî kurdan bozdurmak zorundadırlar. Yani bankaya gidecekler, dolarlarını verecekler, her dolar mukabilinde 280 kuruş alacaklardır. Tabii bu mecburiyete uyan pek azdır. Zira Amerikalılar İstanbulda bir doları, ellerini öpenlere yedi liradan satmaktadırlar. Ama, gidiş zamanı gelince vaziyet değişmektedir. Tayyare şirketleri, bilet fiyatlarında bir doları 580 kuruştan hesaplamaktadırlar. Meselâ Atina - İstanbul arası 100 dolarsa, bunun Türk parası ile karşılığı 560 liradır.

O halde, Amerikalı niçin bağırıyordu? - Hadise İstanbulun büyük otellerinden birinde cereyan ediyordu -. Zira dolarlarını pek âlâ dışarda yedi liraya bozdurabilir, 560 kuruştan da tayyare şirketile hesaplaşabilirdi. Ama kazın ayağı öyle değildi. Tayyare şirketi bu 590 liranın karşılığı dövizin Merkez Bankası tarafından bozulduğuna dair vesika istiyordu. O olmadan, bileti vermiyordu.

İşler şöyle cereyan ediyordu: Amerikalı Merkez Bankasına gidecek, bir dolarını 280 kuruştan 200 dolar bozduracak, bu muameleyi tevsik eden vesikayı alacak, sonra tayyare şirketine gidecek, orada doları 560 kuruştan hesaplayarak hakiki fiyatı 100 dolar olan biletini 560 liraya alacak. Kısacası 100 dolarlık bilete 200 dolar ödeyecek.

Dünyada, turiste lanet çektirmek için kırk yıl bundan daha iyi bir usül düşünülse bulunamaz. Adam, başka hiç bir sebepten olmasa, 100 dolarlık bir bileti 200 dolara almaya mecbur bırakıldığını görünce bir daha oraya ayak basmaya derhal tövbe edecektir.

İhtimal "müsbet safha" nın bir kısmı da budur!

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Maliye

Robinson raporu

Eski Yunanistanın ünlü filozoflarından Sokrat Delph mabedine doğru yürüdü. Mabede girerken kapıda eski yunanca ile yazılmış atalar sözü mahiyetinde bir yazı vardı. Okudu. Bunda, kendi kendini tanı (connais-toi, toi-meme) fikri ifade ediliyordu. Felsefe tarihine göre Sokratın üzerinde bu sözün büyük tesirleri oldu ve insanın kendini kendi bilmesi rasyonalizm diye adlandırılan akılcı mektebin kuruluşunun başlangıcı sayıldı. Hadise binlerce sene önce cereyan ediyordu.

Binlerce sene sonra Türkiyenin felsefi alanda en önemli meselelerinden birini asırlar boyunca akılcı mektepten uzakta kalması teşkil etmiştir. Ancak Cumhuriyetledir ki kendi meselelerimizi garplı metodlarıyla incelemeğe başlamışızdır. Onun için Atatürk inkılâplarını, felsefi alanda Türkiyede akılcılığın hakim olmasıdır, tarzında hülâsa etmek mümkündür.

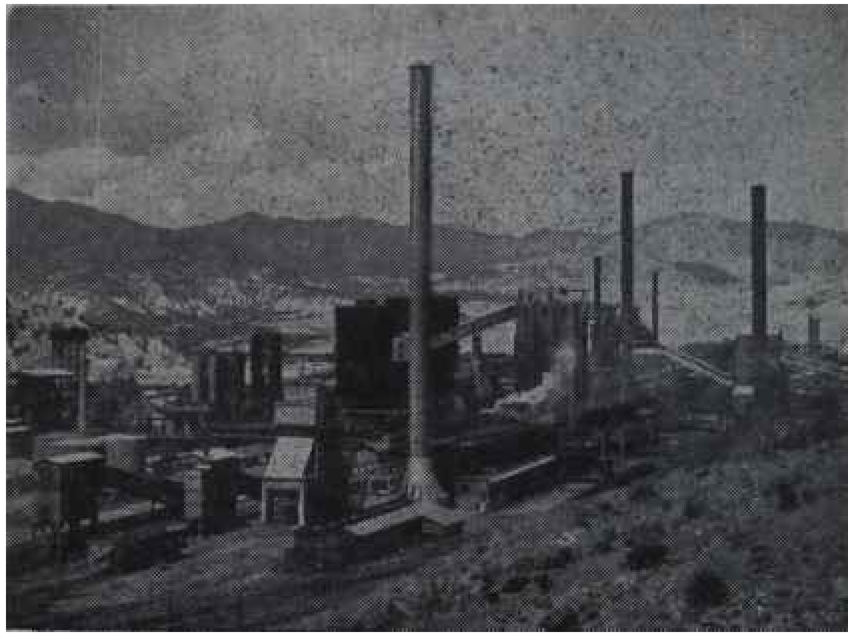
Kendimizi tanımak, meselelerimizi bilmek zorundayız. Çünkü dâvalar anlaşılmadıkça, hal yolları bulunamaz. Kendimizi tanımak için yollar muhteliftir. Kendimiz kendi vasıtalarımızla kendimize has meseleleri deşerek anlamağa çalışacağımız gibi başkalarını da - ihtisas ve bilim sahibi olmaları şartıyla - meselelerimizin anlaşılmasında kullanabiliriz. Çünkü akılcılığın birinci şartı akıl için müşterek olana, yani ilme ve ihtisasa prim vermektir. '

Memleketimiz kalkınma hamleleri içinde bulunduğundan iktisadî sahada bir takım meselelerle karşılaşmakta ve bir yandan karşılaştığımız meselelerin mâhiyetini daha iyi anlamak, diğer yandan alacağımız kararlarda hata nisbetini asgariye indirmek için yabancı ilim ve ihtisas sahibi elemanlardan istifade etmektedir.

Richard D. Robinson bu yabancı mütehassıslardan biridir. Mumaileyh Türkiyenin meselelerine yakından alâka göstermektedir. On kadar Amerikan üniversitesi kendisini Türkiyenin iktisadî, siyasî, içtimaî meseleleri üzerinde bir tetkik yapmakla tavzif etmiştir. Mr. Robinson memleketimizin meselelerini kendi anlayış ve görüş tarzına göre ortaya koymakta ve bunların çözülmesine müteallik tavsiyelerini iteri sürmektedir. Şimdiye kadar basın, ufak tefek notlar halinde, mezkûr rapordan bir nebze bahsetmiştir. Biz kendimizi tanımamız bakımından faideli olacağına kani olduğumuz için AKİS'in bu sayısında Robinson raporunu hülâsa etmeyi muvafık bulduk.

Raporun esasları

Mr. Robinson'a göre Türkiyenin me--eleri "bir lokma bir hırka" iktisadiyatından, münkeşif bir iktisadiyata süratli Olarak geçmekten tevellüd etmektedir. Şimdiye kadar bu meseleler en aşağı bir düzine mütehassıs tarafından ele alınmış, incelenmiştir. Fakat bu mütehassıslar raporlarında Türklerin ulaşmak istedikleri gayelere Türkiyenin Jeopolitik durumu üzerinde fazla durmamışlardır. Halbuki hareket noktasının mücerret bir faraziye olması gerekir. Barker heyetinin tevdi etmiş olduğu rapor bu iki hususu nazari itibare almaksızın farazi bir hesaptan hareket etmektedir. Bu hesaba göre ferdi geliri yılda yüzde bir ilâ bir buçuk arasında arttıracak bir yatırım programı Türkiyenin iktisadî kalkınmasını temine kâfidir. Halbuki hareket noktası, vakıalara uygun değildir. Zira Batı Avrupa' memleketleri ile Birleşik Amerika'da millî gelir senede % 2-3 nisbetinde artmaktadır. Gene Barker heyeti Türkiyenin kalkınma hızını isabetli olarak değerlendirememiştir. Çünkü bu heyete göre millî gelir 1949-1953 senelerinde yüzde üç buçuk artma gösterecekti, halbuki mezkûr yıllarda bu artış % 8 nisbetinde olmuştur.

Türkiye fabrikalanıyor

1950 den sonra keşfedilen yeni bir fiil

Türk devlet adamlarıyla efkârı umumiyenin büyük bir kısmına iktisadî kalkınma babında iki ana kanaat hâkimdir:

1 — Türkiyenin savunma potansiyelini arttıracak vasıtaların temini,

2 — Batının hayat seviyesine ulaşma arzusu.

Bu iki ana unsur içten birbirlerine bağlıdır. Bir yandan kuvvetli bir ordu kurulacak, diğer yandan Batının kalkınma hızından daha süratli bir kalkınma hızıyla aradaki mesafe kapatılacaktır. Türkler bu İki hususa mutlak zaruretler nazarıyla bakmaktadırlar. İktisadî kalkınmada har hangi bir gevşeme Türkiyenin müdafaa gücünü de zayıflatacaktır. Şurasını da gözden ırak tutmamak gerekir ki yüzyıllar boyunca devam etmiş olan kötü idare, ilmî ve kültürel sahadaki gerilikler rağmen Anadolu halkı büyüklük' idealini muhafaza etmiştir. O derecede ki kuvvetli bir ordunun muhafazasıyla, Batının hayat seviyesine ulaşmayı temin etmeyecek olan her iktisadı kalkınma plânı reddolunmağa mahkûmdur.

Kalkınmanın yolu: % 6 gelir artışı

Burada haklı olarak insanın aklına bir sual takılmaktadır: Türkiyenin Batı seviyesine ulaşmasını temin edecek bir iktisadi kalkınma programı Türk millî gelirini yüzde kaç nisbetinde arttırmalıdır? Batılı memleketlerde millî gelir senede % 2 - 3 arasında artmaktadır. Bu artışta makineleşmenin, sevk ve idarenin rolü büyüktür. Bugün ferdî gelir ortalama olarak Türkiyede 150 dolar, Amerika Birleşik devletleri istisna edilecek olursa Batılı memleketlerde ise 700-800 dolar civarındadır. Üstelik Türkiyede nüfus süratle artmaktadır. Bu son nisbet senede yüzde ikidir. Ayrıca dış ticaretin Türkiyede oynadığı ana rol üzerinde durmak gerekir. Çünkü Türkiye dünya pazarlarında rakip devletlerle rekabet edebilmelidir. Bugün Türkiye iki taraflı anlaşmalarla mahsûllerini satabilmektedir; lâkin normal bir ticaret tarzı olan çok taraflı bir ticarette geri istihsal metodları yüzünden istihsal masraflarının yüksekliği Türkiyeyi güç bir durumla karşılaştıracaktır. Damak oluyor ki Türkiye istihsal vasıtalarını da modernleştirmek mecbu-

riyetindedir. Bu ameliyenin ifası için de Türkiyede senelik % 2 nisbetinde bir millî gelir artışı temin etmek gerekir. Şimdi yukarda kendi kendimize sormuş olduğumuz suali cevaplandırabiliriz: Batının millî geliri senede yüzde iki artmaktadır. Türkiyedeki nüfus artışları yüzde iki nisbetinde batıdan daha fazla istihsalde bulunmayı, icabettirmektedir. İstihsal metodlarının yenileştirilmesi milli gelirin her sene yüzde iki nisbetinde artmasını âmirdir. Ancak bu şekilde elli sene zarfında Batının seviyesine ulaşmak ve arada mevcut bugünkü mesafeyi kapamak mümkündür..Bu üç kalemde topladığımız yüzde ikiler birleştirilecek olursa iktisadî kalkınmayı sağlamak için senelik millî gelirdeki artış nisbetini bulmuş oluruz. Bu nisbet yüzde altıdır.

Gerekli yatırım hacmi

Şimdi burada diğer bir sualle karşılaşmaktayız: millî gelirde senede yüzde altı artmalar tevlid edecek iktisadî bir kalkınma programının yatırım hacmi ne olmalıdır? Bu suali cevaplandırabilmek için son yıllar, zarfında elde edilmiş olan neticelere bir nazar atfetmek gerekir. Fena bir mahsül yılı olan 1 9 5 4 senesi istisna edilecek olursa, millî gelirin % 17 si nisbetinde gayrısafi bir yatırım hacminin millî gelirde % 8 senelik artışlar husule getirdiği görülür. Fakat kötü mahsûl yılları hesap dışı bırakılamaz. Onun için hesaplarımızı iyi mahsûl yılları olan 1948-1953 yılları üzerinden değil ve fakat 1948-1954 yıllarının ortalaması üzerinden yapmak mecburiyetindeyiz. Böyle bir ortalamada yüzde on yedi nisbetinde gayrısafi bir yatırım hacminin milli gelirde senede yüzde beş artışlar husule getirdiği tesbit edilir. Öyle ise senelik yüzde altı nisbetinde millî gelirde artış temin etmek için yatırım hacminin millî gelirin % 20 si civarında olması basit bir hesap ameliyesinin verdiği neticedir. Hiç şüphe yok ki yüzde yirmi nisbetindeki yatırım hacmi kamu ekonomisiyle hususi ekonominin birlikte yapacakları yatırınım hacmidir. Burada bir iki hususu da ihmal etmemek gerekir. Makinalaşma, bilhassa ziratte ilkin süratli bir şekilde millî geliri arttırır, lâkin boş arazinin azalması veya mümbit toprakların eksilmesi neticesi yatırımların müsmüriyet derecesi zamanla, düşer. Nihayet az verimli yatırımların yatırım hacmi arttıkça çoğalması ve yatırımlar arasında ahenkleşme temin edilememesi yüzünden yatırımların istihsaldeki hisselerinin azalması İhtimali de mevcuttur. İşte bunun için yüzde yirmi nisbetinde yatırım hacminin adili gelirde yüzde altı artış temin etmek için asgarî had olarak kabul ediyoruz.

Ya imkânlar

Bu kafalarda başka bir istifham belirmektedir: Türkiye bu çaptaki bir yatırım hacmini kendi imkânları ile besliyebilir mi? Suali gene son yılların yatırım rakamları üzerinde bir tetkik yapmakla cevaplandıracağız. Malûmdur ki 1948-1953 yılları arasında yatırım hacmi 1370 milyon lira ile 2210 milyon lira arasında değişmiştir. Acaba bunlar hangi mali kaynaktan beslenmişlerdir. Chencry heyetinin bu mevzuda yapmış olduğu tetkik mezkûr noktayı aydınlatmaktadır. Chenery raporuna göre yatırımlar başlıca üç kaynaktan beslenmişlerdir. Bunlardan birincisi ithalât fazlalıklarıdır. Bunlara cebri yahut gönülsüz kredi (credits involontaires) denebilir. İkincisi krediler (credits volontaires), üçüncüsü de enflâsyondur. Şimdi mezkûr kaynaklar yatırım hacminin ne kadarım beslemişlerdir, bunu görelim.

Bu hususta bizi gene Chenery raporu aydınlatacaktır. Chenery'e göre son yıllar zarfındaki yatırımların malî kaynakları % 50-53 enflâsyonisttir. Demek oluyor ki Türkiyede mevcut tasarruftan ve dışardan temin edilen hibelerle, ikrazlardan daha büyük ölçüde yatırım yapılmaktadır. Buna rağmen şu noktayı belirtmek gerekir ki Türkiyede geçen sonbahara kadar enflâsyon tehdid edici bir manzara arzetmemiştir. Çünkü ferdi gelirdeki artışlar, tedavül hacmindeki artışlar ve fiat tereffülerinden daha yüksek olmuştur.

Yatırımların finasman kaynaklarından birini ithalât fazlalıklarının teşkil etmesi Türkiyenin iktisadî inkişafında dış ticaretin ne kadar büyük rolü olduğunu göstermeğe kâfidir. Filhakika 1 9 4 8 den 1 9 5 3 sonuna kadar ithalat hacminde yatırımların payı % 33-48 nisbetlerinde değişiklikler göstermiştir. İthalat fazlalıklarından, yani gönülsüz kredi membaından yatırımların hissesi ise ortalama olarak yatırım hacminin % 1 1 8 sıdır. Bu nisbetler de göstermektedir ki Türkiye iktisadi inkişafı için büyük ölçüde ithalâtta bulunmak mecburiyetindedir. Hattâ denebilir ki mümkün mertebe dışarıya daha fazla ihracatta ve daha az ithalatta bulunmak için sarfedikeek herhangi bir gayret milli hasılada menfi bir tesir icra edecektir. İşte bu noktada meselenin can alıcı noktasına vasıl olmuş bulunuyoruz: Türkiye uzun devreler zarfında ehemmiyetli hibeler kabul etmeksizin veya uzun vadeli dış krediler almaksızın büyük miktarlara ulaşan ticaret bilançosu açıklarıyla karşılaşmakta devam edebilir mi? 20 Kasım 1 9 5 4 teki Merkez Bankasının altın ve döviz stoku Türkiyenin dış ticaret borçlarını tasfiyeye kafi gelemiyecek durumdadır. Fakat Türkiyenin kalkınma hamlelerini neticelendirebilmesi için fazla ithalâtta bulunması da bir zarurettir. Gönülsüz dış ticaret borçlarının tasfiyesinin Türkiyenin ticari ve malî itibarım yükselteceği de muhakkaktır. Demek ki dairei faside içindeyiz: Fazla ithal etmek bir zaruret, dış ticaret borçlarının tasfiyesi de faydalı Ne yapılacak? Türkiye meselenin hallini geleceğe bırakarak elindeki her imkânı yatırımı teşvike tahsis edecek Biraz rizikolu bir durum amma, bunda Türkiyenin istikbali mündemiç. O halde nasıl tedbirler alınmalı da eldeki her imkân daha müsmir yatırımlara tahsis edilmeli? Rapor sahihi önce iç bazı yenilikler yapılmalı dedikten sonra tavsiyelerini bir kaç nokta etrafında toplamaktadır:

Bir mütehassıs rapor verdi *(Gazetelerden)*

Robinson raporu

Tavsiyeler

İktisadi hayatın planlanması : Alınacak tedbirlerin başında yüksek bir plân komitesinin ihdası gelmektedir. Bu komitede en iyi mühendisler, iktisatçılar, içtimaiyatçılar, teknisyenler ve beynelmilel bazı mütehassıslar yer alacaktır. Şurasını belirtmek gerekir ki şimdiye kadar Türkiyeye gelmiş olan yabana mütehassıslarla iktisatçılar Türkiyenin içinde bulunduğu zaruretleri anlamakta ve fikirlerini bu zaruretlere intibakta aciz göstermişlerdir. Onun için onların raporları ve tavsiyeleri dosyalarda ve çekmecelerde unutulmuştur. Fakat bu hiçbir suretle Türkiyede Türkiyenin meselelerini anlıyacak ve fikirlerini bunlara intibak ettirecek mütehassısların ademi mevcudiyeti manasında anlaşılmamalıdır. Şurasını katiyetle ifade etmek mümkündür ki Türkiyede iktisadiyatı plânlıyacak ne bir yüksek komite ve ne de bir iktisat planı vardır. Fakat bazı bakanlıkların bunların birkaç yıllık faaliyet programları da mevcuttur: sağlık, maarif, nafia vekâletleri gibi. Lâkin aralarında irtibat yoktur. .Buna rağmen acaba ilerde böyle bir plân meydana getirilecek midir? Buna pek az ihtimal vermek gerekir. Çünkü hükümet Amerika Birleşik Devletlerinde de olduğu gibi plânsız faaliyetlerin müsmir neticeler vereceğine kanidir. Kaldı ki böyle bir iktisat komitesinin ihdası Türk hükümetinin yüksek iktisat müşavirlerince iyi karşılanmıyacağı gibi hükümeti daima plansızlıkla itham etmiş «lan muhalefete de hak vermek demek olacak ve muhalefet bunu istismar edecektir.

İçtimaî ve malî müsmiriyet: Önemli noktalardan biri de yatırımların birbirlerine nazaran takaddüm sırasını tayin etmektir. Çünkü Chenery raporunda da belirtildiği gibi yatırımın - ister hususî, ister amme yatırımı olsun - yatırımı yapanlarla cemiyete sağladığı faydalar her zaman aynı değildir. Bu hususun tefriki yatırımlar üzerinde karışık hesaplar yapmağa alışmış, içtimai fayda ile mali faydayı birbirinden tefrik edebilecek, derinlemesine tetkikler yapmağa ehil yüksek bir komitenin ihdasını zaruri kılmaktadır. Şayet böyle bir komite mevcut olmuş olsaydı içtimai fayda ile malî faydayı içtima eden yatırımların mevcudiyeti ortaya çıkmış olacağı gibi içtima etmeyenleri de tesbit edilmiş olurdu.

Yatırımların kullanılması: Türkiyenin iç yatırım imkânlarını daha elverişli bir. şekilde kullanmak gerekir. Yatırımın halkın tasarrufuna bağlı olduğunu bildiren klâsik telakki Türkiyeye tamamen uymaz. Onun için hususi müesseselerin fonlarını içtimai müsmiriyeti olan diğer sahalara doğru teşvik etmek gerekir. Meselâ bunun için ucuz halk evleri tilkinde inşa edilmiş evler istisna edilmek şartıyla yeni inşa edilmiş binalardan vergi muafiyeti kaldırılmalıdır. Bu gayrı menkûl ve arsalar üzerindeki spekülasyonu daha az cazip kılacaktır. Diğer Türk iktisadiyatını meteorolojik değişmelerden az müteessir edecek teksifi tetkiklere girişilmeli, Türkiyenin su ve maden kaynakları, toprağı ince tetkiklere mevzu teşkil etmelidir.

Devalüasyon hatalıdır: Bazı kimseler Türkiyeye devalüasyon yapmasını tavsiye etmektedirler. Bunlara göre 1 dolar = 2,80 Türk lirası tarçındaki parite 1 dolar = *4* Türk lirası tarzında değiştirilmelidir. Bunlara göre karaborsada bir dolar altı Türk lirası değerindedir ve doların fiatı gün geçtikçe yükselmektedir. Burada doların Türk lirasına prim yapmasının Türkiye ve Amerika Birleşik devletlerindeki fiatlar umumi seviyesiyle pek alakası olmadığını belirtmek isteriz. Dolar karaborsada altı lirayadır. Halkın yabancı memleketlere seyahat arzusu ve lüks maddelere karşı duyduğu ihtiyaç karaborsa rizikosu da inzimam, edince doların fiatını yükseltmektedir. Saniyen, devalüasyon ne gibi bir fayda sağlıyacaktır? Türkiyenin ticaret bilançosunun uzun yıllar açık kalacağını belirtmiştik. Bu açık bir hakikat iken devalüasyon olsa olsa ithal edilen malların fiatlarını yükseltecek ve ihracat üzerinde az bir tesiri olacaktır. Şurasını da kaydetmek gerekir ki eğer Türkiye dış ticaret borçlarını uzun vadeli krediler haline getirmeğe muvaffak olabilirse ve Amerikan yardımı devam ederse Türk parası yavaş yavaş eski değerini yeniden iktisap edecektir.

Köylerde enflasyon zayıf: Türkiyeye gelen yabancılar hayat pahalılığını veya geçim şartlarını İstanbul ve Ankarada yaptıkları masrafiara ve bu masrafların Batı Avrupa memleketlerindeki pahalarına göre mukayese etmektedirler. Halbuki Türkiye gibi iktisaden geri kalmış memleketlerde nakliye, eğlence, lüks eşya fiatları pek tabii, hayli yüksek olacaktır. Keza hayat pahalılığı endeksi ve toptan eşya fiatları üzerinde yapılan tetkikler Türk parasının değerinin büyük Ölçüde düştüğünü göstermemektedir.

Köylünün satın aldığı eşyalara gelince bunlardan bazılarının fiatları yükselmiştir, fakat bazılarının fiatları da düşmüştür. Meselâ nakliye masrafları köy yollarının inşasını müteakip azalmıştır, köylü bazı vergileri eskisine nazaran daha az ödemektedir. Kredinin faizi düşük, hacmi boldur. Keza köylü tamamen para iktisadım yaşamamaktadır. Bu da enflasyonun köyde az hissedilmesinin sebeplerinden biridir. Gene bu sebep Türkiyenin devalüasyon . yapmamasını icabettirir. Köylü yiyeceğini, yakacağım hemen kendi tedarik etmektedir. Fiat tahavvüllerine karşı ise altın iddiharı yoluyla korunmaktadır. Bir kelimeyle köylü fiat değişmelerinden fazla müteessir olmamaktadır.

Hububat fiatları muhafaza edilmelidir: Hububat fiatları Türkiyede sübvansiyonlarla desteklenmektedir. Bunun gayesi iyi ve kötü mahsûl yıllarında ve dünya ziraî mahsûller hatlarındaki temevvüçlerde hububat hatlarını sabit tutmaktır. Bazıları bu usulün enflasyona müncer olduğunu iddia etmektedirler. Halbuki hububat hatlarındaki istikrar bilakis enflasyona istihsali teşvik, köylünün gerçek gelirinin düşmesini önlemek suretiyle mani olmaktadır. Kaldı ki köylünün istihsal ettiğinden daha fazla satın alma gücüne kavuşman keyfiyeti gelirin istimali bakımından da enflasyonist tazyiki artırmamaktadır. Çünkü köylü bu gelirle ya birikmiş borçlarını ödemekte veya altın ve mücevherat gibi ziynet eşyaları satın almaktadır. Ama bu küçük köylü tipi dışında büyük zirai, işletmelere sahip köylülerin gelirlerinin vergilendirilmesi enflâsyonla mücadele babında faydalı olur. Buğday Türkiyede bugün otuz kuruştan satın alınmaktadır. Köylüye ortalama maliyeti ise 23 kuruştur. Buğdaya otuz kuruşun altında bir fiat takdir eritti cek olursa köylü ziraat teçhizatını yenilemiyeceği gibi istihsalini de teşvik etmeyecektir. Kaldı ki para ekonomisi köye hakim olmadığından köylü zaten pek az şeyini parayla pazardan satın almaktadır. Onun için buğday fiatları düşürülse bile bundan enflasyonist tazyikin önleneceği katiyette söylenemez. Zaten sübvansiyonlara yapılan sübvansiyonların mail yönlerinden ziyade teknik yönleri üzerindedir: sübvansiyonlar diğer sahalarda daha faydalı olabilecek insanları ziraat yapmağa sürüklemektedir, sübvansiyonlar meraların imhasını tevlid etmektedir, sübvansiyonlar buğdayların kalitesinin düzelmesine mani olmaktadır :

Tek netice

Y ukardaki tavsiyelerin hepsi dahilde gereken yenilikleri tahakkuk ettirse bile Türkiye kendi mali imkânları ile yatırım programının finansmanını temin edemez. Bu ise Türkiye gibi kalkınma hamlelerine girişmiş iktisaden geri kalmış memleketlerin hamlelerinin de neticesiz kalmasını tevlid eder. Halbuki Türkiye gayet elverişli şartlar içindedir: iyi niyetli ve müstakar bir hükümet vardır, Türk halkı dinamiktir, yirmi sene zarfında eğitimde büyük mesafeler kaydedilmiştir, tabii servetler boldur. Eğer Türkiye ve mümasili devletler Batının hayat seviyesine ulaşamazsa batı âlemi totaliter bir dünya karşısında yaşamağa hazır olmalıdır. Çünkü totalitarizm iktisaden geri kalmış memleketlerde biter. Onun için batılı devletler iktisaden geri kalmış memleketlere ve bilhassa Türkiyeye yardım etmek mecburiyetindedirler. Çünkü Türkiye kollektif barışın sağlanması hususunda kendi imkânlarının fevkinde iştirak etmektedir. Lâkin dış yardımın sağlanması için alınması iktiza eden iç tedbirlerin bir an önce tahakkuk ettirilmesi şarttır. Zira ancak emniyet havası içinde dış yatırımlar Türkiyeye revaç gösterir. Türkiye herşeyden evvel bu emniyet iklimini yaratmak mecburiyetindedir. Amerika Birleşik devletlerinin uzun yıllar Türkiyeye yapacağı 50 milyon dolarlık yardım Türkiyenin dış ticaret açıklarının kapatılmasına tahsis edilmeli ve Türkiye daha az istihlak malı ithal etmeğe çalışmalıdır.

Türkiye Mukrizler birliğine muhtaçtın Avrupanın başlıca memleketleri Türkiyeye uzun vadeli ticaret kredileri açmalıdırlar. Zira Türkiye bugünkü yatırım hacmini muhafaza etmek ve isabetli bir politikayı yürütmek mecburiyetindedir. Bu Türkiye için olduğu kadar batılı memleketler için de faydalıdır.. Zira Türkiyenin kalkınma hamlelerinde muvaffak olamaması şimdiye kadar Türkiyeye yatırım yapmış memleketlerin de zararına olacaktır. Keza yabancı kumpanyaların birkaç sene sonra sermayelerini tekrar kendi memleketlerine çekmek üzere müstamel makine ve saireyi Türkiyeye sokmak istemelerine de mani olmalıdır. Az inkişaf etmiş bölgelerin kalkınmaları için yatırımları vergiden muaf tutmak makul bir hareket tarzı olabilir. Türkiyeye yabancı memleketlerden ithal edilecek makinaların ve Türkiyeden elde edilen kazançların diğer az inkişaf etmiş memleketlere transferinde gümrük ve diğer hususlarda kolaylaştırıcı tedbirlerin alınması da uygun olur.

*

Neticede Mr. Robinson Türkiye ile batılı memleketler arasındaki mukadderat birliği, tabiî servetlerin Türkiyede bolluğu, siyasî istikrarın mevcudiyeti, Türk halkının intibak kabiliyeti ve bu gibi başka sebeplerden ötürü Türkiyenin istikbali hakkında iyimserdir. Ona göre asıl tehlike yatırımların içtimaî ve iktisadî rantabilitesi olmaksızın yapılmasıyla batılıların ithalat - ihracat muvazenesi dolayısıyle yatırım programını geciktirmekte ısrar etmelerindedir.

Petrol

Türkiyede rafineri

İleride bir çoklarımız tarafından kullanılacak olan "Rafineri" terimine aşına olmak zamanı artık gelmiştir. Bu kelime yabancı bir lisandan dilimize girmiş olup petrol tasfiye eden tesislerin bütününü ifade eder.

' Yakında biz de bir rafineriye kavuşmuş olacağız. Böylece Türkiye de, tamamile modern tesislerle mücehhez rafinerisi bulunan memleketler arasında yer almış bulunacaktır.

Şu anda Batmanda inşa edilmekte olan bu rafinerinin senelik ham petrol kapasitesi 336.500 tondur. Bundan elde edilecek mahsuller memleket ihtiyaçlarının ancak bir kısmım karşılıyabilecektir.

Memleketimizin kalkınmasında büyük bir rol oynayacak bu sanayii şu üç noktada incelemek yerinde olur.

1. İstihsal edilecek mahsuller
2. Mahsullerin elde edileceği tesisler
3. Bu tesisleri isletecek personel.

Batman Rafinerisinde istihsal ediletek Maddeler,

Elimizdeki ham petrol bir çok muamele kademelerine tâbi tutulduktan sonra isimleri aşağıda zikredilen mahsulleri verecektir:

1. Gaz
2. Jet Fuel
3. Benzin
4. Rail Rood Fuel oil No. 6.
5. Asfalt

1. Gaz: Butan ve hafif gazların karışımım ihtiva edip senelik; miktarı takriben 23.500 ton (metre küp) olacaktır. Bu miktarın büyük bir kısmı rafinerinin kendi fırınlarım ısıtmakta kullanılacaktır.

2. Jet Fuel. Jet yakıtının senelik istihsal miktarı 20.700 tondur. Bu mahsul hafif ve ağır naftanın muayyen orandaki karışımından ibaret olup oktan sayısı benzine nazaran çok yüksektir.

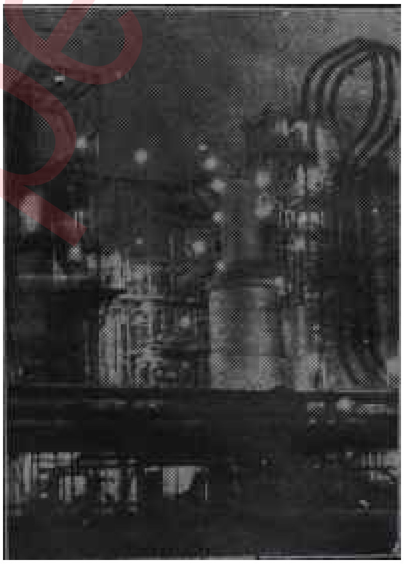
3. Benzin: Hususi ameliyelerle oktan sayısı yükseltilmiş ve bünyesindeki fena kokulu kükürt mürekkepleri bertaraf edilmiş benzinden senede 53.000 ton elde edilecektir.

4. Rail Rood Fuel : Demir yolu şimendifer yakıtının senede istihsali 178.000 tonu bulacaktır. Bu mahsul memleketimiz yakıt ihtiyacının karşılanmasında mühim bir rol oynıyacaktır.

5. Asfalt: Senede dört çeşit kalitede 55.000 ton asfalt elde edeceğiz.

Yukarıda zikredilen rafineri mahsullerine ilâveten ileride elde edilmesi mümkün olacak maddeler listesinin başında mazot (dizel yakıtı), gaz yağı (karosin) ve LPG (tüpler içinde sevk edilen ve hususi ocaklarda kullanılan mayi) gaz gelecektir. Eğer ham petrolümüzün kalitesi şimdikine nazaran iyileşirse krud kolonunda yapılacak ufak bir işlem değişikliğile gaz yağı ve dizel yakıtı elde edilecektir.

İleride kâfi miktarda tahsisat ayrıldığı ve lüzumlu tesislerin kurulması, sağlandığı taktirde ise kıymetli ye memleket için çok lüzumlu bir madde olan LPG gazın da yapmak mümkün olacaktır.

En yakın büyük rafineri: Abadan
Batmanda minyatürü hazırlanıyor

Batman'daki tesisler

Batman rafinerisinin ihtiva ettiği Ünitelerin başlıcaları:

L Krud ünitesi
2. Asfalt ünitesi
3. Şarj hazırlama ve TCC (ısı ve katalizörle krak) ünitesi
4. Stabilizer'dir.

Buna ilâveten benzinin kimyevi maddelerle muamelesini sağlıyan tesisler de vardır.

Ham petrolden başlanarak benzin istihsaline kadar geçen safha yukarıda ismi zikredilen ünitelerde vuku bulur.

Raman ve Garzan kuyularından çıkan ham petrol borularla Batman'a gelerek stok tanklarında birikir. Buradan Petrol Krud ünitesine gönderilerek hararet ve distilasyon yardımile müştaklarına ayrılır. Kolonun üst kısımlarından hafiflik sırasile gaz, hafif ve ağır rafta; alt kısmından da tortu elde edilir.

Tortunun bir miktarı asfalt ünitesinde vakum altında yapılan distilasyon neticesinde asfalt ve fuel oil'e ayrılır.

Krud kolonundan alınan tortu ve asfalt kolonundan çıkan fuel oil TCC nın şarj hazırlama kısmında bir takım işlemlere tâbi tutularak TCC'nin reaktör kabanına gönderilir. • Burada şarj yüksek hararet ve katalizörün tesirile parçalanarak tamamile buhar haline geçer.

Yoğunlaşma ameliyesinden sonra sentetik krud kolonuna gönderiliş distile edilerek çıkan müştaklardan gaz, ham benzin, nafta ve Fuel oil kolonun üst kısımlarından, kalan bakiye de kolonun tabanından alınır.

Ham benzin stabilizer ünitesinde stabilize edildikten sonra kimyevi madddelerle muamele edilmek üzere stok tanklarında depo edilir.

Batman Rafinerisi Teknik Personeli

Yeni kurulan bu petrol tesislerinde çalışacak operatörler ve mühendisler arasında tam mânasile yetişmiş ve herhangi bir vazife karşısında üniteleri kolaylıkla işletebilecek şahısların sayısı pek azdır, isteğe uygun personel ancak Amerikan firması Ralph M. Parsons Comp. nin, rafinesi işletmeye açılmadan önce tertip edeceği operatör yetiştirme programlarına göre yetiştirilecektir. Elde edilecek randıman personel yetiştirme programına, tahsis edilen zamana ve fertlerin şahsi gayretlerine bağlıdır. Ralph M. Parsons Kumpanyası Amerikadan mütehassıs operatörler getirecek ve yetiştirme kursuna tâbi tuttuğu Türk elemanlarım bu şahıslarla beraber rafineride çalıştıracaktır. Yetişen Türk elemanları muayyen bir zaman sonra Amerikan personellerinin mevkilerini alarak yeni üniteleri işletmeğe devam edeceklerdir. Türk operatör yetiştirme kursuna kimler iştirak edebilir?

Tercih listesinin en başında sanat mektebi mezunları, sonra da lise mezunları gelebilir. Mümkünse Batman yakınlarından (Diyarıbakır, Elâzığ v.s.) gelenlerin çalıştırılması, onların rafineriye Uzun zaman bağlı kalmaları bakımından faydalı neticeler sağlayabilir.

— H.C.

Bankacılık

Yeni bir şube

İş Bankası Umum Müdür Muavini Bülend Osma Lefkoşeden uçakla Ankara'ya döndüğü zaman, hava alanında kendisini karşılıyanlara "neticeden memnun olduğunu" söylemişti.

Umum Müdür muavini, iş Bankasının Lefkoşe şubesini açmıştı. Bu yeni şube île Türkiye iş Bankasının yurt dışındaki şubelerinin adedi ikiye yükseliyordu. Halen İskenderiye'de bir şube vardır. Harpten önce Hamburg'da bir şubesi bulunuyordu. Frankfurt'ta bir temsilcilik kurulmuştu.

İş Bankası yurt içindeki geniş teşkilâtını yavaş yavaş dışarıya, Avrupaya doğru yöneltmek zamanının geldiğini anlamıştı. İyi bir itibara sahip olduğunun delilisi de Lefkoşe'deki şubenin ! açılışı vermişti. Lefkoşe'de Türkler vardı, fakat Rumlar daha fazla idi. İlk günü İş Bankası Lefkoşe şubesinin muameleleri daha ziyade Rumlar tarafından yapılmıştı.

Bu demekti ki, orta şarkta, İş Bankasının iyi bir şöhreti vardı, her memlekette açılacak şubeler faydalı olabilirdi.

Bir faydaya misal mi aranıyor? AKİS'in Kıbrıs bayii bundan böyle bizimle hesabını, İş Bankası vasıtasile görecektir.

Fransa

Örnek mükellef

C reuse eyaletinde Merkez Taş Ocaklarının müsteciri M. Gup Picoty bağlı bulunduğu Gueret vergi dairesine aşağıdaki mektubu yazmıştır:

"Muhterem efendim,

1954 senesi aralık ayına ait muhtasar beyannamemizin geciktirilmesinden doğan faiz farkı olarak idarenizin müessesemizden 11 (on bir) frank talep ettiğine dair matbu mektubunuzu aldığımızı bildirmekle şeref duyarım.

Bu münasebetle Devletin alacakları hususunda son derece müteyakkız bulunan ve bütçenin denkliğini tehlikeye sokacak bu gibi faiz farklarını tahsilde hususi dikkat gösteren alakalı servisinizi tebrik etmeyi vazife bilirim.

Borcumuzu ödemek için bir taraftan posta idaresini fuzulî şekilde işgal etmemek maksadile, diğer taraftan 11 franklık bir banka çeki yazmama imkân olmadığından size posta pulu göndermek kararına varmış bulunuyoruz. Ancak P.T.T. idaresi 11 franklık pul çıkarmadığından, bir üst fiyatlı olan 12 franklık pul takdim ediyoruz. Zira 10 franklık pul gönderildiği takdirde alâkalı servisiniz hiç şüphesiz aradaki yeni farkı da talep edecekti.

Böylece hesabınızda 12 frank nakıs 11 frank = 1 frank olarak alacaklı duruma geçmiş oluyoruz.

Bu farla, sosyal hizmetleriniz için idarenizin alakalı cemiyetine teberru etmekle şeref duyarım.

Yalnız, hesaplarımızın intizamı bakımından sizden bu 1 franklık teberruun makbuzunu rica ederim.

Derin hürmetlerimle."

B A Y I N D I R L I K

Orhan Mersinli ve arkadaşları

Düzgün yol peşinde

Karayolları

Bir kongrenin arefesinde

1951 senesinde, Lizbonda, muazzam bir salonu dünyanın 44 memleketinden gelmiş 1300 kadar mühim şahsiyet doldurmuş bulunuyordu. Bir haftadır toplanıyorlardı.

Hergün yeni ve daha mühim bir konu ele alınıyor, birçok fikirler ileri sürülüyordu. Bütün kafalar yorgunluktan bitkin hale gelmiş gibiydi. Şimdi. Şimdi kapanış konuşmasının yapılmasına 'sıra gelmişti. Delegelere tahsis edilmiş olan sıralardan birinden genç bir adam yavaşça ayağa kalkarak parmağını kaldırdı ve İngilizce konuşarak: "Söz istiyorum" dedi.

Riyaset kürsüsünü işgal eden yaşlı bir delege gözlüklerinin üzerinden bakarak : "Buyurunuz, kürsü sizindir" cevabını verdi. Genç delege heyecanlıydı. Ağır adımlarla yürüyerek kürsüye geldi, mikrofona doğru eğildi ve kendini takdim eti:

— Ben Türkiye Delegasyonu başkanıyım.. 1954 senesinde yapılacak olan Milletlerarası 10 uncu Karayolları Kongresinin Türkiye'de, İstanbul'da toplanmasını yüksek kongre umumi heyetine, hükümetimiz adına teklif ederim."

Onuncu milletlerarası kongrenin nerede yapılacağı kongrenin mühim konularından birisiydi. 1300 den fazla delegeden mühim bir kısmı, geniş bir organizasyon, hummalı bir çalışma isteyen kongrenin kendi memleketlerinde toplanmasını teklif etmek cesaretini gösteremiyorlardı.

Beklenmedik bir anda bu teklifi yapan Türk delegesinin müracaatı bir anda büyük bir sempati topladı. Geriden ön sıralara doğru alkışlar başladı. Türk teklifi, kongre divanı tarafından umumî oya sunulduğu zaman tam bir ekseriyetle ve şiddetli alkışlarla kabul edildi. Bu suretle milletlerarası onuncu kara yolları kongresinin memleketimizde toplanması kararlaştırıldı.

Mühim mesele

B ir partinin veya bir derneğin genel kongresi Ankara'da toplanacağı zaman idarecileri en fazla düşündüren şey biç şüphe edilmesin ki, toplantıya gelecek delegelerin nerede yatırılacağı meselesidir. Çünkü idareciler bilir ki Ankarada oturulacak, yatılacak gibi 16 tane palasa benzer otel mevcuttur. Bunun dışındaki bütün oteller, şehre hergün banliyodan gelen köylüler, esnaf, yolcularla doludur. Geriye kalan 18 palasa benzer otelin ise sekiz on kadarı hergün komple haldedir. Sekiz otele bin kişi nasıl yerleştirilir? Bu yüzden çok defa okullar,pansiyonlar boşaltılır, birşeyler yapılır, İstanbul'un hali Ankara'dan beterdir. Milletlerarası Onuncu Kara Yolları kongresinin hazırlıklarına başlandığı şu günlerde çalışmaları idare eden Türk Komitesi, 26 Eylül'de toplanacak olan kongreye gelecek olan 1300 delege için daha şimdiden otel kiralamak derdine düşmüştür. Dünyanın zengin memleketlerinden gelecek 1500 seçme insan her halde Sirkeci'nin hurda palaslarında misafir edilemezdi. Boğaziçi, Beyoğlu, Kadıköy, Şişlideki hasılı şehrin en mükemmel otellerinin hemen hepsi komple edildi ve ancak 11000 yatak temin olunabildi. 500 yatağa daha ihtiyaç vardı. Düşündüler, taşındılar otel yoktu. Son zamanlarda çok moda oldu, bilirsiniz. İki vapur kiralayıp, kamaralarını otel odası şeklinde kullanmaya karar verdiler. Denizcilik Bankası gene imdada yetişmişti. Bu suretle 400 kadar yatak daha temin edilmiş oldu. 100 kişiye de nasıl olsa bir tertip düşünülür, hattâ belki bu kadar delege de gelmeyiverir, denildi.

Genç idareciler

O uncu milletlerarası kara yolları kongresini idare edecek olan genç Türk idarecileri bu işe büyük bir Önem veriyorlar. "Bu kongre Türkiye'nin prestiji meselesi haline gelmiştir. Bu işte muvaffak lursak Türkiye pek çok şeyler kazanacaktır." diyorlar.

Konferansta birinci fasıl: Yapım ve Bakım'dır.

Kongrenin birinci faslı A, B, C, olmak üzere üç kısma ayrılmıştır. A bölümünde en önemli konu sun'i hava boşluklu veya plâstikli beton'dur. B grubunda yeni yapım maddeleri konusu dikkati çekmektedir. C gurubunda don ve buzlama hadiselerinin tahlili, yapım ve bakım makinelerinin modernleştirilmesi meselesi vardır.

ikinci kısım yol zemini konusuna tahsis edilmiştir, iki kısımdan ibarettir; bilhassa zeminlerin ıslahı meselesine önem verilmektedir.

Milletlerarası onuncu kara yolları kongresinde üçüncü kısmı "İktisadi Yollar" konusu teşkil etmektedir. Bu konu üzerinde yabancı uzmanların beyan edecekleri fikirler bilhassa yol sahasında yeni kalkınan memleketimiz için büyük faydalar sağlıyacaktır. Trafik anlayışına yeni giren memleketimize bu konu üzerinde yapılacak tartışma ve ileri sürülecek fikirlerin faydalarını anlamak için âlim olmaya lüzum yoktur. Birşeyler öğrenebilirsek, meselâ sabahları çiftlik yolunda ağaca geçmiş, çukura yuvarlanmış, şekli şemaili değişmiş bir sürü otomobile daha az raslayacağız. Hiç olmazsa karaya vurmuş balıklar gibi ikide bir yollar nakil vasıtaları ile tıkanmıyacaktır.

Dördüncü konu Administrasyon ve finansman'dır. Bu meselede trafik konusu bütün genişliği ile ele alınacaktır. Dört kısımdan ibaret olan bu bölümde kazalar ve yol emniyeti konusu da bahis mevzuu edilecektir.

Beşinci kısım: finansman ve rantabilite'dir. İki ayrı bölümden ibarettir. Toplu halde finansmanın şekilleri ve yol çalışmaları rantabilitesi gözden geçirilecektir. Müteahhitlere müjdeler olsun. Stüasyonlarda belki yeni kolaylıklar temin olunmasına karâr verilir. Fakat belli olmaz bakarsınız, Türkiye'de tatbik edilmekte olan sistem hatalıdır da yeni bir usul kabul edilir. İnşallah gelen gideni aratır darbımeseli doğru çıkmaz.

Milletlerarası Kara Yolları kongresi son gün, gündeminin birinci ve ikinci kısımlarını müştereken tekrar gözden geçirecektir.

Bu arada şehir yolları ve şehir içi trafiği konuları bu son gün ele alınacaktır. Şehirlerde park nasıl yapılır, otomobiller aklına estiği zaman meselâ Ziraat Bankasının veya Ulus meydanının ortasında durabilir mi? Hanımefendi ipekli kumaş veya mantoluk alacak diye, bilmem hangi beyefendinin hususi arabası iplik kadar ince olan Anafartalar caddesinde meselâ Necati Mağazasının önünde durabilir mi, duramaz mı? Kongrenin bu konusu görüşülürken bizim delegelerin süt -dökmüş gibi susacaklarından hiç şüphe etmeyiniz.

Kavşakların tanzimi ve teçhizi, işaretleme, yolların drenajı, şehir için tren ve tramvay yolları konuları da son gün görüşülecektir. Konferans tamamen nazaridir. Fakat bir insaflı çıkıp da: "şu güzel memlekette çok faydalı konulara temas edildi çok istifade ettik, bravo Türkiye'ye, Bu kadar güzel ve etraflı konuları ihtiva eden bir konferans tertip eden bu memlekette yollar kimbilir nekadar mükemmel çalışmaktadır. Her halde bütün vilâyetlerin yolları asfalttır, şunları bizlere gösterin de tatbikî bilgimiz noksan kalmasın" derse ne yaparız?

Bu delegelerin gözlerini bağlayıp veya Zati Sungur'a manyetizma yaptırıp Ulus Meydanı ile Bakanlıklar arasında gezdirmekten başka çare ol* masa gerek.

inşallah böyle şakayı seven bir delege çıkmaz. Fakat programın son kısmı insanın yüreğini hoplatıyor. Konferansın ikinci haftası Anadolu gezilerine tahsis edilmiş. Evvelâ Konya ve Ankara civarı sonra da İzmir bölgesi Efes, Bergama falan gezilecekmiş. Allahtan oraların yollan iyidir.

Sonunu tatlıya bağlıyalım. İstiklâl harbini müteakip memleketimize gelen bir Alman seyyahı gezmek için Bursayâ gider. Belediye yanına bir mihmandar verir. Yol yok, hava yağmurlu, bele kadar çamur. Seyyah ille de Yeşil camii göreceğim diye tutturmuş. Mihmandar, "efendim yollar çok çamurdur, biliyorsunuz biz yeni harpten çıkmış bir milletiz, zahmet çekeceksiniz, kusura bakmayın" diye seyyahı hizaya getirmeye çalışırmış. Bata çıka bele kadar çamur içinde meşhur Yeşil Camiye varmışlar. Dışarı çıkınca mihmandarına dönerek, birşeyler söylemek isteyeceği sırada mihmandar sözünü keserek: "kusura bakmayınız efendim otomobilimiz yok gene ayni çamurlu yolları yürüyerek geçmeye mecburuz" demiş.

Alman, mihmandara dönerek:

"— Müsterih ol arkadaş, Alman-ya'da hiçbir asfalt yol insanı böyle muazzam bir san'at abidesine götüremez" cevabını vermiş.

Bu züğürt tesellisi değildir; İşlerin doğru olan tek tarafıdır. — F.T.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Arap Birliği

Yıkılan korkuluk

Şamın meşhur Orient Palas otelinin önünde hummalı bir faaliyet vardı. Faaliyetin bir kısmı polislerin marifetiydi, bir kısmı ise o civarda toplanan kalabalığın... Biraz ilerdeki köprünün civarında da bir takım tedbirler alınmıştı. O gün Mısırın 2 numaralı adamı olan Millî İstikamet vekili Binbaşı Selah Salem Suriye başkentine gelmişti.

Selah Salem ortadan uzun boylu, az saçlı, genç, dinamik bir adamdır. Siyasi tefsirciler kendisinin en müfrit subaylardan biri olduğunu söylemektedirler ve Kahirede hüküm süren batı düşmanlığından kısmen onu mesul görmektedirler. Bunların kanaatince Mısırın Arap Birliğinin lideri vaziyetinde kalmasını en ziyade hararetle o arzulamakta, bunun için bir takım köprüleri yıkmaktan çekinmemektedir. Ancak unutulmaması gereken bir husus iplerin Cemal Abdülnasırın elinde bulunduğu ve bundan bir müddet evvel iki ahbap arasında bir ihtilaf zuhur ettiğinde ateşli binbaşının süratle yola geldiğidir.

Milli istikamet vekili orada "Yuha!" sesleriyle karşılandı. Bilhassa talebeler ve Müslüman Kardeşler teşkilatı mensupları binbaşının kendi memleketlerine gelmesinden en ufak memnuniyet duymamışlardı. Talebeler memnun değillerdi, zira biliyorlardı ki Mısır Suriyeyi bir âlet olarak kullanmak niyetindedir. Müslüman Kardeşler memnun değillerdi, zira biliyorlardı ki teşkilatın Mısırdaki liderleri İhtilal Komitesi tarafından ipe çekilmiştir.

Öte yandan yükselen sesler

Fakat Şamda, kalabalık sadece otelin önüne toplanmamıştı. Şehrin başka yerlerinde başka kafalardan başka sesler çıkıyor, onlar Selah Salem'i "Yaşa!" seslerile karşılıyorlardı. Hakikaten eski diktatör Çiçeklinin taraftarları Mısırlı binbaşıyı bağırlarına basmışlardı. Hatırlarda olduğu veçhile Çiçekli, iktidardan ayrılmaya mecbur kaldığında Mısır liderlerinden müzaheret görmüştü. Fakat Selah Saleme yapılan tezahüratın başka bir manası vardı: Çiçekli, daima Mısır taraftarı bir politika gütmüş ve bilhassa Haşimilere karşı cephe almıştı;

Bundan bir müddet evvel Türkiye başvekili Adnan Menderesin Şamdan geçişi sırasında da Suriye başkentinde böyle iki taraflı nümayişler olmuştu. Bir kısım halk Türkiye başvekilini hararetle selamlarken, bir diğer kısmı "yuha!" çekiyordu. Bütün bunlar göstermektedir ki Mısırı Arap Birliği içinde en kuvvetli şekilde destekleyenlerden biri olan Suriyede bile umumi efkâr bölünmüş vaziyetledir. Hiç bir şey, senelerden beri bir korkuluk ciddiyetile siyaset tarlalarına dikilmiş olan Arap Birliği teşkilâtının iflasını bundan daha iyi şekilde gösteremezdi.

Mısırın gayretleri

Mısır daha işin başında Türkiye - Irak paktını baltalamak için dinden geleni yapmıştı, hatta bile bile yalanlar uydurmuştu. Nuri Said paşanın kararı Kahire için hem sürpriz, hem hezimet olmuştu. Bunun üzerine Irakı takbih için diğer arap devletlerinin başvekillerini Mısıra davet etmiş, fakat toplantı ikinci bir hezimet şeklinde tecelli etmiş, öteki arap liderleri İhtilal Konseyinin arzularına boyun eğmemişlerdir. Bunun üzerine Mısır, korkutma yolunu denemiş ve Irak Türkiye ile pakt imzalarsa Arap Güvenlik paktından çekileceğini bildirmiş, Iraksız başka bir Orta Doğu sistemi kurmak yoluna sapacağını açıklamıştır. Fakat bu da kendisi için yeni bir hezimet olmuştur, zira Birliğin azaları buna yanaşmamışlardır.

Nehru ve Abdülnasır
Akıntıya kürek çekiyorlar

Bütün bunlar olup biterken Mısırın, Arap birliğini sırf kendi menfaatleri için istismar niyetinde' olduğunu örtecek bir etiket, bir politika lâzımdı. Böyle bir politika mevcuttu da: Tarafsızlık! Bilindiği gibi dünyada bu cereyanın şampiyonları mevcuttu. Meselâ Hindistan hükümet reisi Nehru, meselâ Yugoslav Devlet reisi Mareşal Tito.. Cemal Abdülnasır onlara katılmakta fayda gördü. İddiası şu idi: Araplar, iki bloktan birine girmemeli, ortada kalmalıydılar. Halbuki Irak, doğrudan doğruya batıya bağlanıyordu, bu ise arap menfaatlerine aykırıydı. Sözüm ona Mısırın itirazı bu sebepten ileri geliyordu. Fakat Kahirenin talihsizliği: buna da inanan, bunu da ciddiye alan çıkmadı. Mısır, daha Türk - Irak pakta imzalanmadan müşkil bir mevkide kalmıştı. Pakt imzalanıp iki memleketin parlamentoları tarafından tasdik olunduğunda bu mevki daha da müşkilleştL

Mısır bir destek buluyor

Türk - Irak paktının İngiltere ve Amerikanın tam müzaheretine sahip bulunduğu görülüyordu. Hakikaten Londra ve Washington hükümetleri Orta Doğuda başlayan bu yeni gelişmenin her safhasından muntazaman haberdar edilmişlerdi. Adnan Menderes Ankaradaki ingiliz ve Amerikan elçilerini her kabulünde -kabuller sık sık vuku bulmuştu- bu meseleden bahsetmişti. Hattâ harekete geçmek için Adnan Menderesin ilhamını Amerikadan aldığımda da fazla şüphe yoktu. Bu bakımdan Mısır için, o taraflardan ümid yoktu. Fakat bir batılı devlet kendisini tutabilirdi: Fransa.

Hakikaten de Fransız Hariciye vekâletiyle son derece yakın teması herkesçe bilinen Le Monde gazetesinde bir başmakale intişar etti. Bu yazıda Orta Doğudaki son gelişmeler bahis mevzuu ediliyor, Mısırın endişeleri anlatılıyordu. Başmakalede ifade olunan fikre bakılırsa Orta Doğuda Nuri Said paşanın 1943 de neşrettiği meşhur Mavi Kitabı yeniden ehemmiyet kazanmıştı. Irak başvekili bu kitapta Suriye ile Irakın birleşmeleri hususunda tavsiyelerde bulunuyordu. Ürdünün de böyle bir yola sapılmasını memnuniyetle karşılayacağına şüphe yoktu. Orta Doğuda Haşimilerin idaresinde bir büyük defletin kurulması uzun zamandan beri beslenilen hayaldi. "Mümbit Hilal" adını taşıyan proje bundan başka şey değildi ve bunun bir ingiliz plânı olduğu biliniyordu. Şimdi, yeni gelişmelerle oraya doğru mu gidiliyordu?

Gazete, makalesinin burasında Fransanın Suriyenin istiklali bahsinde ne derece hassas bulunduğunu hatırlatmayı faydalı buluyordu. Doğrusu istenilirse bu memleketi yıllar yılı bir manda altında tutmuş olan ve İkinci Dünya harbinden sonra ancak ingilizlerin zoru ile Suriye topraklarını terketmiş bulunan fransızların bu mevzuda "istiklal" kelimesinden neyi anladıklarını bulup çıkarmak son derece müşkildir. Ama bilinen, fransızlann Suriye üzerindeki haklarından bir türlü vaz geçmemiş olmalarıdır. Paris hükümetlerinin bu eski mandacılıklarına dayanarak Orta Doğuda söz sahibi olmak arzuları da kimsenin meçhulü değildir.

Nitekim Le Monde gazetesi, Fransız Hariciyesinden mülhem olabilecek makalesinin sonunda bir temenide bulunuyordu. Yazıda şöyle deniliyordu: "Fransanın sesi Orta Şarkta beklenmektedir. Yeni elçimiz M. du Chayla bunu Kahirede duyurmaya muvaffak olacaktır". Ancak gazete, realizmi de elden bırakmıyor ve asıl oyunun anglo - sakson merkezlerinde oynandığını hatırlatarak Londradaki ve Washington'daki sefirleri M. Chauvel ile M. Couve de Merville'in gayretlerinin desteklenmesi lüzumunu ileri sürüyordu.

Böylece Fransa, Mısır görüşüne yakın bir görüşe sahip bulunduğunu belli ediyor ve Orta Şarkta kendisinden habersiz vukua gelen bu gelişmeler karşısında bir yandan memnuniyetsizlik, diğer taraftan endişe izhar ediyordu.

Ürdün kralını teshir gayreti

Mısır politikası bir taraftan Batıda müttefikler ararken Orta Doğuda da Suriyeden başka hangi devleti kandırabileceğini düşünüyordu. Ortada Ürdün vardı. Ürdün henüz kararını verip, hangi tarafa iltihak edeceğini kati olarak bilmiyordu. Arap Birliğini tamamile yıkmak istemiyordu ama hem ingilizlerin tavsiyeleri, hem de milli menfaatleri kendisini Irakın yoluna doğru itiyordu. Mamafih Mısır, Kahireyi ziyaret etmekte olan Ürdün kralım teshire gayret etmekle bir şey kaybetmezdi.

Hakikaten Ürdün kralı genç Hüseyin geçen haftanın sonunda Mısırı resmen ziyaret ediyordu. Mısırlılar kendisine bilhassa askeri sahada Mısırın kuvvetini göstermeğe gayret ettiler. Tayyare fabrikalarım gezdirdiler, manevralar yaptırdılar, Harbiye vekili ve Genel Kurmay başkanına ziyafetler verdirttiler. Bu ziyafetlerde bulunabilmek için Abdülnasır ve arkadaşları kabine toplantılarım bile tehir edip geldiler. Hüseyine büyük itibar gösterdiler ve Mısırı takip etmesi lüzumunu belirttiler. Buna rağmen Ürdün Türkiye ile Iraktan sonra Orta Doğuda Batıya en ziyade yakın devlet olmak vasfım kaybetmemiştir. İyi haber alan çevreler Kral Hüseyinin, bütün gösterişe rağmen Mısırın askerî kuvveti masalına inanmadığım bilmektedirler.

Fransa

Nihayet bir hükümet

Eğer fransızlar bu gibi işlere alışmamış olsalardı gülerlerdi. Mendes-France Meclisten itimat alamayarak düşmüştü. Kuzey Afrika meseleleri görüşülürken fikir ihtilafları belirmiş, neticede başvekil istifa zorunda kalmıştı. Bunun üzerine günler süren yani bir kabine buhranı başgöstermiş, sıra ile Pinay, Pflimlin ve Pineau bir hükümet kurmayı deneyip becerememişler, dünya hadiselerinin eh ziyade alaka uyandırdığı bir sırada Fransa hükümetsiz kalmış, nihayet bir başka adam gelerek kabineyi teşkil etmiş, sonra da Meclisten itimat alıp işe başlamıştı. Kimdi bu adam?

Bu adam, Mendes - France kabinesinde başvekilden sonra ikinci adam olan Edgar Faure idi. Edgar Faure evvelâ Maliye vekilliği vazifesini almıştı. Mendes - France ise Başvekillikle beraber Hariciye vekilliği vazifesini de deruhte ediyordu. Hindiçini meselesini, Paris andlaşmalarını hep o sıfatla halletmişti. Sonra, dış politika meselelerinin en çetin taraflarım muvaffakiyetle temizleyince iç davalara daha rahat dönebilmek için Hariciye vekilliğini 2 numaraya, yani Edgar Faure'a bırakmıştı. İşte şimdi Meclis, aynı Fuare'a, Mendes - France'dan esirgediği itimadı göstermişti. Neden? Tamamile meçhul. Daha doğrusu, ihtimal kuvvetli başvekili yemek için.. Zira şimdiki Faure kabinesinin, ömrünü ancak bir şey yapmadığı müddetçe devam ettirebileceği anlaşılmaktadır. Muhtelif mevzularda bambaşka düşünen bir çok guruba mensup mebuslar bu acaip hükümeti teşkil etmektedirler. Radikaller - Faure radikaldir -, Sosyalist Cumhuriyetçiler - eski De Gaulle'cuier, -, Müstakiller - meşhur Pinay yeni kabinede Hariciye vekilidir -, Cumhuriyetçi Halk Hareketi - Bidault'nun partisi - mensupları, U.D.S.R. veya A.R.S. diye anılan toplulukların temsilcileri... Bütün bu insanlar bir arada bulunmakla beraber hemen her meselede başka şekillerde düşünmektedirler. Meselâ Pinay bir sağcı olarak bilinmektedir, Cumhuriyetçi Halk hareketi ise daha soldadır. Aynı şekilde radikaller ile Müstakiller arasında veya Sosyalist Cumhuriyetçilerle radikaller arasında esaslı görüş farkları mevcuttur. Hem de hemen her mühim meselede..

O halde Faure hükümeti, daha baştan kendisini bir atalete mahkûm etmiş hissini vermektedir. Mademki o mühim meselelerin birinde bir karara varmak gerektiği takdirde çatlak zuhur edecektir, o halde böyle bir harekete tevessül etmemek hayırlıdır. Bunun manası ise, bizim meşhur tabirle "İdare-i maslahat" tan başka şey değildir. Hakikaten Faure'un Meclis önünde okuduğu program daha ziyade bir takım prensipleri muhtevi bulunuyordu.

Halbuki Fransanın önünde halli gereken bir çok mühim dava vardır ve bunların başında Mendes - France-ın düşmesine sebep olan Kuzey Afrika meseleleri bulunmaktadır. Akdenizin o tarafında bir karışıklık hüküm sürmekte ve insan kanı akmaktadır. Kuzey Afrikalılar tam istiklallerini istemekle beraber şimdi hiç olmazsa iç meselelerinde hükümranlık haklarının kabul edilmesi zamanının geldiği kanaatlidedirler ve bu hedefe varıncaya kadar mücadele etmek azmindedirler. Faure hükümeti ise, meselâ vahim kargaşalığın hüküm sürdüğü Cezayirde bir değişiklik yapmak niyetinde olmadığını bildirmiş, buna mukabil Tunusla da müzakerelerin devam ettirileceğini açıklamakla iktifa etmiştir. Arzu edilen iç hükümranlık Tunusa verilecek midir? Bu sualin cevabım vermek, bizzat M. Faure için bile son derece müşkil görünmektedir.

Fransayı idare edenlerden hiç biri - Mendes - France hariç - realist olmayı becerememişlerdir. Yalnız Mendes - France meselâ Hindiçiniden kovulmaktansa bir takım haklar muhafaza ederek çekilmeyi daha uygun bulmuş ve Cenevrede yapılan toplantılarda bunu sağlamıştır. Halbuki kendisinden evvelki başvekiller böyle cesur bir karara varamadıklarından Fransa meselâ Orta Doğudan adeta sürgün edilmiştir. Şimdi, Kuzey Afrikada da aynı akibete maruz kalmak istiyormuş gibi bir hareket tarzı ihtiyar etmektedir.

Tabiî bunun sebebi, bedbaht Fransada politikanın ve hükümet etmenin bir cambazlıktan başka mana taşımamasıdır. Kuvvetli bir hükümete hasret Fransa böylece sallanmaya adeta mecbur görünmektedir.

Silahsızlanma

Bir yeni çıkmaz

Lancaster House'un büyük salonlarında oturan beş kişinin beşi de mühim kimselerdi. En yakışıklısı Amerikalıydı: Cabot Lodge. Esmeri rustu; adı Gromyko idi. Uzun boylu, gözlüklü olanı fransızdı; vaktile memleketinde Milli Müdafaa Vekilliği yapmıştı: Jules Moch. daha da uzun boylu, zayıf, hafif eğilerek yürüyen genç adam ise ingiliz hariciyesinin bütün ümidini bağladığı ve Edenin halefi sayılan Anthony Nutting idi. Nihayet beşincisi bir kanadalıydı: Mr. Norman Robertson. Bu beş adam, milletlerin silahsızlanma davalarını, daha doğrusu arzularım halledeceklerdi. Geçen haftanın sonunda, cuma günü başlayan müzakereler bu haftanın sonlarında bir çıkmaza girmiş bulunmaktadır. Silâhsızlanma hususunda büyük devletler bir defa daha konuşup konuşup anlaşamamışlardır. Zaten ortada halledilmesi için silâha sahip olmak gereken bunca iş varken Büyüklerin anlaşmalarım beklemek delilikten başka şey değildir. Bir pazarlık devam ederken, taraflardan hiç biri bu pazarlıktaki kozlarından vaz geçmeyi elbette istemeyecektir.

Cabot Lodge
Yakışıklı diplomat

Birleşmiş Milletlerde bir silahsızlanma Komitesi vardı. Komite Mayıs ve Haziranda gene Londrada toplanmış, fakat hiç bir netice elde edememişti. Fransızlar ve İngilizler müşterek bir teklifte bulunmuşlar, fakat Ruslar bunu kabul etmemişlerdi. Batılıların teklifleri üç noktada hülâsa edilebilirdi: Kurulacak muvazene tam ve samimi olmalıydı. Meselâ atom silâhlarını yasak edip diğer askeri kuvvetlere dokunmamanın faydası yoktu. Hattâ bu askeri kuvetlerin bugünkü miktarları üzerinden bir nisbet dairesinde indirme yapmak da maksadı gerçekleştirmez, sadece Rusyaya yarardı. Zira bugün batılılar atom silâhları bakımından kuvvetliydiler. Diğer noktalarda üstünlük Ruslardaydı. İkincisi, silahsızlanmayı kontrol edecek teşkilât silahsızlanmadan önce kurulmalıydı. Üçüncüsü, silâhsızlanma birden değil, parça parça yapılmalı ve bu yapılırken taraflardan hiç birisinin zarar görmesine, muvazenenin bozulmasına müsaade olunmamalıydı.

Rusların mukabil teklifleri, o zamanlar vüzuhtan mahrum bir takım tekliflerden ibaretti. Nitekim konferans başarısızlığa uğrayarak dağılmıştı. Ama Eylül ayında Ruslar, Birleşmiş Milletlerde, birden batılıların tekliflerini müzakerelere esas olarak almaya hazır bulunduklarını bildirmişler, böylece yeni bir barış taarruzuna geçmişlerdi. Batılılar kabul ettiler. İşte, Londranın meşhur Lancaster House'unun salonlarındaki beş adam bunun üzerine toplanmışlardı.

Rusların maksadı ne imiş

Fakat toplantıların başında, hattâ toplantılardan evvel Rusların hakiki maksadı ortaya çıktı: komünistler Lancaster House'u yeni bir propaganda kürsüsü olarak kullanmak istiyorlardı. Zira bu defa yaptıkları teklif şu idi: Atom silahları tahrip edilsin, diğer kuvvetler bugünkü seviyelerinde kalsın. Sadece kuvvetler değil, silahlanma için sarfedilecek paraların miktarı da aynı vaziyette donsun. Bunun mânası açıktı: Almanya silahlanmasın!

Batılılar buna elbette ki müsaade edemezlerdi. Nitekim etmediler ve müzakereler yeniden çıkmaza girdi.

Uzak Doğu

Yeni bir baraj

Formoza ile Çin arasındaki denizde ve civar adalarda top sesleri yükselirken Siyamın merkezi Bangkok'ta sekiz devlet bir karar alıyorlardı: Güney Doğu Asyada komünizme mukavemet edilecekti. Bu sekiz devlet, Uzak Doğunun NATO'su sayılabilecek SEATO'nun azalan olan Amerika, İngiltere, Fransa, Avustralya, Yeni Zelanda, Siyam, Pakistan ve Filipin idi.

Siyam hükümeti toplantı boyunca iki tehlikeye karşı son derece sıkı tedbirler almıştı. Bu iki tehlikeden biri komünistlerdi. Toplantıya 200 delege katıldığına göre bu iki yüz kişinin hayatları suikastçılara karşı korunmalıydı. Üstelik kuzey hududu emniyet altına alınmalıydı, zira oraya komünistler 20 bin kişilik "Hür Siyam" kuvvetleri yığmışlardı. Bunların her an hücum edip memleketi işgal etmeleri pek âla beklenilebilirdi. Hükümet elindeki bütün polis kuvvetleriyle otelleri ve resmi binaları emniyet altına almış, hududu beklemek için de gönüllü toplamıştı. Örfi idare de ilân edilmiş bulunuyordu.

İkinci tehlike sineklerdi. Bunlara karşı da korkunç bir mücadele açılmış, pek çok kimse hükümet tarafından D.D.T. ile teçhiz edilmişti. Bunlar sokaklarda bile kolonya sıkar gibi D.D.T. sıkıyorlardı. Zira, sinekler de izaç bakımından komünistlerden aşağı kalmıyorlardı.

Buna rağmen toplantılar sükûnet içinde geçmiş ve devletler aralarında görüş birliğine varmışlardı. Bu kararlardan en mühimi Hindiçininin sistem içine alınmasıydı. Amerika Vietnam, Laos ve Kamboçya ordularının teçhizine ve kuvvetlenmesine yardım edecek, onlara destek olacaktı. Hakikaten delegelerden bir çoğu, Bangkoktan Saygona geçtiler. Bunların içinde Dulles da vardı.

Amerikan hariciye vekilinin bu ziyareti vesilesiyle Fransadan da siyaset adamları ve askerler Saygona gelmişti. Güney Doğu Asyada kızıllara karşı yeni bir baraj kuruluyordu.

Hakikaten bu eski fransız müstemlekelerinde komünistler boyuna terâkki kaydediyor, bilhassa Kızıl Çin propagandacıları besliyordu. Halk pek çok şeyden şikâyetçi olduğundan gayrımemnunluğunun ifadesini sola kaymak telâkki ediyordu. Amerika şimdi sadece üç devletin askeri kuvvetlerine yardım etmeyecek, aynı zamanda memleketlerin kalkınmasına da çalışacaktı.

Formozadaki gönüllü kadın

Lakabı: Çifte silahlı!

İngilizlerin gayretleri

Bu sırada İngiltere hariciye vekili Sir Anthony Eden ile arkadaşları ise Singapurda bir toplantıya katılıyorlardı. Toplantıda Uzak Doğudaki İngiltere elçileri ile askerî şahıslar hazır bulunuyordu. Singapurda mühim kararlar alınmış olmasa bile İngilterenin bu bölgedeki durumunun etraflı şekilde gözden geçirildiği anlaşılmaktadır, İngiltere. Amerikanın Uzak Doğudaki politikasını büyük bir tehalükle desteklememektedir. Meselâ Londra hükümeti Kızıl Çin ile münasebetlerin yeniden gözden geçirilmesine şiddetle taraftardır. Zira İngiltere 1925 yılları civarında gene komünist temayüllü görünen Çan-Kay-Şek rejimine karşı muvaffakiyetle devam ettirdiği politikasını unutmamıştır ve bunun Mao'ya karşı da kullanılabileceği kanaatindedir. O zamanlar İngiltere, Çan-Kay-Şek'e karşı yumuşak davranmış, en sonda kendisini kapitalistler arasına sokmuştu.

Formozada durum

Aynı günler zarfında Formozada bir ateş kes'in nasıl temin edileceği hususunda muhtelif tezler çarpışıyordu. Bir konferansın toplanması teklifi mevcuttu. Fakat bu teklifin gerçekleşmesine mani olan bir şey de vardı: Kızıl Çin, Milliyetçi Çin ile aynı masanın başına oturmak istemiyordu. Acaba Rusya, Pekin hükümetini ikna edebilir, onun üzerindeki nüfuzunu kullanabilir miydi? Orası da pek garanti sayılamazdı, zira Kızıl Çin ile Rusya arasında bilhassa Uzak Doğudaki dış politika bakımından sıkı bir işbirliğinin mevcudiyeti hiç kimsenin gözünden kaçmıyordu.

K A D I N

Sosyete

Evli kadınlara açık mektup

Binbaşı Thompson'un hatıraları" ismile çıkan ve Avrupada muazzam bir sükse yapan eserin muharriri Pierre Daninos tanınmış kadın mecmualarının birinde karısına bir açık mektup neşrederek umumiyetle erkeklerin kadınlardan neler beklediklerini açıklamıştır.

Mecmua bu yazıya, meşhur muharririn tanınmış eserini hatırlatmak üzere, şu başlığı koymuştur "Binbaşı Daninos'un 10 adet emriyevmisi"!.

Daninos'un karısı bu mektubu nasıl karşıladı bilinmez, fakat tanınmış bir kadın muharrir, kendisine şu telgrafı çekmiştir:

"Makalenizi okudum stop kat'iyen aynı fikirde değilim stop cevabım, aynı mecmuanın gelecek say ısındadır."

Mecmuanın vasıtasile çekilen bu telgraf, ve bu ezeli "erkek - kadın" mücadelesi bir hayli' alaka uyandırmış ve mecmuanın tirajı derhal yükselmiştir..

İşte kadınları, yerine göre güldüren veya şaşırtan, yerine göre kızdıran ve isyan ettiren emriyevmiler.. Türk erkekleri aynı fikirde midir bilmiyoruz, fakat bu yazıyı yazılırken gören bir Türk kadını Daninos'yu kısaca cevaplandırdı.

1) ***Hiçbir zaman surat asmıyacaksın.***

İzdivaç hayatında binbir türlü güçlükler vardır ama bir tanesi, benim için cezaların en büyüğüdür: kadının hiçbir şey söylemeden surat asıp, günlerce sessiz bir dargınlık içinde yaşaması.

— Kuzum gene ne oldu?.

— Ne var söylesene!
— Hiç!.
— Hiçse niye konuşmuyor, niye gülmüyorsun? Bu ne surat böyle?.
— Zaten artık suratımı beğenmediğin belli..
— Hoppala!.

Surat asan kadına karşı alınacak en iyi tedbir bunu mümkün mertebe anlamamazlıktan gelmektir.. Çünkü o, karşı tarafa eziyet edemediğini görünce, gayeye başka yoldan yürür ve ekseri kavga çıkarır. Çıkarır ama, hiç olmazsa siz de sebebini öğrenirsiniz..

Cevap — Bizde erkekler de zaman, zaman surat asarlar, ödeşiriz!.

2) Başka kadınlara bakmayı bana yasak etmiyeceksin!

İtiraf etmeli ki karım Sonla, zaman zaman gayet cömert olur ve bana bir kadım . işaret ederek: "ne kadar hoş değil mi?" diye sorar. Aksilik bu ya, ben ekseri onun beğendiği kadınları beğenmem. Fakat benim de beğendiğim kadınlar vardır tabiî!. Boş bulunup da, birisini karıma gösterecek olsam, derhal rengi değişir ve "Bu mu? Ne âdi, ne bayağı şey" gibi sözlerle, tahayyül ettiği tehlikeyi bertaraf etmeye uğraşır..

Cevap — Bizde güzele bakmak sevaptır derler.

3) Traş olurken, beni rahat bırakacaksın!

Bir erkek, hangi saatte banyoya girerse girsin, karısının muhakkak orada bir işi çıkar, kaybolan tarağını arar, ya kirli sepetine birşey atar. Tam çıkarken de, musluğa yaklaşır.

— Bir saniye müsade eder misin, ellerim yapış, yapış!.'

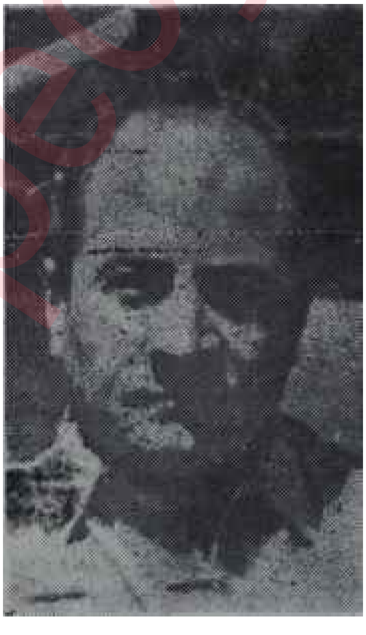
Onun ellerine akıttığı bir damla su ne işe yarar bilinmez fakat bu suyun erkeğin traş suyuna sıçrayıp, onu soğuttuğu muhakkaktır.

Cevap — Bizde erkekler iş görürken, karıları onlara yardım etmek için etraflarında dönenirler!.

4) Beni konuşmaya mecbur etmiyeceksin.

Her erkesin bir huyu var. Benim gibi bazı erkekler de, sabah kahvealtısında, konuşmayı değil, gazete okumayı severler.. Karun ise bunu bir terbiyesizlik addetmektedir.. Herhalde onun fikrinde olan birçok kadınlar var, çünkü Amerikada yeni bir icat çıkmış: kadınlar sabahlıklarını kahvealtı masasının örtüsü ile aynı kumaştan yapıyorlarmış. Böylece lakayt kocalar masanın nerede bitip karılarının nerede başladığını merak ederek, sık sık onlara bakıyorlarmış.. Herşeyin sunisi oluyor da alâkanın sunisi niçin olmasın?.

Cevap — Şu masa örtüsü kumaşından sabahlık modası çok enteresan, fakat henüz bize gelmedi!.

Pierre Daninos

Şikâyetlerimizi sıraladı

5) ... ama zaman zaman da konuşmama müsaade edeceksin!

Bazen karım, konuşmanın en hararetli yerinde sözümü keser ve çok tabiî bir sesle:

— Kocacığım sus da, ben anlatayım der, sen unutmuşsun!.

— Ve tabi! susarım..

Cevap — Bizde bir söz vardır: elinin hamuru ile erkek işine karışma derler..

6) Ufak tefek unutkanlıklarımı mazur görecektin.

Yaş günü, tanışma günü, evlenmeye karar günü, nişan, evlenme günü bütün bunları bir bir, ayrı ayrı hatırlamak güç. Kadınlar dalgın kocalarının kusurlarını sonradan yüzlerine vuracaklarına, bu mevzuda da, heryerde kullandıkları kurnazlıklarını kullansalar ve mukaddes günleri, bize hatırlatsalar olmaz mı?

Cevap — Bizde kadınlar da, ekseri, mühim günleri unutur ve mesele kalmaz!.

7) Kitaplarıma rahat vereceksin.

Ben elime bir kitap, mecmua, gazete alır almaz karım derhal . onlarla alâkadar olmaya başlar, gelir yakınıma oturur, boynunu uzatır beraber okumaya çalışır. Nezaketen, kitabı veya mecmuayı masanın üzerine koyarsam, onu derhal kaparak alır. Okusun diye bırakırım. Fakat neden okusun? Madem ki ben bıraktım, onun da alâkası derhal söner. Ertesi gün kitabı arasam da bulamam, kim bilir nerede bırakmıştır!

Cevap — Biz, erkeklerin kitaplarını ve diğer şahsi eşyalarım ekseriya, dağınıklığa mani olmak için toplar kaldırırız, okumak için değil!.

8) Seyahate çıkalım fakat lütfen bu yalnız alışveriş seyahati olmasın.

Her nedense kadınlar, ecnebi memleketlerde satılan herşeyi güzel, fevkalâde hoş ve ucuz bulurlar! O kadar ucuz ki, lüzumlu lüzumsuz, gördüklerinin üzerine atılır ve gezmeden, içmeden ekonomi yaparak mümkün mertebe çok eşya almaya gayret ederler.. Böylece seyahat, görme ve gezme vesilesi olmaktan çıkıp, bavul taşıma angaryesi haline girer.

Cevap____İnsaf doğrusu, kadınlar 'çarşı pazar dolaşmadan yaşıyabilirler mi? İsterlerse Paristen Afrikaya gitsinler, İsterlerse Afrikadan Parise. Demek bu Türk kadınlarına has bir kapris değilmiş!.

9) Beni kravat hediyesine boğma!.

Kravat süs için, zevk için takılır. Kadınlar ise kravattan hiç anlamazlar. Biz erkekler, karılarımıza bir hediye almadan Önce onlara danışmak, ağız aramak külfetine katlanırız da, herşeyin en iyisini bildiğine inanan kadınlar böyle bir mecburiyet duymazlar.. Ve erkek, karısının hediye ettiği çirkin kravatı derhal takmazsa, hissizlikle itham edilmek durumundadır.

Cevap____Allah razı olsun bizim erkeklerden. Karılarının hediyelerini seve seve kullanırlar..

10) Gece, misafirler giderken onları biraz daha alıkoymak nezaketinden vazgeçeceksin!

Herkesin uykusu geldiği bir anda - ki, bu ekseriye 12 ye doğrudur - kadınlar ev sahibesi vazifelerine harfi harfine riayet etmek hevesine kapılarak; yeniden bir meyva suyu, içki veya çukulata ikram ederler.. Misafirler yeniden gevşer ve saat ikide, gittikleri zaman, zaten artık kimsede uyku uyuyacak hal kalmamıştır.. Ne olur biraz samimi olsak!.

Cevap — Demek ki erkekler, dünyanın her tarafında birbirlerine çok benziyorlar. Onların alakalandıkları bir misafir olursa, sabaha kadar alıkoymakta mahzur yoktur.

Çocuk

Oyun ciddî bir iştir

Tahta Oyuncaklarla evler inşa eden, kendine tayyare yapan, ip atlamağa kalkışan bir çocuk gördüğümüz saman o kendimize mahsus yanlış anlayışımızla bunların ders çalışmak gibi ciddi bir meşgaleden ayrı eğlenceler olduğunu düşünürüz. Yanlış anlayışımıza sebeb, çocukluğumuzda bize oyunun eğlence, mektebin, vazife ve çalışmanın işkence olduğu hissinin aşılanmış olmasıdır.

Çıkıçıkısını bir elinden bir eline geçirerek oyalanan, merdivenlerden aşağı emeklemeye çalışan, yerdeki bir çatlağın üzerine tahta bloklarını dizip trencilik oynayan çocuklar dünyayı öğrenmek gibi çok ciddi bir işle meşguldürler. Bunlar kendilerini, hendese çalışan bir orta okul talebesi gibi hayata hazırlamağa çalışmaktadırlar. Çocuk oyunu, tahminlerinizin hilafına kolay olduğu için değil zor olduğu için sevmektedir. Çocuk her gün, her saat daha müşkül işleri başarmağa kabiliyet kazanmak ve kendisinden daha büyük çocukların veya büyüklerin yaptığı şeyleri yapabilmeğe gayret sarfetmekle geçirmektedir.

Bir yaşında bir çocuğun annesi ekseriya çocuğun kendi oyuncaklarını bırakıp mutfaktaki tencere tabakla oynamağa kalktığından şikâyet eder. Bunun bir sebebi çocuğun, annesinin tencere tabak gibi şeylerle oynadığını gördükçe kendisinin de bunu yapmağa kalkmasıdır. Bundan dolayıdır ki bir yaş civarındaki çocuklar sigaralara çok musallattır.

En iyi oyuncak basit oyuncaktır

Çocuklar ekseriya basit oyuncakları daha çok sever ve onlarla daha uzun oynarlar. Bu çocuğun basit olduğundan değil, bilâkis çocuğun son derece geniş bir muhayyeleye sahip olmasındandır. Meselâ iki türlü oyuncak tren vardır. Biri metalden yapılmıştır, üzeri boyanmıştır, tıpkı hakiki bir trene benzer ve ray üzerinde gider. Diğeri alelade tahta bloklardan yapılmıştır. Hakikiye benziyen trenle bir küçük çocuğun yegâne yapabileceği şey onu yerde iterek götürmekten ibarettir. Çünkü treni raya yerleştirmek ve vagonları biribirine bağlamak zordur. Hattâ vagonun içine biç bir şey koyamaz. Onun için bir müddet sonra bu oyuncaktan sıkılır. Halbuki tahta tren tamamen başkadır. Blokları arka arkaya dizip istediği kadar uzun bir tren yapabilir. Sadece iki blokla birbirini çeken iki otomobil sahibi olur. Daha küçük blokları trenin üstüne yığıp marşandiz treni yapar ve evlere eşya dağıtır. Karadan sıkılınca, bloklar ayrı ayrı gemiler veya birbirini çeken römorkör ve mavnalar olabilir. Ve böylece ilelebet bloklarla oynayabilir. •

Çocuk ve oyuncağı

Bırakınız onlar oynasın

Bazan bütçeleri dar anneler babalar çocuklarına pırıl pırıl bir otomobil alamadıkları için üzülürler. Fakat çocuğun bir ambalaj kutusu ile neler yapabileceğini bir düşünseler bu kadar üzülmezler. Bir ambalaj kutusu bir çocuk için yatak, ev, kamyon, tank, kale, bebek evi ve garaj olabilir. Çocuğunuza daima iyi oyuncaklar alamadığınız için çok üzülmeyin. Çocuğunuzun sizden üç tekerlekli bir bisiklet isteyeceği zamanlar gelecek ve siz de onu almağa gayret edeceksiniz. Fakat basit oyuncakların evvelâ geldiğini unutmayın. Daha mükemmel , oyuncakları çocuğunuz o oyuncaktan zevk alacak yaşa bastığı zaman alırsınız.

Bir yaşına yaklaşan çocuk parlak renkli, salladıkça ses çıkaran ve ağzında çiğneyebileceği oyuncaklardan hoşlanır.

Bir yaşını geçtikten sonra çocuğun en sevdiği oyuncak birbirinin içine sokulup çıkarılabilecek oyuncak ve eli sevdiği oyun, oyuncağım itmek ve çekmektir. Dört tekerlekli tahta bir araba bu yaşta bir çocuk için en ideal oyuncaktır. Hattâ iple çekilen bir mukavva kutu bile çocuğu aynı derecede memnun eder. Aslında itmek çocuk için çekmekten daha evvel gelen bir fiildir. Yumuşak bebek ve tüylü ayıları bazı çocuklar sever, fakat bazıları için bu tip oyuncaklar hiç bir şey ifade etmez.

Çocuk 2 yaşına gelince taklit en çok meşgul olduğu işdir. Evvelâ, bilhassa annesinin yaptığı şeyleri taklid etmek. hevesine kapılır. Annesile beraber süpürge süpürmek, bulaşık yıkamak, dikiş dikmek gibi anneleri en çok bizar eden oyunlar bu taklid hevesinin neticeleridir. "Ne yapsam eli içinde" diye şikâyet eden anneler çocuklarının bu halinden anlamağı öğrenmelidirler. İki yaşından sonra çocuğun muhayyelesi daha ziyade yaratıcılaşmağa başlar. İşte bu sırada çocukların en çok sevdiği oyuncaklar bebek ve bebek eşyaları, kamyonlar ve otomobiller ve biç şüphesiz gene dört köşe tahta bloklardır. Birbirin üstüne dizilen bloklar dünyanın en yüksek binası, yanyana dizilmiş bloklar dünyanın en uzun trenidir. Bloklar yere dizilip içine girilip oturulacak bir ev, bahçe veya kayık olur.

Çocuklar kendi seviyelerinde oyunlar oynamalıdırlar

Çocuklarla oynamağa kalkan bir büyük ekseriya oyunu zorlaştırır. Çocuğuna bir sürü elbiseleri olan bir bebek alan anne çocuğu ile oynarken bebeği oyun icabı gibi giydirmeğe, yani evvela iç çamaşırlarını, sonra elbiselerini en sonra paltosunu giydirmeğe mütemayildir. Halbuki küçük çocuk bebeğin giyim işine kırmızı paltosundan başlamak isteyebilir. Veya anne çocuğuna bir kutu boya kalemi ile boyanmak üzere hazırlanmış bir resim kitabı alır. Çocuk ekseriya turuncu bir kalemi alıp kitaptaki hatların dahilinde kalmaya lüzum görmeden bütün sahifeyi boyamağa kalkar. Otu da, göğü de, ineği de turuncu boyamış olsun bundan rahatsız olmaz. Bunu görüp te "Yok, yavrum öyle boyanmaz, bak böyle yap" diye çocuğa akıl öğretmekten pek as büyük geri kalır. Veya bir baba çocuğuna büyük bir iftihar ile almış olduğu elektrikli trenle nasıl oynayacağını göstermeğe teşebbüs eder. Yere otururlar. Baba treni alıp raya yerleştirmeğe uğraşırken çocuk vagonlardan birini yakaladığı gibi karşı duvara atar. Baba derhal, "yok, yok tren atılmaz, getir rayın üstüne koyalım" der. Oyun bu minval üzere babanın mütemadiyen akıl öğretmeleri ve çocuğun daima yanlış hareketleri ile devam eder. Halbuki zavallı çocuğun ne o treni kurup işletmeğe takati, ne de vagonları rayların üstüne yerleştirme kabiliyeti vardır. Çocuk daha realizmden hoşlanacak çağda değildir. 15 dakikalık bir uğraşmadan sonra baba, çocuğu ile oynamağa kalkmanın boşuna vakit harcama olduğu kanaatine vararak kendi işi ile meşgul olmağa gider, çocuk ise bu bir türlü becerip oynayamadığı trene müthiş

bir nefret duyar ve ilk fırsatta güzelim treni kırıp parçalar. Çocuk oyuncağı ile icab ettiği şekilde oynamağa muayyen devirlerde başlar. Onun için acele edip çocuğu sıkmak doğru değildir. Eğer onu sizin aklınızın erdiği şekilde oyun oynatmağa zorlarsanız çocuk kendini beceriksiz hisseder ve bunun zararı da büyüktür. Aşağılık duygusu kompleksi çocukta bu kadar basit şeylerden edinilebilir. Eğer çocuğunuzun seviyesine inip ona göre oynayabilirseniz, çocuğunuz sizinle oynamağa bayılır. Onun için, bırakın çocuk, size nasıl oynanacağım göstersin.

Moda

Yeni yağmurluklar!.

İlkbahar, çiçekli şapkaların, hafif tayyörlerin, iç açıcı döpiyeslerin, yeniliğin, neş'enin ve parlak renklerin mevsimi olduğu kadar yağmur, muşamba ve şemsiyenin de mevsimidir.

Şık ve tertipli bir kadının gardrobunda güzel bir yağmurluk ve bir şemsiye bulunması şarttır. Yoksa yeni yaptırdığı tayyör, zarif elbiseler ve şıklığı, devamlı surette tehdit altındadır.

Terziden yeni gelen elbiselerini giyinerek, endişe içinde, pencereden pencereye koşarak, sokağa çıkabilmek için yağmurun dinmesini bekliyen kadınların miktarı bir haylidir. Hele kocası ile sinemanın önünde buluşmak veya bir çaya, kokteyl partiye gitmek icab ediyorsa hem muhakkak gecikecek, hem de sonunda, kedi gibi ıslanmış vaziyette ortaya çıkacaktır. Çünkü ilkbahar yağmurları o kadar cömerttir ki taksi durağına koşuncaya, hattâ evin kapısından bahçe kapışma geçinceye kadar, insan mükemmel banyo yapar. Bugün sık, sık sokağa çıkan, çalışan, her işe koşan kadın için muşamba elzem bir kıyafet olmuştur.

Çok eskiden muşambayı yalnız erkekler giyerdi ve o zamanlar, muşamba yağmur kadar mahsun, renksiz ve sevimsizdi. Fakat o, yağmurluk olarak, kadınların gardrobuna geçerken, binbir türlü değişikliğe uğradı ve bugün muşamba ipekli, süed, gabardin ve plastik çeşitlerinin her cinsinden istifade ederek, en parlak renklere bürünmüş olarak karşımıza çıkmaktadır..

Çalışan, çok sokağa çıkan ve spor giyinmesini seven kadınlar için en pratik yağmurluk klasik, empermeabl kumaşından, reglan biçimi yapılanlardır. Çünkü bunların altına tayyör giyilebilir ve içleri, ekseri, kumaşla kaplı olduğu için hava açık olduğu zaman kumaş tarafını giyen kadınlar, sokakta yağmura tutulur tutulmaz tersini çevirebilirler.. Havada yağmur şüphesi varsa, küçücük nylon bir torbaya giren, hafif nylon muşambanızı almayı ihmal etmeyin. Fakat bunlar zarif oldukları kadar çabuk yırtılan şeylerdir.. Hem de dalgın kadınların harcı değildir.. Hava açar açmaz, onu, tıpkı elinizdeki şemsiye gibi, trende, vapurda, otobüste bırakmak ihtimaliniz çoktur..

Bu sene Pariste, bilhassa, empermeabilize edilmiş bir nevi poplin yağmurluk modadır. Çünkü bunlar hafifliklerine rağmen dayanıklıdır, kolayca yıkanabilir ve çok zariftir. Ekseri yağmurluklar iki taraflı, içli dışlı giyilebiliyor. İçleri "tveed" den "nylon" dan kürkten, "gabardin" den yapılmaktadır ve biçim itibarile, son moda mantolarla yarışacak kadar değişiktir.. Gene aynı kumaşlardan ve deri taklidi plastiklerden yapılan "muşamba - ceketler" de çok modadır ve bunlar etek üzerine giyilebildiği gibi "pantalon" la da güzel bir takım teşkil etmektedir.

Son olarak Pariste, bir terzi ekose nylon kumaştan kol ve zengin bir manto yapmış, üzerine aynı biçimde, şeffaf bir nylon kılıf geçirmiştir.. Beyaz ve siyah benekli, pembe, mavi yağmurluklar da kapalı bir günde, sokakta hızlı hızlı yürüyen asık çehreli insanların içine bir an ferahlık vermektedir.

Fakat ağır başlı giyinmesini seven, hakikaten şıklığa riayet eden hanımlar, gene her yerde olduğu gibi, yağmurlukta da siyahı tercih ediyorlar ama pırıl, pırıl, hışır hışır bir siyah..

Yağmurluklar, küçük detaylarla hem' daha kullanışlı, hem daha cazip bir hale sokulmuştur. Benekli muşambalar aynı kumaştan yapılmış eşarpları ile ne kadar hoştur!. Kadınlar bunları tıpkı köylü mendilleri gibi başlarına bağlıyorlar ve ıslanmadan dolaşıyorlar. Süsüne daha meraklı olanlar yağmurluklarının kumaşından küçük zarif şapkalar, çantalar yaptırıyorlar.. Yağmurlu günlerde yürümek mecburiyetinde olanlar, ayakkabılarının üstüne incecik nylon kılıflar geçiriyorlar. Bu belki sokakta onlara bir ördek manzarası veriyor ama gittikleri yerde yalnız düşmanları değil, dostları bile ayaklarına bakıyor!.

Gece Hayatı

En güzel Balo

Saat dokuzdan itibaren, Opera binasının kapısında, otomobiller sıralanmaya başlamıştı. Günlerden beri boyanmaya bile vakit bulamıyan, Verem Savaş Derneği gelir komitesi azaları hanımlar, gayet güzel tuvaletler giyinmiş olarak, kapıda ev sahibesi vazifesi yapıyorlardı. Yalnız bu zarif ev sahibeleri, zaman zaman nazik tebessümlerini terketmek durumunda kalıyorlar: 2 kişilik biletle 3 kişi gelenler var. Biletsiz gelip kapıda iade edilmiş olan biletlerden istiyenler de mevcut, pazarlık edenler de. Tek kişilik bir bilet bulan bir bey, o kadar sevinmişti ki, verem savaşa 100 liralık bir teberruda bulundu. Parayı gelir defterine kaydeden Zehra Kıpçak da çok sevindi. Şampanya rengi nefis tuvaletini giydikten sonra yalnız eğleneceğini söylemiş olduğu halde, teberrular başlayınca vazife hissi gine galebe çaldı. "Bülent Sokollu da öyle, çok zengin etekli, straples eflatun sire saten elbisesile üşümek pahasına da olsa kapıdan ayrılamıyordu. Paralar deste haline gelince, iyi kalpli bir hanım arkadaşlarına :

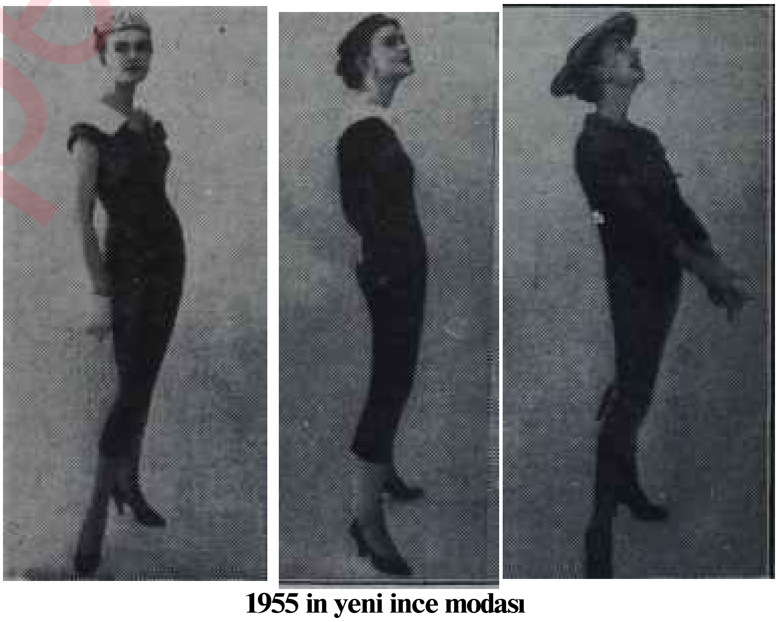
— Çocuklar artık para almıyalım, teberrular 200.000 bini geçti dedi.

Gelenlerin ekserisi memur!.

Bu iyi kalpli hanım gecenin en güzel renkli tuvaletini giymişti. Şarap rengine bakan nefis bir koyu kırmızı.. Ve bir vekil hanımı olduğu için, aylıklıların halinden anlıyordu: İhsan Çavuşoğlu.

Genç doktorlarımızdan Ferruh Altuğ, kapıda cam gönülden, yardım ediyor.

Opera binasının büyük giriş kapısı kapanmış ve antre büfe olarak kullanılmıştı. Büyük salon dans için

1955 in yeni ince modası

Bizim hanımlara da uyar mı?

ayrılmıştı ve istirahat etmek istiyenler kanapelerin başında, sıra bekliyorlardı.. Yukarıda, istirahat salonunda, gene dans ve caz.. Erdoğan Çaplı piyanoda 'daldan dala" saatini devam ettiriyor.. Kemanlar İstanbul da, Kervansaraydan getirtilmiş, Kotrbas ve davul, fasılasız şekilde çalmak üzere ayarlanmış..

Aşağı katta gene büfe, istirahat salonu, piyango odası ve bir gece kulübü manzarası arzedecek şekilde dekore edilmiş, daha entim bir dans salonu. Burada, "Sanat Sevenlerin" cazı çalıyor ve büyük salonda vals yapanlar, tango için bu basık tavanlı pisti tercih ediyorlar.. Bu salona, nişanlıların mabedi de denebilir: ta Samsundan buraya düşenler var..

Balo bir müddet herkesin salondan salona geçip birbirini aramasile geçti. Bu da çaresizdi, çünkü "Bütün Ankara" orada idi ve herkes herkesi görmek istiyordu.. Belki de, halkı zahmetten kurtarmak için, bir müddet sonra, büyük salondan yukarıya çıkan iki merdivenin ortasındaki sahanlığa koltuklar yerleştirildi ve yalnız ekâbir orada, arzı endam etmeye başladı.. Bu fevkalâde balonun yegâne hoş olmıyan manzarası da bu idi. Fakat dikensiz gül olur mu?.

İşte "bütün Ankara": Evvelâ Refik Koraltan, sonra Reisicumhuru şahsen temsilen kızı ve damadı Dr. Ahmet Gürsoy. Erkânı Harbiyeyi umumîye reisi Nurettin Baransel, karısı ve kızı. Devlet erkanından birçok vekiller, demokrat ve halk partili mebuslar, Hariciyeciler, sanatkârlar, gazeteciler, bütün doktorlar, mühendisler, hukukçular.. Ve tabii Verem Savaş Derneği protokolünde haklı olarak, en başta gelen iyi kapli zenginlerimiz..

Balonun en cazip yerlerinden biri muhakkak ki, büyük büfenin bulunduğu salondu. Nasıl olmasın. En güzel hanımlar, en mültefit tebessümlerini kullanarak içki dağıtıyor ve tabii gene Verem Savaş Derneği menfaatine gelir sağlıyorlardı. Amerikalı bir mühendisin hanımı, sırma motiflerle işlenmiş koyu bal rengi elbisesi, kızıl topuzu fevkalâde canlı hareketleri ile nazarı dikkati celbediyor ve büfeden ancak arada sırada, dans etmek için ayrılıyordu.. Geçen sene Ankara da ki büyük defilede güzelliği ile sükse yapan bu hanım, bu sefer vazifeşinaslığı için. taktir topladı..

İ rili ufaklı altın paralardan yapılmış küpeler takan Sonia Ebuzziya'ya da bravo! Hem yerli küpeleri, hem de fevkalâde bir çeviklikle yaptığı mambo ve sambalar için.. Onun drapeli, kırmızı zarif elbisesini herkes giyemez tabiî; onun kadar ince olmadıkça.. Dahiliye Vekili Namık Gediğe de bravo: Dansetmesini seviyor fakat pistte biraz gülmek veya konuşmak yasak mı?.

Sırmalı Türk motiflerile işli siyah kadife elbisesi ile yerli modaya sadık kalan Harika Yardımcı, saat 1 den sonra "Süreya" ya gitmek teklifinde bulunan Tevfik İleriye: "buranın tadını bozmak olmaz" dedi. Giderken uğrarız.. Ve halef selef anlaştılar..

Neş'e içinde dans eden, zengin gri tül tualet giyinmiş güzel bir genç kız, fazla gülerken birden "eyvah yakalandık" dedi! Babasını görmüştü fakat babası vazife kadar neş'eyi de severdi, onu görmedi.

Yardım seven bir genç kız daha vardı: "Whisky" leri dernek menfaatına o toplamıştı.. Babası gibi o da bestelerle alakadar fakat güzel giyinmeyi de ihmal etmemiş!. Eflatun zemin üzerine nefis bir brokar kumaş.. pullarla işli..

Fakat Balodaki hamiyetli insanları saymakla bitiremeyiz : Dernek başkam Dr. Nusret Karasu, bütün dernek azaları hanımlar ve beyler, bilhassa faal aza olan hanımların fedakâr kocaları» Sonra her büfeye uğrayan, Piyango odasından ayrılmayan, 2 1/2 liraya bir balo gazetesi alan vatandaş!

Balonun 1 nci cazibe kutbu büyük büfe salonu, ikinci cazibe kutbu da piyango odası idi.. Temsil bitince, Opera binasına neş'e veren sanatkârlar bilhassa piyangoya meraklı görünüyorlardı. Ayak bileklerinde biten rahat ve pratik beyaz tuvaleti ila uçarak dans eden ve neş'e içinde merdivenlerde koşan Yıldız Akçam küçük Leylâsı için bir yatak örtüsü çekince piyango bileti aldığına hiç te pişman olmadı.. Nermin Abadana çıkan siyah hasır şapka ise Yavuz Abadana çok yakıştı.. Profesör Mehmet Ali Tanman "Orion" bir hoparlöre sahip olduğu için artık derslerde sesini daha iyi duyurabilecek.. Milletvekili Sedat Baran piyango biletini çekerken bir hayli heyecanlı idi» Şapka istemem bak diyordu. Karısına eteklik bir kumaş çıkınca yüzü güldü»

Dahiliye mütehassıslarından Eser Öktem'e kocasına- hediye edilmek üzere bir nylon cüzdan çıktı. Gri tuvaletli bir hanıma da radyo. Fakat o çamaşır makinesini çekemedi diye üzülüyordu. Çamaşır makinesi ise bir erkeği seçti!.

Tam saat 12 de "Cendrillon" kaçtı. Şahane bir beyaz tualet giyinişti ve seyahatten yeni dönen kocasının yorgun olduğunu biliyordu..

M U S İ K İ

Konserler

Kültür cephesi

Başka bir dernek yapacağını bilirdi. Operadan isim yapmış birkaç Solist angaje eder, orkestra, üç dört tane şef, bir o kadar da saz solisti.. Hattâ taklitçiler, monologcular, belki Erdoğan Çaplı filân da sağlanır. Bütün bunlar büyüklerden birinin "himayesi" altına konur. Bankalara bilet satılır. Son dakikada değerli sanatkârlardan biri, yahut bir kaçı hastalansa bile zararı yok. Program mı? Orası mühim değil. Kemmiyet lâzım; keyfiyete kim aldırır? Görünürdeki maksat, "büyük musiki hareketi" yaratmak, "sanat geçidi" yapmaktır. Asıl maksat ise derneğe gelir temin etmek. Ne yoldan olursa olsun. Hayır. Seçilecek yol mühimdir. Kolay olmalı bu yol. İşte Büyük Tiyatro'nun Sah gecesi, Küçük Tiyatro'nun ise Pazartesi gecesi hazan bu gibi "büyük sanat hareketleri" nin kurbanı olurlar.

Geçen hafta Sah akşamı da Büyük Tiyatro salonu bir derneğe tahsis edilmişti: Türk - Amerikan Derneği'ne. Onun gayesi de gelir sağlamaktı. Fakat bu iş için kolay yol seçilmemişti. Zaten bu derneğin mevcudiyet sebebi, işi kolayından halletmeye imkân vermiyordu. Türkiye ile Amerika arasında kültür bakımından bir yakınlaşma kurmak, bu teşekkülün başlıca gayelerindendir. "Kültür" büyük kelime.. Fakat Türk - Amerikan Derneği olsun, konser sahnesinde onu temsil edecek musikişinaslar olsun, bu kelimenin manasını anlamışlardı. Malî başarı ile sanat başarısı arasında çok defa ters bir nisbet vardır. Nitekim konserin programında, çok sayıda dinleyiciyi cezbedecek birşey yoktu. Bir oda musikisi konseriydi bu. Ancak muayyen, bir aydın zümreye hitap eden bir musiki çeşidi. Üstelik programa iki tane yirminci asır eseri konmuştu. Diğer iki eserden biri eski olmakla beraber - dinleyicilerin çoğu için bir eserin iyi olması için eski olması şarttır - ismi bizde hemen hiç duyulmamış bir bestekâra, ' Dietrich Buxtehude'ye aitti. Geriye ilgi toplayabilecek musiki olarak kala kala Beethoven'in trio'su kalıyordu.

Bütün bunlara rağmen salonun yarıdan fazlası doluydu. Eserler olsun, çalmışları olsun, hoşa gitti. Seçkin bir program, birbirleriyle anlaşmış ve musiki yapmanın ne demek olduğunu bilen üç sanatkar tarafından başarı ile icra edildi. Dernek, bu konserin hasılatı ile bir piyano satın almak istiyordu. Hasılat, 500 - 600 lira civarındaydı. Bu para ile piyano alınamazdı ama hiç olmazsa ilk taksidi ödenebilirdi. Ne olursa olsun, kültür ve sanat, bir defa daha darağacına gönderilmekten kurtulmuş, bilâkis baş tacı edilmişti.

Arel ve Piston

Amerikalı Walter Piston, konser sahnesine çıkmak için asla pistona muhtaç bir bestekâr olmamakla beraber, Türkiye gibi, dinleyicilerinin itiyatları arasında yer edinmemiş olduğu diyarlarda, Türk - Amerikan Derneği gibi bir teşekkülün tavassutuna ihtiyacı vardı. Şimdiye kadar memleketimizde Amerikan musikisi nadiren çalınmıştır. Geçen yıl Helikon Orkestrasının, Samuel Barber'in bir eserini çalması bu nadir hadiselerdendir. Amerikanın şöhretli bestekârlarından biri olan Walter Piston'un trio'su, birçok dinleyici için, Beethoven bir yana, konserin en ziyade dikkat çeken ve - gene Beethoven bir yana - en iyi çalınan eseriydi. Bugün 62 yaşında bulunan bestekâr, senelerdir Harvard Üniversitesinde musiki profesörlüğü yapmaktadır. Trio'su, en tanınmış eseri olan, 1938 yılında yazdığı, "Harika Flütçü" balesinden üç sene önce bestelenmiştir. Eser, Piston'un gelişmiş teknik hünerinin bir deliliydi. Ritmik yapısında dinleyicinin sinirlerine hitap eden kudreti ve melodik atılganlığıyla, kolay tesir yaratan bir musikiydi.

Bu trio'dan oniki sene kadar sonra yazılmış olmakla beraber Bülent Arel'in trio'su daha ileri bir eser değildi. Hele Arel'in son zamanlardaki çalışmalarında, günün icaplarım yerine getirmiş olduğunu bilenler için garip bir sürprizdi. Mamafih bu eseri yazdığı zaman Bülent Arel henüz konservatuar talebesiydi. Gabriel Faure'nin trio'sunu bilhassa severdi. Dolayısiyle eseri, daha çok, Faure'nin aynı sazlar için yazılmış musikisine bir hürmet ifadesi mahiyetindeydi. Eğer 1955 yılında değil de bestelendiği zaman, yani 1947 de çalınsaydı, bestekârın ifade vasıtalarına tam hâkimiyetini açıklaması dolayısiyle ilerisi için pek çok şey vaad ederdi. O zaman vaadedebileceği şeyler şimdi tahakkuk etmiş olduğuna göre bu trio bugün ancak, Bülent Arel'in halihazırdaki çalışma tarzım bilenler için meraklı olabilir.

Bestekâr piyanoda

Bülent Arel, bir konser piyanisti değildir. Dolayısiyle bu konser için günlerce, bazan günde on saat, çalışması gerekti. Neticede belki biraz heyecanlı, fakat üç sanatkârın içinde sazına en iyi hakim olandı. Viyolonselde Judith Rosen, tecrübeli ve kendinden emin bir oda musikisi sanatçısıdır. İyi bir musiki tahsili vardır. Amerika'da Baltimore Senfoni Orkestrasında ve birçok oda musikisi gurubunda çalışmıştır. Onu dinlemek, her zaman bir zevktir. Sah akşamı da çalışı, seviyesini ve yetişişini aksettiriyordu. Ulvi Yücelen (keman) entonasyona müteallik zaaflarını izale ettiği takdirde gayet iyi bir viyolonist olabileceğini bir daha gösterdi. Yumuşak ve renkli tonu, gelişmiş musiki anlayışı başlıca vasıfları. Daha şimdiden oda musikisinde yüksek bir başarıya erişebiliyordu.

Üç sanatkârın anlaşmasında iyi musiki yapma ön plâna alınmıştı. Birlik halinde çalışma onlar için esastı. Üç âletin ses muvazenesi gayet iyi kurulmuştu. Şimdilik bütün temennimiz, bu trio'nun sadece bu konser için kurulmuş olmaması; çalışmalarının devamlı olması.

Bülent Arel ve arkadaşları

İşleyen demir ışıldar

Opera

Hayalî Konuşma No. 3

Yazıda yirmisekiz defa parantez açılmıştı. Noktalama kaideleri, parantez içindeki ifade okunmasa dahi cümleden bir mâna çıkmasını gerektirdiğine göre, yazıyı bu şekilde okusak hiçbirşey anlamayacağımız şüphesizdi. Ama, parantezleri silip okuduğumuz zaman bile çıkan mânalar anlaşılır olmaktan uzaktı. Devlet Tiyatrosu Umum Müdürü Muhsin Ertuğrul gene kendisiyle bir hayalî konuşma yapmış ve bunu Şubat sayısında yayınlamıştı. Yazar, nihayette aydınlığa kavuşuyordu ama, bir mâna labirentinde uzun müddet bocaladıktan ve defalarca yolunu kaybettikten sonra.

Meselâ, yazının daha ikinci paragrafında, Menotti'nin Konsolos'unun, "yeni opera anlayışının en mümtaz mümessili" olduğu ifadesine rastlanıyordu. Başka bir yerde bu garip kanaat, daha da kuvvetlendirilmiş olarak, tekrarlanmaktaydı. Menotti, "zamanımızın en modern bestekârı" deniyordu. Menotti'yi sevelim; takdir edelim; yaptığım küçümsemeyelim. Fakat onun "yeni opera anlayışının en mümtaz mümessili", yahut "zamanımızın en modern bestekârı" olduğu düşünceleri rüyamıza bile girse bu hayra yorulmaz. Muhsin Ertuğrul'un acaba Schönberg, Berg, Milhaud, Dallapiccola gibi bestekârlardan, Moses ile Aaron. Wozzeck, Christophe Colombe, Gece Uçuşu gibi operalardan haberi yok mu? Bu sonuncudan var galiba. Yazısının bir yerinde bahsediyor. Öyleyse?

Sonra yazar, muhtelif memleketlerin operalarında eskiden yeniye geçişin nasıl olduğunu anlatıyor. Yazının sonunda varacağı neticeyi kuvvetlendirmesi için böyle bir izah belki gereklidir. Fakat ifadeleri, okuyucuya yanlış bilgi verecek şekilde tertiplememek şartiyle. Yazının altıncı paragrafını okuyan biri pekâlâ İngiltere'de iki ay kadar önce temsiline başlanan Troilus ile Cressida adlı operanın, en az beş senelik geçmişi olan Let's Make an Opera'dan daha eski olduğu kanaatine varabilir. Amerika'daki opera faaliyetinden bahseden satırlarda, son zamanlarda Salome denince akla Christel Goltz'un geleceğini düşünerek Ljuba Welitch'in zikredilmesini lüzumsuz görebilir. Paris operasında yenilik hareketi olarak Oberon'un muhteşem ve masraflı mizansenlerinin gösterildiği ve bu sayede Paris'te operaya olan alâkanın artışından bahsedilen kısımdan sonra" operanın gelecekte alacağı şekil, bugünkü gidişe bakılırsa, dram müzikal'de karar kılacaktır; bu zaruret geniş halk müzik eğitiminden ve iktisadî imkânsızlıklardan doğacaktır" "ifadesiyle karşılaşınca" bu ne tezat: halk masraflı ve büyük mizansenli operaya rağbet gösterdiğine göre, iktisadî imkânsızlıklar bir yol tayin edecekse, bu yola halkı" rağbetine rağmen mi gidilecektir?" diye düşünebilir. Hele "dram müzikal" mefhumunun kullanılışından hiç bir mana çıkaramaz. Zira bu tabirin, Wagner operalarından beri kullanılmakta olduğunu, hattâ asırlardan beri bilûmum ciddî operalara "dramma per musica" dendiğini, müzikal dram diye ayrı bir çeşidin mevcudiyeti kabul edilse bile bunda çoktan karar kılınmış olduğunu bilir. Birşeyi daha anlayamaz: Muhsin Ertuğrul'un "yeni" den neyi kasdettiğini. Doğrudan doğruya eseri mi? Yoksa eski bir eserin yeniden, "tozlu olmayan dekorlarla" sahneye konmuş olmasını mı? Sezilebildiği kadarı, yazar - maalesef - yeni'yi bir ikinci mânada anlamaktadır. "New York'un Metropolitan Operasında yeniliğe geçiş daha bariz görülür. Bir akşam önce eski bir Parsifal seyrettinizse muhakkak dekorları otuz sene önce yapılmıştır, mizansen denilen nesne ile hiç alâkası yoktur ve tozlu dekorların ortasında bir kasabada bile güç tahammül edilen bir tenor söylemektedir. Buna mukabil" bu akşamki Salome'nin muhteşem dekorlarını Dr. Rolf Gerard yapmıştır" diyor. Bugün artık Salome'nin yeniliği üzerinde durulamıyacağına göre Muhsin Ertuğrul'un "Metropolitan Operasında yeniliğe geçiş" denince ne anladığı aşikârdır.

Perdenin arkası

Alkol sahneyi tehdit ediyor

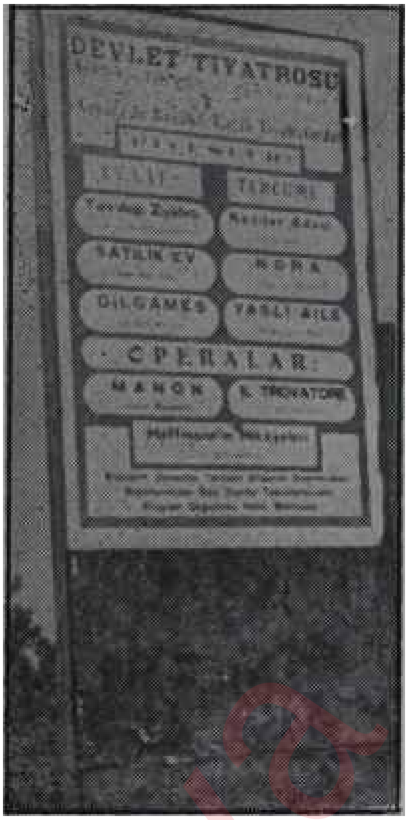
O gün prova, her sabahki gibi saat 11 de başlıyacaktı. Sahneye konmak üzere repertuvara alınmış olan eserin de ilk provası idi. Vazifelilerin hemen hepsi, vaktinden önce gelmiş, bir yandan kahve içiyor, öte taraftan prova saatine kadar hoşbeş ediyorlardı. Eserde baş rolü temsil edecek olan aktör henüz gelmemişti. Saat 11 oldu, 12 oldu, 13 oldu, prova saati sona erdi fakat baş rolü oynıyacak olan aktör hâlâ meydanda yoktu.

Her akşam temsilden bir saat evvel tiyatroya gelip, sanatkârların sahne hazırlığına başlamaları usuldendir. O akşam saat sekizde, vazifelilerin hemen hepsi gelmiş, makyaj odalarında bir yandan hazırlık, yapıyor, bir yandan da şuradan buradan konuşuyorlardı. Temsil edilmekte olan eserin baş rolünü oynayan aktör de meydanda yoktur. Saat sekizbuçuk oldu, saat sekiz kırkbeş oldu, birinci ikinci gonklar vuruldu, saat sekiz ellibeş olmuştu ki sahne kapısı açıldı ve iki arkadaşının kolları arasında, eserin baş aktörü körkütük sarhoş bir halde içeriye girdi.

Perde saat tam dokuzda açıldı, fakat o akşamki temsilde eserin baş rolünü emekdar suflör, oynadı. Tiyatronun baş aktörü kovulmuştu. Bu mazur görülebilecek, fevkalâde, müstesna bir durum değildi. Sahnede büyük bir kıymet olan, çok sevilen, çok beğenilen, çok alkışlanan bu aktör, son senelerde kendisim fazlası ile içkiye vermiş, sahneye içkili gelmeye başlamış, azıttıkca azıtmıştı. Arkadaşları vaziyeti idare edebilmek için sayısız sıkıntılı duruma düşmüşler, patron aktörü kontrol için peşine adam koymak zorunda kalmıştı. O gün provaya gelmemesi, üstelik baş rolünü oynadığı bir eserin temsiline perdenin açılmasına beş dakika kala fitil gibi sarhoş olarak gelmesi bardağı taşıran son damla olmuştu. Bir akşam evvel, yüzlerce hayranı tarafından alkışlarla ayrıldığı sahneden, herhangi bir yanaşma muamelesinden farksız olarak kovulmuştu.

Gerçi sarhoşluğu yüzünden Beyoğlunun en işlek tiyatrosundan kovulmuştu, ama, bu hal o aktörün sanat kıymetini eksiltmemişti ki...

İstiklâl caddesinin Tünele yakın bir yerinde Muammer Karaca tarafından yeni bir tiyatro yapılmıştı. Önümüzdeki günlerde faaliyete geçmek üzere, hummalı bir hazırlığa girişmiş, İlk eserinin provalarına başlamıştı. Rakip tiyatrolardan birinin, hem de kıymetli sahne elemanının açıkta bulunması, yeni tiyatro için bir fırsattı. Derhal temas temin edildi, mutabık kaimdi ve ilk eserin en mühim rollerinden biri o aktöre verilerek, ertesi sabah saat 11 de provada buluşulması kararlaştırıldı.

Sergideki afiş

Mutlaka birinci olur

Ertesi sabah, Tünel civarındaki yeni tiyatronun tertemiz, salonunda bütün vazifeliler toplanmış, saatin 11 olmasını bekliyor ve müstakbel tiyatro hareketlerinden bahsediyorlardı. Saat 11 oldu, 12 oldu, 13 oldu, prova saati sona erdi fakat, iki gün önce, Beyoğlunun başlıca tiyatrolarından birinden kovulan, bir gün önce bu yeni tiyatro ile anlaşma yapıp, en mühim rollerden birini alan ve bu sabah diğer sanatkârlarla birlikte saat 11 de provada bulunması icabeden aktör meydanda yoktu. O saatlerde, Galatasaray'da Çiçek pasajına uğrayanlar tanınmış, beğenilmiş ve sevilmiş olan kıymetli aktörü, provaya gelirken bir kadehcik atmak için uğradığı meyhanenin tezgâhına mıhlanmış olarak gördüler. Ve kıymetli aktör; yeni işine de başlamadan kovuldu...

Bu hal» bu aktörün durumu neyi göstermektedir?

Şüphe yok ki bu her şeyden önce, herhangi bir şahsın alkole karşı irade zaafiyetinin örneğidir. Ancak halen tiyatrolarımızda bu duruma namzet olan bir çok kıymetli sanatkâr var. O sebeple biz, herhangi bir sanatkârın alkolik oluşuna değil, sahnemizi tehdit eden alkol salgınına işaret etmek istiyoruz. Alkolün ahlak üzerindeki tahripkâr tesirini göz önünden uzaklaştırmamak lâzımdır. Sahne sanatkârı herkesden önce kendisini inandırmalıdır ki yaptığı iş, kutsal bir ideale hizmettir. Sanatkâr, salondan kendisini seyredenlere karşı bir vicdan borcu. hissetmelidir. Zira sanatkâr, sahne sanatkârı tiyatro seyircisine medyunu şükrandır. Seyirci olmazsa, sahne sanatkârı da olamaz. Binaenaleyh, hürmet borçlu olduğu seyircilerinin huzuruna, şuuru muhtel bir halde çıkmaya cesaret eden sahne sanatkârı, saygısızlığın en büyüğünü irtikâp etmek suretiyle, ahlâkı zaafım da ortaya koymakta olduğunu düşünmelidir.

Seyircisine karşı saygısızca harekette mahzur görmeyen bir sahne sanatkârı, isterse, bir tiyatro dehası olsun, sahneden kovulmaya müstehak ve mahkumdur.

O sanatkârı tanıyanlar, takdir edenler, alkışlayanlar bu akibetine üzülürler belki; fakat unutulmamalıdır ki, sarhoş bir halde sahneye çıkan insan, evvelâ kendisinin bu haline acıyanları tahkir etmektedir. Binaenaleyh, içki yüzünden sahneden düşen bir sanatkâr ne kadar kabiliyetli olursa olsun, ona acınmamalıdır.

Beynelmilel hareketler

Tiyatro Afişleri

D evlet tiyatrosu dergisinin son sayısında büyük bir resim ve altında şu yazı neşredildi: "Milânodaki Piccolo Teatro'da dünya sanat tiyatrolarının afişlerinden mürekkep bir sergi açılmıştır. Bu sergilerde Türk tiyatrolarına ait afişler de teşhir edilmiştir."

Resmi tetkik ederseniz, muhtelif devletlere ait, çeşitli tiyatroların zevkle yaptırdıkları afişlerden örnekler görürsünüz. Bu arada, bizim Devlet tiyatromuzun, İstanbulda fetih yıldönümünde temsil ettiği Fatih piyesi için yaptırdığı renkli kompozisyon ile Küçük Sahne'nin bu mevsim başında sahneye koyduğu Hamlet faciası için neşrettiği cazip afiş göze çarpmaktadır. Devlet tiyatrosunun iyisini olduğa kadar afişin kötüsünü de yapmakta usta olduğunu ispat etmek için olmalı ki, duvarın sağ başında, tiyatronun yıllık repertuvar diye ilân ettiği fakat hiçbir sene tatbik etmediği temsil programını bildiren, yeşil zeminli afiş de yer almış bulunuyor.

Devlet tiyatrosunun, reklâm ve propaganda mevzuunun ehemmiyetini anlamamış görünmekteki inadım kurmak için biraz yorulmak icabettiğini birkaç fırsatta belirtmiştik. Bilhassa afiş bahsindeki taasubundan vaz geçmesi gerektiğini, matbaa tekniğinin başdöndüren bir hızla ilerlediği şu devirde, hâlâ meşrutiyet devrinin baskı usulleriyle afiş neşretmenin doğru olmadığını da hatırlatmıştık. Bunlara rağmen, Devlet tiyatrosu bu sene sadece Gılgameş destanı için reklâm tekniğini gözeten bir afiş neşretmiş, onu da doğru dürüst astıramamıştır. 5

Diğer oyunlar için, gene ısrarla alıştığı basit sistemden kurtulamamıştır.

K İ T A P L A R

Dr. REŞİT GALİP

(Hazırlıyan : A. Şevket Elman, Birinci kitabın ikinci baskısı ve ikinci kitap. Ankara 1955 Yeni Matbaa. 498 sayfa, fiyatı: 750 kuruş.)

B üyük insan Reşit Galibin ölümü üzerinden 21 yıl geçti. Bugün, yani 5 Mart 1055 te 21 yıl da bitiyor. Reşit Galip, Kurtuluş ve İnkilap yıllarının, gençliğe daima ilham kaynağı olacak idealistlerinden bizidir. Bu kitap, Onun muhtelif cephelerini aksettirmiş olmakla büyük bir hizmet görüyor. Hayatı, karakter ve şahsiyeti, inkilâpçılığı, köycülüğü, maarifçiliği; tarih, müze ve dil çalışmaları; hekimliği; Atatürk, Türk Gençliği, memleket münevverleri ve Reşit Galip; Ölümü ve ölümünün yaptığı akisler; yapılan ihtifaller ve yıldönümleri eserin, vesikalarla incelenen konularındandır. Resimlidir. Bir idealist için yazılan kitabın gelirinin Kızılaya bırakılmış olması ne kadar manalı..;

İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ

(İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde kurulmuş olan bir heyet tarafından neşredilmektedir. 63. cüz. İ stanbul 1954 Maarif Basımevi. fiyatı 200 kuruş).

İ slâm ve Türk âleminin coğrafya, etnografya, tarih ve biyoğrafyası ile İslâm dini, mezhepleri, akide ve ibadetleri hakkında ilmi malûmatı ihtiva eden bu ansiklopedinin maddeleri ilerledikçe ferahlık duymaktayız. Şimdiye kadar yayımlanmış olan 5 ciltten başka (tahmini olarak) 7-8 cilt daha çıkacaktır. Bu hesaba göre ansiklopedi yarıya yaklaşmış demektir. Diğer büyük ansiklopedimizin, yani İnönü adiyle başlıyan ve sonradan Türk Ansiklopedisi adiyle devam eden Ansiklopedimizin tamamlanması uzun yıllara muhtaç bulunduğuna göre, İslâm Ansiklopedisinin yayımına biraz daha hız verilmesi arzu edilir. Bu suretle, kısa denebilecek bir zamanda ikmali mümkün olur ve Türk dilinin tamamlanmış ilk ilmî ansiklopedisine biran evvel kavuşmuş oluruz. İslâm Ansiklopedisinin bu cüzü Kiptiler maddesine kadar gelmiştir.

TÜRKİYEDE OTLAK VE OTLATMA İŞLERİ

(Yazan : Doç. Dr. Mesut Defne İstanbul 1955 Yenilik Basımevi. 130 sayfa. Ziraat Vekâleti Orman Umum Müdürlüğü Yayınları, Orman Koruma Serisinden).

D oçentlik tez'i olan eser, Türkiyede otlak ve otlatma islerini tanzim yolu ile ormanların korunması problemi üzerinde araştırmalardır. Konunun üç bölümünden sonra, sonuçların özet'i verilmektedir. Kitap sonunda 8 sayfa tutan bir bibliyografya ve Türkiyenin mer'a, otlak, yaylak ve kışlaklarını gösteren bir harita vardır.

TEK ADAM

(Yazan : Coşkun Ertepınar. Konya 1954 Sümer Basımevi. 80 tayfa, fiyatı 100 kuruş).

A z yazmasına rağmen, adını unutturmıyan Coşkun Ertepınar, Dönülmez Zaman İçin (1949) adlı eserinden sonra Tek Adamla okuyucu huzuruna çıkıyor. Eser, İlk. bakışta - Cenap Şahabettinde beliren, Erenlerin Bağından'da fikirle pekişen - mensur şiir tarzındadır.. Fakat biraz inceleyin, eser bu acayip tabirin, yani "mensur şiir" in içine girmiyor. Herhangi bir sayfasını açın, birkaç satır okuyun: Zerdüşt Böyle Söylüyordu.. Devam edin, o da değil.. Acaba bir Tagor özentisi mi, hayır. Hiçbiri değil, apayrı, yepyeni bir şey.. Görünüşte 33 parça yazı; aslında, hepsi içinizde birleşiyor, bir bütün oluyor.

Tek Adam, adına göre yalnız kalmış, kimsesiz, münzevi bir kişidir. Veya kendini öyle hisseden' bir adamdır. Aslında, insanlığın kaderini kendinde bulan, Kendini insanlığa veren bir idealisttir.

Tek Adam, yeni elimize geçti. Halbuki Nisan 1954 te basılmış. Bir iki dergide yalnız adım duymuştuk. Şimdiye kadar bilhassa fikir ve sanat dergilerinin bu kitabı okuyucularına tanıtmış olmaları lâzımdı..

DÜSTUR

(Üçüncü Tertip Düstur'un 35 inci cildi. Tertip eden ve yayımlıyan: Başvekâlet Neşriyat ve Müdevvenat Umum Müdürlüğü. Ankara 1954 Başvekâlet Devlet Matbaası. 2090 sayfa).

K anunlar, tefsirler, TBMM Kararları, İcra Vekilleri Heyeti Kararları, (Nizamname, talimatname) ve muahedelerle umumî hizmetlere ait mukaveleleri içine alan Düsturun bu cildindeki kanun, tefsir ve kararların numaralarını veriyoruz: Kanunlar 6180 - 6435, Tefsirler: 254-256, TB.M.M. Kararları: 1834 - 1841, İcra Vekilleri Heyeti Kararları: 4/1425 - 4/3565 Düsturda yer alan kanun, karar, nizamname vb.nın numaralarını veren ve mündericatını da hülâsa eden tarihî ve ayrı**ca tahlilî iki fihrist bulunmaktadır.**

YARATIŞ

(Aylık sanat dergisinin ilk sayısı, Lefkoşe - Kıbrıs, Ocak 1955 Fiyatı** 1 **şilin).

Yeni yıl'da Kıbrıs Türk kültür ve sanat hareketlerine katılan ikinci dergi.. "Sanat hem toplum için, hem de sanat içindir" senteziyle yayın hayatına başlıyan Yaratış'ın sahibi ve yazı işleri kurulu: Bener Hakkı Hakeri, Hüseyin Salih Altaylı, İzzet Rıza Yalın, Kemal Hasan Gazi.. Yaratışın ilk sayısından bazı yazı başlıkları: Hikmet Afif Mapolar: Toplumda sanatçının rolü, Ahmet Muzaffer Gürkan: Sokratın muhakemesi arefesinde, İzzet Rıza Yalın ve Muharrem M. Ersoyun hikâyeleri ve şiirler...

EN GÜZEL OKUL ŞARKILARI

(Hazırlıyanlar: Rıfat Öztoprak - Turun Elçi. İstanbul 1954 Rafet Zaimler Yayınevi. 29 sayfa, renkli, fiyatı 59 kuruş).

K itapta, Okullarda en çok söylenen 21 adet şarkı, marş ve türkü vardır. Baskısı ve kâğıdı iyi, renkli resimlerle süslüdür. Şarkıların intiha* bında, metinlerin kopyasında, manzume ve yazar adlarının bulunmasında ve yazılmasında biraz daha dikkatli olunması arzu edilirdi. Kitap İçinde birçok marşlar varken, İstiklâl Marşının ve Onuncu Yıl Marşının **yer al**mayışına sebep bulamadık.

TÜRK ÇOCUĞUNUN TARİHİ

(Yazan: İbrahim Şimşek. Adana 1954 Demokrat Matbaa. 70 sayfa, fiyatı 199 kuruş).

B aşlangıçtan Atatürkün ölümüne kadar manzum Türk tarihidir. Ferit Ragıp Tuncor'un önsözüyle takdim edilen eserde tarihî bahisler, beyitlerden müteşekkil fasıllarda anlatılıyor. Mısralar 14 heceli. Kafiyelere itina edildiği seziliyor, fakat "yarım ayak" lar çok. Eser, eskiden tecrübe edilmiş ve zaman zaman rağbet görmüş bir tarzın yeni bir örneği olması bakımından dikkate değer. İlk ve ortaok**ul öğrencileri zevkle okuyacaklardır.**

KONFERANSLAR

(Prof. Marius Duriez tarafından. Tercüme edenler: Doç. Yük. Müh. B. Postacıoğlu, Asist. Yük. Müh. F. Kocataşkın, İstanbul 1954 Teknik Üniversite Matbaası. 63 sayfa).

İ .T.Ü. İnşaat Fakültesinin daveti üzerine İstanbulda, 1953 - 1954 ders yılında Prof. Duriez'in verdiği üç konferansın Türkçeye tercümesidir. Bu konferansların mevzuları: Betona ilâve edilen yardıma maddeler, betonlar nasıl terkip edilir ve deniz inşaatında beton, Hidrokarbonlu betonlar.. Kitap, İstanbul Teknik Üniversitesi Kütüphanesi, sayı: 304 seri kaydını taşımaktadır.

TANZİMAT EDEBİYATI ANTOLOJİSİ

(Hazırlıyan: Suat Hızarcı İstanbul 1955 Yeni Matbaa. 125 sayfa, fiyatı 199 kuruş).

S iyasi Durum, Islahat Hareketleri, Tanzimat Edebiyatı başlıklı bir girişten sonra, aşağıdaki ediplerin eserlerinden örnekler verilmektedir: Akif, Ethem Pertev, Cevdet, Mustafa Nuri, Ahmet Vefik, ve Süleyman Paşalar, Ali Suavi, Sadullah Paşa, Âli Bey, Ebüzziya Tevfik, Manastırlı Rıfat, Şemsettin Sami, Mehmet Murat, Nabizade Nâzım ve İsmail Safa. Kitabın birinci kısmında bu yazarların hayat ve eserleri hakkında malûmat, ikinci kısmında eserlerinden nakiller vardır. Kitap, Varlık yayınları arasında çıkan "Türk Klâsikleri" serisinin 40 ıncı kitabıdır. Bu seriden daha önce çıkmış olan edip ve şairler antolojiye alınmamışlardır. Tek başına bu kitabı Tanzimat Edebiyatı Antolojisi" sayamayız.

R A D Y O

İdare

Müdür ne yapsın

Ayrı işlere sahip altı kişi, ayni gün, aşağı yukarı ayni saatte birer mektup aldılar. Mektup, Devlet radyolarını tedvire memur Devlet Bakam Mükerrem Sarol'a, radyo müdürüne, üç sanatkâra ve bir gazeteciye gönderilmişti. Ağıza alınmayacak satırları ihtiva ediyordu; imzasızdı.

Bu yeni bir usuldü. Radyoevinde çalışan ve halinden memnun olmıyanlar kâğıda kaleme sarılıyor, bir mektup yazıyor Ve bu mektuptan aleyhinde bulundukları kimselere de birer suret gönderiyorlardı. Fakat üst makamların buna aldırış ettikleri yoktu, çünkü yazılanlar şahsi menfaatlerin sarsılmasından ileri gelen bir "infial" in neticesi idi. Tahkikat yapılsa, yazılanlar sorulsa, töhmet altında bırakılmak istenilenlerin temize çıkacaklarından kimsenin şüphesi yoktu.

Bu nevi mektupların fazlalaşması bir hakikati ortaya koyuyordu. AKİS'in bundan evvelce de yazdığı gibi, Radyoevinde huzur bulunmuyordu. Menfaatleri sarsılanlar, istediklerini bulamıyanlar ya mektup kanalı yahut da başka bir usul ile iş başında bulunanları daha üst makamlara şikâyet ediyordu. Bu mektuplarla şikâyete uğrayanların başında Radyoevi müdürü Münir Müeyyet Bekman geliyordu.

Münir Müeyyet Bekman, bundan bir müddet önce iş başına getirildiği zaman herkes sevinmişti. Çünkü, hem böyle bir müessesenin idaresinde iyi bir unsur sayılabilirdi, hem de bugüne kadar takip edilen yanlış bir sistem yıkılmış olunurdu. Bunun mahzurları fazla idi; böyle müdürler bitaraf kalamıyorlardı. Bu sebepten Münir Müeyyet Bekman'ın tayini - bu işten anlaması dolayısiyle - memnuniyetle karşılanmıştı. İdaresi altında bulundurduklarına karşı bitaraf kalabiliyordu, iyiye doğru gidilmesi yolunda atılan adımları tasvip ve teşvik ediyordu. Bitaraflığına hiç kimsenin diyeceği yoktu, buna mukabil her icra makamındaki insan gibi tenkid edilecek tarafları çoktu. Nitekim AKİS radyoevind'eki bazı hâdiseleri açıklarken, -programların isabetsizliğinde israr ederken, Münir Müeyyet Bekman'ı şiddetle tenkidden geri kalmamıştı. Buna mukabil, Münir Müeyyet bir radyoevi müdürü vasfım haizdi, temkinli idi, emri altında bulunanların tatbikatlarından doğan bazı yanlışlıkları da «sine»ye çekiyordu.

Halbuki radyo müdürünün daha sert olmasını icap ettiren hâdiseler vardı. Radyo program müdürü ile batı musikisi şefi arasında geçimsizlik başlamıştı. Bu geçimsizlik, programların tatbikinden değil, şahsî bâzı dâvaların halledilmemesinden ileri geliyordu.

Program müdürü Naci Serez iki yeni program ortaya koymuştu. Birincisinin adı «Musiki ve Komedi» idi. Bu saatte bir komedi, Devlet Tiyatrosu sanatkârları tarafından oynanıyor ve bir kaç musiki parçası ile bir bilmece mikrofona getiriliyordu.

Fakat bu programın «Daldandala» dan pek fazla farkı yoktu, tek farkı «Daldandala» dan sonra keşfedilmiş ve «Daldandala» dan sonra biraz değiştirilerek mikrofona konulmuş olması idi. Fakat bir yeniliktir, daha iyiye gider, halka biraz musiki ve neşe verir, diye, tasviple karşılanmıştı.

Geçen hafta bu programın temsili sırasında komedi namı ile bir eser oynandı. Fakat komedi namı ile mikrofona konulan bu eser, bir tuluat kumpanyasının eserinden daha kaliteli değildi.

Tahkikat

Ertesi günü Müdür Münir Müeyyet Bekman ilgilileri sorguya çekti. Radyoevinin piyesleri tetkik eden, oynanıp oynanmıyacakları hakkında fikir veren bir şubesi vardı. Bu şubenin başında bulunan Adalet Sümer şu izahatı verdi:

«— Eserin oynanmaması lâzımgeldiği kanaatinde idik. Nitekim bu kanaatimizi bildirdik, içinde öyle kelimeler, öyle sözler vardı ki, mikrofona konulması asla mümkün olamazdı...»

İlgili şubenin mütalâasına rağmen bir eser mikrofona konulursa, oynanırsa bunun adına «emrivaki» derler. Radyoevinde bu türlü evrivâkiler günden güne çoğalmaktadır. Çoğalmanın tek sebebi de yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, biribirine çok benziyen iki programın, radyonun İki mesul elemanı tarafından hazırlanmasından ileri gelmektedir. «Daldandala» da bir gazino sanatkârı şarkı söylerse, musiki ye komedi saaatinde de ayni hatta içinde ayni sanatkârı ayni şarkılarla dinlememek imkânsızdır. Musiki ve komedide bir sanatkâr bulunursa - Celâl Şahin gibi - «Daldandala» programında da bu sanatkârın ayni kelimelerle, ayni musiki ile yer almaması gene imkânsızdır. Halbuki, bu tarz çalışma, bu tarz zıddiyetler radyoevi müdürü tarafından şiddetle menedilmiştir. Buna rağmen ,o sanatkârı «işitmiyeceğiz» diyen idareciler ertesi günü, o sanatkârı mikrofon başında bulmaktadırlar. Bu da garip bazı hâdiselere, beğenmemezliklere, şikâyetlere ve neticede radyoevinde karışıklığa yol açmaktadır.

Radyoevinde bulunup da mesul vazife alanlar, büyük programlar tertip edebilirler. Hatta bunda muvaffak da olabilirler. Ancak, bunların talimatnamelerin sarih hükümlerine uyman, ihtisas şubelerinin kararlarım dikkate alması şarttır. Almadıkları takdirde, bu türlü yanlışlıklara ve sevimsizliklere yol açılmış olur. Ayrıca, bu emrivakiler Radyoevinin tek mesul şahsını, en üst makama karşı garip vaziyette biralar.

Radyoevindeki programlar herşeyden önce monoton halden çıkarılmalı, halkın huzurunda tele alınan seanslar orijinal olmalıdır. Biri diğerini takip eder, biri diğerinin bulduğunu kaparsa, her iki programı beraber yapmaktan başka çare bulunamaz.

Halk, radyodan daima yenilikler bekliyor, temcit pilâvı gibi ayni seslerin ,ayni hareketlerin, ayni tarz konuşmaların tekrarım değil..

Halbuki Radyoevi bugün o hale gelmiştir ki, mesul bir kimsenin korkmadan iş görmesine imkân kalmamıştır. Çünkü, bu türlü ahenksizlikleri kaldırmak istiyen, derhal bir mektup veya bir başka yol ile üst makamlara şikâyet edilmektedir. İlk önce Radyoevinde bir «ahenk» kurulması şarttır. Bu ahengin kurulması için de, guruplaşmaların önünü almak lâzım gelir.

Çiçeği burnunda

Geçen cumartesi günü saat 19 da ajans haberlerinin başlamasından önce, musiki yayını vardı, iki dakika sonra da haberlerin okunmasına geçildi. Fakat ne oldu bilinmez, tam haberlerin okunacağı bir sırada, spiker Kemal Kaltaoğlu sustu ve bir başka stüdyodan acaip sesler gelmeğe başladı. Bu sesler, radyoda her zaman alıştığımız seslerden değildi; vakıa bunlar da gürültü idi amma, küfürlü, çok sesli ve çok laubali bir gürültü.. Bir müddet bu şekilde devam etti, radyoya vatandaşlar telefon,etti, tahkikat bizzat müdür tarafından yapıldı. Netice, baş mühendis vekilinin bir korkunç hatasını ortaya çıkardı. Baş mühendis vekili - asli vazifesi Basın Yayın'dadır - hatları yanlış kanala bağlamış, bu suretle stüdyo şaşırman olmuştu.

Fakat şaşıran, sadece baş mühendis vekili değildi. Hattâ bu garip hareket karşısında şaşkınlığını, hâdiseden sonra telefon üzerine telefon ederek, radyoevine bildirmişti. Radyoevindeki bu türlü hareketler, personelin hatasının günden güne çoğaldığım göstermektedir. Böyle mühim vazifelere "vekâleten" değil asaleten elemanlar tayin etmeliyiz: belki -hakikaten belki- işler daha doğru yürür.

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Amerika'da birçok sevgililer ve nişanlılar birbirlerine "Valentine" dedikleri süslü kartlar göndermekte ve bu kartlar ile sevgilerini ifade etmektedirler. Bir mektep talebesi nişanlısına olan sevgisini bu kartlardan birine sığdıramamış olacak ki, Barbara Feidelson ismindeki bu kızın evinin önüne gelmiş ve kardan istifade edecek, yolun üzerine "Seni seviyorum Barbara"' yazmıştır.

Ertesi sabah bu kocaman cümleyi gören Barbara Feidelson çok mütehassis olmuş ve nişanlısı ile daha çabuk evlenmeğe karar vermiştir.

(A. P.)

1954 senesi sonunda Fransada intişar eden "Dandinet" isminde 10 bin adet olarak basılan bir kitap, on beş gün sonra ikinci 10 bini basmıştır.

Şubat, ayı başına kadar Satışı yüz bini bulan bu kitabın bu kadar çok satılmasına sebeb muharririnin henüz on bir yaşında olmasıdır. Cenevrede bir mektepte okuyan Katleen Carry ismindeki küçük kız müzisyen bir baba ve muharrir bir annenin çocuğudur. Çocuk, kendi ile meşgul olunarak yetiştirilmiştir. Dili ve hayali gelişince annesi kızını çocuk kitabı yazmaya teşvik etmiş, kitabı Fransız ressamları resimlemiş ve bundan sonra, basılan kitaplar yüzbin tane satılmıştır.

(A. P.)

Amerikanın sabık Cumhurbaşkanı Trumanın kızı Soprano Margaret Truman yeni bir temsilde rol almıştır. İlk defa artist olarak sahneye çıkan Miss Truman kendi teşkil ettiği bir trup 3e turneye çıkıp dokuz tiyatroda eserlerini oynatmıştır.

Miss Truman'm hareketleri Amerikalılar tarafından iyi karşılanmaktadır. Hattâ bir çok Amerikan mecmuaları da "Prenses Margaret de böyle rahat hareket edebilseydi, mes'ut olurdu" başlıklı makaleler çıkmaktadır.

(Newsweek)

Cenevrede "İhtiyar Emekliler Pansiyonu" uda yetmiş yaşında bir ihtiyar, yandaki odada ikamet eden 80 yaşındaki diğer bir ihtiyarı tüfek ile yaralamış ve tevkif edilmiştir.

Mahkemede, komşusuna" niçin tarruz ettiği sorulan sanık» arkadaşının sabaha kadar durmadan- horladığını ve kendisini çileden çıkardığım söylemiştir. (Reuter)

Johanesburg Tıp Fakültesi Profesörlerinden Dr. Heynes'in açıkladığına göre insanların boyları günden güne uzamaktadır. Bu gidişle bir müddet sonra normal insan boyunun iki metre 10 santim olacağı söylenmektedir.

Doktorlar Afrikanın dev cüsseli boksörü Evart Potigieter'i yeni nesile bir örnek olarak göstermektedirler. Evart iki metre 15 santim boyunda olup 160 kilo gelmektedir.

(Newsweek)

Antalyanın civar köylerinden Emin Uygun isminde bir şahıs Antalya Asliye hukuk mahkemesine müracaat ederek hukuken cinsiyet değiştirmek istemiştir. Evli ve iki çocuk annesi olduğunu söyleyen Emin, Emine adını taşıdığım fakat babasının kendinden evvel doğan ve ölen kardeşinin kâğıdı olduğu için onu nüfusa kaydettirmediğini ve böylece askere çağrıldığını söylemiştir.

Mahkeme, kucağında iki çocuk ile geleli Eminenin kadın mı yoksa erkek mi olduğu hakkında şahit din-» lemeye karar vermiştir.

(Cumhuriyet)

Çakı ile yapılan bir ameliyat 24 yaşında bir gencin hayatını kurtarmıştır.

Chicago hastahanesi röntgen mütehassısı Stanley Wisnievsky kalb krizi ile yere düşmüştür. Odada bulunan doktorlar Stanley'in kalbini dinledikleri zaman durmuş olduğunu görmüşlerdir.

Doktorların arasında bulunan bir operatör, hiç bir şey düşünmeksizin cebinden çakısını çıkarmış ve Stanley'in göğsünü yardıktan sonra masaj yapmağa başlamıştır. Bu arada diğer lüzumlu aletler ve oksijen de getirilmiştir. Masaj devam ederken Stanley büyük bir ihtimam ile ameliyathaneye götürülmüştür. Orada da elektrik tedavisi yapılmış ve kalb durduğundan iki saat 15 dakika sonra yeniden çalışmaya başlamıştır.

(New York Times)

Kraliçe Elizabeth'in bazan yemek pişirmeğe heveslendiği ve bütün ev kadınları gibi bazan da yemekle başının derde girdiği söylenmektedir» Ancak Kraliçe sadece Windsor şatosunda kaldığı zamanlar yemek pişirmektedir.

Bir çok defalar, boğazına bir hayli düşkün olan Edinburg Dükü de mutfağa gelip Kraliçeye yardım etmektedir. Fakat Elizabethin en büyük kusuru çok dalgın olması ve yemekleri hemen her seferinde yakmasıdır.

(Newsweek)

Tanınmış bir saç ve hayvanat mütehassısı Himalayada Thyanboche manastırı keşişlerinin teşhir ettikleri ve korkunç bir kar adamına ait olduğu iddia edilen kafatası derisinin hakiki olduğundan şüphelendiğini bildirmiştir.

Bu deriden koparıldığı bildirilen saçları muayene ve tahlilden sonra Rutgers Üniversitesi profesörlerinden doktor Leon Husman, bu saçların saç değil bir nevi hayvan tüyü olduğunu ve bir kaç yüz senelik olduğunu söylemiştir. (Newsweek)

Tutulan istatistiklere göre Meksika ordusunda inanılmayacak kadar çok general mevcuttur. Böylece 36 askere bir general isabet etmektedir. 55909 askere karşı 1500 generali ile Meksika, dünya üzerinde en çok generale sahip memleket ünvanını kazanmış bulunmaktadır.

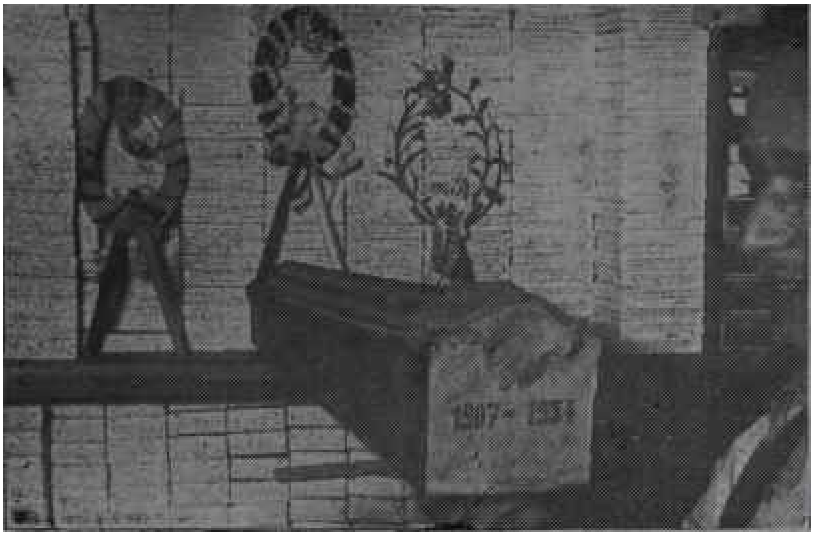
(New York Times)

Modern Romeo'nun marifeti

Buz üstüne yazmış

S P O R

Fenerlilere mağlubiyet hediyesi

Basübadelmevt olacak mı?

Klüpler

Fenerbahçede buhran

F enerbahçe Kulübü başkanı Osman Kavrakoğlu, bir ajans muhabirine verdiği beyanata şöyle başlıyordu: "Genel kurul, şahsıma verdiği reyle izhar ettiği itimadı geri alırsa, hiç tereddüt etmeden ve genel kurulun yıllık toplantısını beklemeden derhal çekilirim."

Kavrakoğlu'nun bu cümlelerle başlayan beyanatı, Fenerbahçe Kulübündeki kaynaşma ve huzursuzluğu açık--a belirtiyordu. Bu beyanatla Fenerbahçe Kulübünün önümüzdeki hafta fevkalâde bir toplantı aktederek son haftaların hadiselerini gözden geçireceği anlaşılmaktaydı.

Nedendi bu kaynaşma? Memleketimizin en eski ve en çok sevilen popüler kulübü Fenerbahçe neden bu duruma getirilmişti? Spor mazisinde kıymetli ve müstesna şeref sayfaları bulunan bir takımın geçirdiği kriz neden ileri gelmektedir?

Bunun ilk sebebi olarak idare heyetini gösterebiliriz. İdare heyetine girmek için mücadele eden şahıslar idareciliği iki yıldır kulüpçülük hislerini Bir tarafa atarak, iktidar için mücadele eden siyasî partilerin durumuna getirmişlerdir.

Geçen yıl seçilmeyen Osman Kavrakoğlu, bunu bir izzeti nefis meselesi yaparak içerden yaptığı ile mücadeleyi kazanıp bu yıl tekrar başkanlığı elde etmiştir. Rize milletvekilliğini kaybetmeyen Kavrakoğlu Fenerbahçe kulübü idare heyetinden atlayınca mücadelesine idare heyeti dışında kalıp, kulübünün inkişafı yolunda devam etseydi acaba daha isabetli hareket etmez miydi?.

Fenerbahçe kulübünün bugünkü kritik haline idareciler arasındaki gruplaşmanın sebebiyet verdiği aşikârdır. Şimdi de diğer gurup Kavrakoğlunu devirmek için mücadele etmektedir. Bu mücadele üyeler arasında olduğu gibi, oyuncular arasına da girdiği zaman böyle aksak neticeler ortaya çıkmaktadır.

Hep biliriz, bir kulüp içinde oyuncuların sempeti duydukları idareciler bulunduğu gibi, İdarecilerin de sempatisini kazanmış sporcular mevcuttur. Bu durumda hiç şüphesiz karşı tarafı sabote etmek isteyen gurup, bu genç ve tecrübesiz insanları kazanmakla işe başlayacaktır. Takımda birkaç oyuncunun istemeyerek dahi olsa durgun oyunu, ekibi dağıtmaya kâfidir. Bunun neticesi ise beklenmeyen dereceler ve mağlûbiyetlerle sırıtmakta gecikmez.

Kavrakoğlu'nun aleyhinde kuvvetli bir cereyan olduğu söylenmektedir. Başkanı devirmek gayesini istihdaf eden bu reaksiyon hiç şüphesiz iki gün sonra yapılacak umunu heyet toplantısında patlak verecektir.

"Bana gösteriken itimadı umumi heyet geri alırsa, hemen çekilmeye hazırım" diyen Fenerbahçe kulübü başkam Kavrakoğlu, geç bile kalmışdır. Çünkü geçen yıl umum! heyetten itimad alamayarak seçilemeyen Kavrakoğlu, böyle bir cereyanı sezdiği anda, eğer kulübünü seviyorsa derhal çekilmeliydi.

Aynı havaya giren Galatasaray'ın, idare heyetindeki değişiklik en sonraki durumu meydandadır. Kulübün iç bünyesini kemiren hoşnutsuzluk ve dedikodu bertaraf edilince elde edilen randıman yüksek olmuştur.

. Fenerbahçe'nin de en kısa zamanda bu huzura kavuşmasını istemek onu sevenlerin içten selen temennileridir. — C.S.

Futbol

Lig maçlarının tehiri

A KİS bir hafta evvelki sayısında Cumhuriyet gazinosunda ingiliz hakemi W. E. DELLOVun şerefine verilen bir ziyafetten bahsetmişti. Kafalar tütsülendikten sonra şakadan başlayıp uzayan münakaşa sonunda birbirlerile el sıkmadan ayrılan idareciler işte o geceden kalan kırgınlıkla Pazartesi akşamı tertip komite sinde karşılaştılar.

Komite mutat toplantılardan birini yapıyordu. Daha ilk bakışta Fenerbahçenin sempatik idarecisi Rüştü Dağlaroğlu'nun eksikliği göze çarpmakta idi. Salonda sessizlik hâkimdi. Bu, bir fırtınanın kopacağına alametti. Sessizlik Beşiktaş idarecisi Sadri Usoğlunun konuşması ile bozuldu. Usoğlu: Ordu maçı münasebetile tehir edilen lig maçlarının devrenin sonuna atılması tezini müdafaa ediyordu. Teklif bir anda ortalığı karıştırdı. Buna Galatasaray temsilcisi Muzaffer Bozok şiddetle itiraz etti. Bozok, Suriye maçından sonra lig maçlarının bir hafta geriye atıldığını anlatarak bu şekilde hareket edilmekle Galatasaray'a karşı bir kapan hazırlanmış olduğunu söylüyordu. Fakat iş reye kalınca, talimatname hükümlerini müdafaa eden Beşiktaş gurubunun 5-3 galip geldiği anlaşıldı. Toplantının dağılacağı bir sırada Rüştü Dağlaroğlu çıka geldi. Kendisine bu mevzudaki kanaati soruldu. Dağlaroğlu rey verilmiş olduğu için müstenkif kalacağını söyledi, Fakat komiteye başkanlık eden federasyon azası Fikret Arıcanın :

"— Sizin de rey vermeniz lâzımdır Rüştü bey" demesi üzerine Dağlaroğlu ekseriyetin bulunduğu Beşiktaş tarafı lehine reyini kullandığını bildirdi. İşte Pazartesi akşamı, hadiselere sahne olan tertip komitesi böyle dağıldı.

Hadise büyüyor

E rtesi günü gazetelere bir göz atan İstanbullular üç büyük kulüp idarecilerinin birbirlerini itham eden sözlerile karşılaştılar. İtham hakikaten ağır ve haysiyet kırıcı idi. Fenerbahçe Beşiktaş maçının devre sonuna bırakılması iki kulüp arasında Galatasara - ya şampiyonluğu vermemek için bir şike maç yapılacağı ihtimalini ortaya koymakta idi. Bu iddia şampiyonluğu aşağı yukarı garantilemiş olan Galatasaraylılardan gelmekte idi. Vakı'a geçmişi hatırlayanlar bu şekilde endişe duyulmayı pek de yersiz karşılamıyorlardı. Ama itham etmek, doğrusu fazla idi. Rüştü Dağlaroğlu bir akşam gazetesine verdiği beyanatta "takımımız yener veya yenilir, bunun hesabını bizi vazifeye getiren umumi hey'et önünde kolayca verebiliriz. Fakat şike maç yapmak bizim için herşeyden evvel büyük bir risktir. Kulübümüzün şerefli mazisine bir leke sürmek asla varid olamaz. Bu muarızlarımızın evhamından ileri gelmektedir" diyordu. Buna mukabil Galatasaray idarecisi Muzaffer Bozok gene ayni gazeteye ver-

diği beyanatta: "Biz bu kapanın kurulduğunu 20 gün evvelindenberi bilmekteydik. Masa başında onlar galip geldiler. Ama sahada biz galip geleceğiz." dedi. Bu mevzuda en cazip beyanatını Beşiktaş İdarecisi Sadri Usuoğlu vermiştir:

"- Ben herşeyden evvel kendi kulübümü düşünürüm. Lig maçlarının ehemmiyetini kaybettirmemek için talimatname hükümlerine dayanarak bu haftaki maçları devrenin sonuna attık. Kabul etmek lâzımdır ki bu şartlar altında bir Beşiktaş-Adalet veya bir Galatasaray - Beykoz hatta bir Fenerbahçe-Galtasaray maçı şampiyonluk muallakta olduğu için büyük bir ehemmiyet taşıyacak ve dolayısıle hasılat temin edecektir. Faraza, bu hafta Beşiktaş-Fener maçının yapıldığını ve Fenerbahçenin galip geldiğini bir an için düşünsek! O zaman ne olacaktır? Yani hususi organizasyonlarda seyircisi az olduğu için masrafını dahi çıkaramayan Galatasaray'ın şampiyonluğu garantilemesinden sonra lig maçlarının ehemmiyeti kalacak mıdır? Keza bunun yanında Fenerbahçe eğer bizimle şike maç yapmayı kafaya koymuşsa, bu korkulan neticeyi değiştirir mi? Bu suallere muarrızlarımızın cevap vermesini daha uygun bulurum."

Galatasaraylılar bu işi bir prestij davası haline sokmuşlardır. Hem federasyona müracaatta bulunmuşlar, hem de kulüp başkanı Refik Selimoğlunu Ankaraya göndererek Osman Kapani gibi bazı Galatasaraylı mevki sahiplerinin kulaklarına fısıldayarak masa başındaki mağlubiyeti lehlerine çevirtmeye çalışmışlardır.

Bunda, yukarda da belirtildiği gibi bir bakıma haklıdırlar, zira daha pek kısa bir zaman evvel gene böyle BİT fırsatta böyle bir tertiple karşılaşmışlardır.

Neticede Galatasarayın istediği olmuş, Fenerbahçe-Galatasarayın 18 martta, Beşiktaş-Fenerbahçenin ise 10 nisanda karşılaşmaları kararlaştırılmıştır. Beşiktaş-Galatasaray ise 24 nisanda oynayacaklardır.

Ordu takımı: Dikkat!

Ordu takımımızın Ankara'da Fransız ordu takımına karşı kazandığı 4-2 lik galibiyet büyük bir sevinç yarattı.

Her galibiyetin yaratacağı bir sevinç vardır. Her galibiyet bir takıma, dolayısiyle halka gurur verir. Peşin olarak şunu söylemek zorunda bulunuyoruz ki, ordu takımının bu galibiyetine Roma karşılaşmaları için güvenmemeliyiz. Çünkü, Fransaya karşı çıkardığımız oyun o kadar tatmin edici, hemen her takıma karşı bizi favori gösterecek değerde değildi. Gollerden sonra Türk takımında bir gevşeme veişleri ciddiye almamak hâli görülmektedir, nitekim o zayıf Fransız takımının bu kabil hallerdeki her hücumu kalemizde bir buhran yaratmıştır. Karsı taraf Roma'da Fransızların oynadığı gibi oynamıyacaktır ve böyle kale önüne bizim defansın durgunlaştığı an geldi mi, yüzde yüz gol olacaktır.

Diğer bir nokta da şudur: Forvet hattı muhakak ki, iyi çalışmıştır, fakat tatminkâr değildir. Dört gol atmış, yirmi dört gol kaçırmıştır. Bu şekilde bir nispet göz önüne alındığı takdirde, forvetimizin de Mart'ta Roma'ya gidinceye kadar her fırsattan istifade eder, şekilde yetiştirilmesi lâzım gelir. Şimdilik, söylenecek budur.

Milli takım

Perşembe günü 50 Kuruş duhuliye ödeyerek Fenerbahçe stadına gidenler doğrusu hayretler içersinde kaldılar. Millî takıma davet edilmiş olan 25 Futbolcudan Ordu takımında yer alan beş futbolcu hariç yirmisi de sahaya zamanında gelmişlerdi. Bu genç federasyon için büyük bir başarı idi. Hayret edenler, hafızalarını şöyle bir yoklayıp geçmişi hatırlayanlardı. Daha üzerinden bir sene bile geçmemişti. Yugoslavya maçına çağrılan Yirmi yedi futbolcudan ancak on tanesi ilk antremana itibar etmişti. Halbuki şimdi hepsinin zamanında sahada bulunduğu görülüyordu. Bu ne saadetti! Sporseverler 50 Kuruş duhuliyeyi ödememiş olsalardı sevinçleri bir kat daha artacaktı. Az zamanda bir federasyon değişmesi ile ortaya çıkan bu anlayışın sebebini hiç kimse doğru dürüst izah edemedi. Çağırılan isimlere bakanlar eski ile pek büyük fark göre» mediler. O halde bu alaka ve bu yakınlığın bir sebebi muhakkak olmalıydı. Federasyonun yedi maddelik tebliğine bir göz atanlar, şöyle bir kayıtla karşılaştılar: "Federasyon davet edilen oyuncular içersinde alakasızlık gösterenlere karşı şiddetle cezalar vermek kararındadır. İşte bu madde, zihinlere takılan suallere hakiki bir cevap teşkil etti.

Topu, topu bir saat kadar devam eden antremana Fenerbahçenin antrenörü JARKO MIHOLOVIÇ nezaret etmekte idi. Ayrıca Abbas Sakarya da gençlere kültür Fizik hareketleri yaptırıyordu. Abbas Sakarvanın hareketlerini yavan bulan seyirciler 50 Kuruşun verdiği hızla "Bırakın, bunları Sofia mektebi kızları yapsınlar; Biz çift kale isteriz" diye bağırdılar. Fakat arzuları yerine getirilemedi.

